

SØDUR

SØJAASJANDUSE AJAKIRI

PLUHTEN

NR.14-16

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI „SÕDUR“

Nr. 14–16 — 1935.

Sisustik:	Lk.	Sommaire:	Pages.
<i>Major A. Jõgi</i> : Rahva kehaline kasvatuse ja riigikaitse	317	<i>Commandant A. Jõgi</i> : Education physique de la Nation et défense nationale . . .	317
<i>R. Stokeby</i> : Rootsi „Vabaduse aeg“ 1720—1722	320	<i>R. Stokeby</i> : „L'époque de la Liberté en Suède 1720—1722	320
<i>Arcturus</i> : Sõjaväe Majandusühisus 1934	324	<i>Arcturus</i> : La Société coopérative militaire en 1934	324
<i>Kpt. A. Kask</i> : Motomeh-osade vastu võitlemine talvel	329	<i>Capitaine A. Kask</i> : Défense contre les unités mécanisées en hiver	329
<i>K-gi.</i> : Tähtsamad manöövrid välisriikides 1934. a.	333	<i>Capitaine F. Kivimägi</i> : Manoeuvres importantes à l'étranger en 1934	333
1. jal.-rügemendi aastapäevaks	339	A propos de l'anniversaire du 1-r régiment d'infanterie	339
Vabariigi ohvitseride keskkogu tegevuse ülevaade 1934. a.	347	Le Corps des officiers en 1934	347
<i>D. Poska</i> : Eesti Sõjamuuseumi kava	350	<i>D. Poska</i> : Projet d'un musée de guerre estonien	350
<i>G. L.</i> : Eesti Korporatsioonide Liit Vabandussõjas	353	<i>G. L.</i> : L'Union des corporations universitaires pendant la Guerre d'Indépendance	353
BIBLIOGRAAFIA:		BIBLIOGRAPHIE:	
— „Sõda Chacos“ — „Der Krieg im Chaco“ — Die Rüstung der Welt. Wilhelm Müller Loebnitz	354	— La guerre du Chaco. — „Der Krieg im Chaco“. — „Die Rüstung der Welt“. Wilhelm Müller Loebnitz	354
— Boliivia—Paraguai sõja tähtsamaid õpiseid („Mil. Wochenbl.“ nr. 35 — 1935)	356	— Leçons importantes de la guerre entre la Bolivie et le Paraguay. („Mil. Wochenblatt“ No 35 — 1935)	356
— Lahingumasinate õhukaitse. „Mehhanizatsia i motorizatsia RKKA“ nr. 2 — 1935	359	— Défense antiaérienne des engins de combat. „Mehanis. i motoris. RKKA“, No 2 — 1935.	359
— Soome: „Sotilasaikakauslehti“ nr. nr. 2 ja 3 — 1935	362	— Finlande: „Sotilasaikakauslehti“, No No 2 et 3 — 1935	362
— Poola: „Przeglad Kawaleriiski“ nr. 2 — veebr. 1935	364	— Pologne: „Przeglad Kawaleryiski“, No 2 — 1935	364
— Saksamaa: „Vierteljahrsheft für Pioniere“ (veerandaasta kaustik pioneridele) jaan. — 1935	366	— Allemagne: „Vierteljahrsheft für Pioniere“, janvier 1935	366
— N.-Vene: „Artilleriiski Žurnal“ veebr. 1935.	367	— U. R. S. S.: „Artilleriiski Žurnal“, février 1935	367
— Inglismaa: „The Royal Engineers Journal“ — dets. 1934 ja märts 1935	370	— Angleterre: „The Royal Engineers Journal“, déc. 1934 et mars 1935	370
— Prantsusmaa: „La Revue d'Infanterie“ nr. 508 — jaan. 1935	370	— France: „La Revue d'Infanterie“, No 508 — 1935	370
KAITSEVÄE ELU	371	VIE MILITAIRE	371
Ametlik osa	373	Partie officielle	373
<i>Klv.</i> : Laskepalavik — veste	375	— <i>Klv.</i> : La fièvre du tir. — Feuilleton	375
<i>Sõdur-Jaan</i> : Pühade veste	377	<i>Sõdur-Jaan</i> : Causerie de Pâques	377
Sport kaitseväes	379	Les sports dans l'Armée	379
Male, bridž	380	Echecs, bridge	380

Vastutav toimetaja kolonelleitnant **J. REMMEL**
 Kõnetr. Kaitseväe nr. 40
 Kodune kõnetraat Kaitseväe 372

Tegev toimetaja major **J. KÕRGE**
 Kõnetr. Kaitseväe nr. 163
 Väljaandja: „SÕDUR“ Tallinn, Toomkooli nr. 7

Toimetuse ja talituse:
 Toompeal, Toomkooli nr. 7
 Kõnetr. Kaitseväe nr. 163
 Talitus avat. k. 0800—1500
 Toim. kõnet. k. 0800—1500

„SÕDURI“ TELLIMISE HIND:
 Aastas 6 kr. — poolaastas 3 kr.
 Veerandaastas 1 kr. 50 s.
 Üksiknumber 20 s.

SÕDUR

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI

XVII AASTAKAIK

Nr. 14-16

17. 04. 1935.

Rahva kehaline kasvatus ja riigikaitse.

Major A. Jõgi.

Inimese olemasolu peale toidu ja hapniku tarvitamise nõuab veel liikumist. Terviseline tugevus ja füüsiline arenemine on just tingitud mitmekülgetest liigutustest. Liigutuste tarve, eriti areneva organismi juures, on tingitud pärivusest, sest lastel algusest peale on loomulik tung kogu aeg mitmesuguste liigutuste järgi.

Ürginimesed tegid kõik ise ja neile jätkus endi oskusest. Nende eluülespidamine nõudis osavust, jõudu ja väledust, milles harjutati endid lapseast alates. Ürginimeste treening oli tingitud loomulikkudest eluõuetest ja toimus vabas looduses, kus ei olnud tarvidust kunstlike tingimuste ja abinõude järgi. Seega nende mitmekülgne arenemine sündis võitluses olemasolu eest.

Kultuurelu tekkimine muutis olemasolu tingimused ja viis inimkonna enam ja enam tööalade jaotusele. Tööalade jaotuse arenemisega langesid inimese füüsilised võimed ja terviseline tugevus, sest paljud elukutsed üldse ei nõua nimetamisväärt liigutusi, või annavad väga ühekülget kehalist tööd ainult mõnele üksikule lihasele. Selle kõige tagajärjel lihased ja tähtsamad siseelundid ei saa enda arenemiseks küllaldast tööd. Liituvad veel sellisele olukorrale majanduslikud raskused, viletsad eluruumid, joovastavate ja uimastavate ainete tarvitamine ning mitmesugused teised liialdused, siis sellele järgneb degenererumine. Seega kultuurelu tekkimisel füüsiliste võimete järjest halvenemise tõttu kerkis tarvidus kunstlike kehaliste harjutuste — kehalise kasvatus järgi.

Nüüdisaja kehalise kasvatus ülesandeks on inimese psühho-füüsiliste võimete arendamine. Rahva eluvõimelisus nõuab eeskätt tugevat ja karastatud tervist, jõudu, väledust, osavust ja vastupidavust ning ko-

huse- ja distsipliinitunnet, otsustus- ja algatusvõimet, kiiret orienteerumist, rutulist reageerimist, külmaverelisust, vastastikust üksteise abistamist jne. Tähendatud psühho-füüsilised võimed olenevad kehalisest kasvatuses, mis annab vastavat tegevust nende omaduste arendamiseks.

Psühho-füüsiliste võimete arendamist tuleb alata juba noorest east alates. Seega igale inimesele tarvilikud psühho-füüsilised võimed olenevad peamiselt noorsoo kehalise kasvatuses korraldusest.

Vaatleme lühidalt meie praegust kehalise kasvatuses olukorda ja missugust mõju see olukord avaldab rahva eluvõimelisusele. Meil tehakse algust kehalise kasvatuses algkooli astumise momendist, kuna kehalisest kasvatuses perekonnas enne algkooli astumist meil praegu vaevalt võib juttu olla. Seega algkool on koht, kus laste kehalise kasvatuses tuleb algust teha. Igas asjas õige algus on põhjapaneva tähtsusega tuleviku mõttes. Eriti aga õige algus on kõige tähtsam areneva organismi kehalise kasvatuses juures. Organismi arenemise ajajärgul kehalises kasvatuses õigest alusest vähemgi kõrvalekaldumine annab end tulevikus väga valusasti tunda. Sel ajajärgul kehalises kasvatuses tuleb teravalt pidada silmas laste keha füsioloogilist arengut. Seepärast siin kehalise kasvatuses alade ja harjutuste valik peab olema kokkukõlas laste keha füsioloogilise arenguga, et sellega mõjutada organismi loomulikku kasvu. Sellest järeldades kehalise kasvatuses õppuste korraldajad peavad tundma laste füsioloogilist arengut ja kehaliste harjutuste mõju mitmesugustel kasvu ajajärgudel. Et kasvuaas lapsel on vajadus mitmesuguste liigutuste ja kehalise tegevuse järgi, seepärast laste kehalisele kasvatuses on tarvilik mää-

rata küllaldasel määral tunde. Vastasel korral üleliigse istumise ja kehaliigutuste vähesuse tõttu kannatab laste tervis ja üldine arenemine. Peab tunnistama, et harmoonilise arenemise mõttes meie algkoolides kehalisele kasvatusel määratud tundide arv ei ole kaugeltki küllaldane. Võrreldes üldiselt meie koolide kehalise kasvatusel tundide arvu teiste riikide koolide kehalise kasvatusel tundide arvuga, selgub, et selles suhtes mõned riigid ületavad meid isegi mitmekordselt. Teisest küljest tulemused laste kehalises kasvatuses ei olene üksnes tundide arvust, vaid väga suure tähtsuse omab siin ka otstarbekohane kehalise kasvatusel õppuste juhtimine ja korraldamine. Kuigi paljudes meie algkoolides puuduvad soodsad võimalused kehalise kasvatusel tundide läbiviimiseks, siiski asjatundlikkuse juures on alati võimalik vastavalt kohapealsele olukorrale neid tunde enam-vähem rahuldavalt läbi viia. Õppuste läbiviimise edukus oleneb peamiselt just kehalise kasvatusel õpetaja selle ala teadmistest, leidlikkusest ja vilumusest. Eriti vastavate teadmiste ja kogemustega kehalise kasvatusel õppejõudude suhtes linna algkoolid on maal asuvatest algkoolidest palju paremas seisukorras. Selle kõige tagajärjel kehaline kasvatus maa-algkoolides suurelt osalt kannab väga juhuslikku iseloomu ja nendestki vähestest kehalisele kasvatusel määratud tundidest ei saada kaugeltki seda tulu, mida saadaks asjatundliku korralduse juures kooli ajal toimetatud harjutustest. Samuti õpilased ei saa tarvilikke teadmisi, kogemusi ja harjumusi oma isikliku tervise ja mitmekülgsete füüsiliste võimete arendamise alal pärast algkooli lõpetamist. Algkooli lõpetajaist ainult väike osa jätkab oma õppimist keskkoolides, kuna suurema osa sunduslik kehaline kasvatus lõpeb algkooliga keskmiselt 14 aasta vanadusel. Ka võrdlemisi väga väike protsent leidub neid, kes pärast algkooli lõpetamist vabatahtlikult tegelevad sporti harrastavates organisatsioonides. Seega suurem osa meeskodanikke algkooli lõpetamisest kuni kaitseväeteenistusse astumiseni jäävad täiesti kõrvale igasugusest kehalisest kasvatusel. Samuti nende igapäevase töö iseloomu oma ühekülgisusega ei võimalda tarvilikkude füüsiliste võimete rahuldavat arenemist. Selle kõige tagajärjel kaitseväeteenistusse astudes korraldatud katsete tulemuste järgi paljud algkooli haridusega noormehed on nõrgalt ja väga ühekülgiselt kehaliselt arenenud.

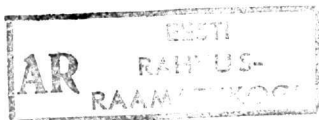
Meie keskkoolid on algkoolidest kehalise kasvatusel õppuste läbiviimise kui ka vasta ettevalmistusega õppejõudude poolst

palju paremates tingimustes, kuna kehalisele kasvatusel määratud nädalatundide arv keskkoolides on sama väike kui algkoolideski. Keskkooli haridusega noormehed alluvad sunduslikule kehalisele kasvatusel suuremalt osalt kuni kaitseväeteenistusse astumiseni. Kuid võttes arvesse keskkooliõpilaste vaimlise töö rohkust, kooli ajal kuni kahest kehalise kasvatusel tunnist nädalas on liig vähe, et eriti organismi arenemise ajajärgul oleks võimalik anda õpilastele selle ajaga küllaldaselt määralt otstarbekohast kehalist tööd. Istumise rohkus õppimisel ja kehalise kasvatusel tundide vähesus keskkoolides on just põhjuseks eeskätt selgrookõveruste tekkimises ja tähtsamate siseelundite — südame ja kopsude — nõrgas arenemises keskkooliõpilaste seas. Need keskkooli õpilased, kes tegelevad kooli spordiringides või eraspordiseltsides mitmesugustel spordialadel, on küllaldaselt kehalise kasvatusel arenenud. Kaitseväes toimetatud katsete tagajärjed on näidanud, et keskkooli haridusega noormeestest ainult väike osa on hästi kehalise kasvatusel ette valmistatud, kuna ülejäänutest keskmiselt üks kolmandik ei ole tervislikult küllalt tugevad ja omavad mitte rahuldavad ja ühekülgseid füüsilised võimed.

Kutsekoolides kehaline kasvatus, peale üksikute koolide, puudub täielikult. Seepärast kutsekooli haridusega noormeeste kehalised võimed, vastavalt nende tööiseloole, katsete andmetel on sageli algkooli haridusega isikute võimetest nõrgemad ja ühekülgsemad.

Üldkokkuvõttes praeguse olukorra juures meie koolidel ei ole võimalik täita kuigi rahuldavalt neid tähtsaid ülesandeid, mida esitab koolidele rahva tervisliku tugevuse ja psühho-füüsiliste võimete tõstmise noorsoo kehalise kasvatusel ettevalmistamise kaudu. Peamiseks põhjuseks selles on: 1) liiga väike kehalise kasvatusel tundide arv kõigis koolides, 2) eriti maa-algkoolide kehalise kasvatusel õppejõudude mitte küllalt rahuldavad teadmised ja ettevalmistus ning 3) kehalise kasvatusel abinõude, harjutusruumide ja -väljade puudulikkus algkoolides.

Sportlikud eraorganisatsioonid on edustanud eeskätt rekordsporti. Nende organisatsioonide peamine huvi on seisnud füüsiliselt tugevamate kodanikkude koondamises, neile spordi eriharudel harjutusvõimaluste loomises ja nende ettevalmistamises mitmesugusteks spordivõistlusteks, kuna noorsoo mitmekülgse kehalise arenemise eest need organisatsioonid on seni hoolitsenud liig vähesel määral. Seega seni spordi eraorgani-

satsioonide tegevus otsekoheselt on puudutanud ainult väga väikest osa rahvast. Nende organisatsioonide tegevusel on olnud just kaudne mõju kogu rahva kehakultuuri taseme tõstmisele. Sportliku tegevusega need organisatsioonid on ergutanud noorsugu mitmesugusele sportimisele. Ühtlasi spordialadel tippsavutiste esiletoomine on ahvatlenud paljusid noori järeletegemisele.

Peale koolide noorsugu allub sunduslikule kehalisele kasvatusle kaitseväeteenistuse ajal. Arvestades lühikese kaitseväeteenistuse kestust ja läbivõetavate eriõppeainete rohkust kaitseväes ei ole võimalik pühendada kuigi suurel määral aega kehakasvatustulekule ettevalmistamisele. Liiatõesti kaitseväe teenistusaeg on sedavõrd lühike, et selle aja kestusel parimagi tahtmise juures ei suudetaks otsekoheselt kuigi palju rahva üldise kehakasvatustulekule taseme tõstmisele kaasa aidata. Küll aga kaitseväes harrastatavatel mitmesugustel spordialadel saadud kogemused ja harjumused pärast kaitseväeteenistusest lahkumist omavad kaudse tähtsuse kehalise kasvatusle tungimises laiemasse rahvakihtidesse.

Mitmesugusele sportliku tegevuse levimisele laiemates rahvakihtides on ka väga palju aidanud kaasa kaitseleit, eriti just tähtsaima ja tervislikult kasulikema spordiala — suusatamise arenemisele, mis ühtlasi omab ka puht rakendusliku tähtsuse igapäevases elus.

Eeltoodust selgub, et meie rahva keheline kasvatus kannab pealiskaudset ja väga juhuslikku ilmet. Selles tähtsas töös meil puudub üldine keskus, kes juhiks, korraldaks ja ühtlustaks noorsoo kui ka kogu rahva kehalist kasvatust. Sellest on ka põhjustatud kogu rahva ebaühtlane kehakasvatustulek tase. Selle kõige juures aga kannatab rahva üldine terviseline tugevus ja psühhofüüsilised võimed.

Rahva eluvõimelisuse seisukohalt rahva keheline kasvatus peab olema tsentraliseeritud ja rajatud teadusele, otstarbele ja majanduslikkudele võimalustele ning puudutama rahvast kogu ulatuses. Need põhjalused on kõik sedavõrd tähtsad, et nendest ei tohiks ühtki kõrvale jätta. See kõik on teostatav ainult siis, kui asja võetakse küllalt vääriliku tõsidusega ja rahva keheline kasvatus seataks riiklikule alusele. Tuleks kutsuda ellu üleriiklik kehalise kasvatusle juhitud ja korraldamise keskus. Selles keskuskes peaksid olema esitatud kõik tähtsamad kehalise kasvatusle alal tegelevad ja asjast tõsiselt huvitatud asutised ja organisatsioonid. Rahva kehalist kasvatust tähendatud keskuse kaudu peaksid juhtima ja kor-

raldama küllaldaste teadmistega ja vilumustega isikud täieliku erapooletusega üksnes rahva ja riigi huvides.

Kehalise kasvatusle keskuse tähtsaimaks ülesandeks peaks olema rahva küllaldase ja ühtlase kehakasvatustulekule ettevalmistamise eest hoolitsemine. Selleks peamine tähelepanu tuleb juhtida just noorsoo kehakasvatustulekule ettevalmistatusle. Eeskätt tuleks võtta otsustamisele kõigis koolides kehalise kasvatusle tundide arvu suurendamine normini, mis võimaldaks anda tarvilisel määral kehalise harjutuse noorsoole nende harmooniliseks arenemiseks, kuna praeguse kehalise kasvatusle tundide normi juures parimalgi tahtmisel ja tingimustel see osutub täiesti võimatuks.

Ühtlasi kiire iseloomuga küsimuseks on eriti maa-alkkoolide kehalise kasvatusle õppejõudude vastavate teadmiste täiendamine ja kogemuste omandamine. Kui õppejõududel puuduvad küllaldased teadmised, misuguseid kehalise harjutuse ja millisel määral mitmesugustel vanaduse ja arenemise ajajärkudel vajab lapse keheline arenemine, siis võib väga kergesti kasu asemel saada isegi kahju. Sellest tingitult alkoolide kehalise kasvatusle õppejõudude ettevalmistamiseks tuleks korraldada küllaldase kestusega täienduskursusi ainult tunnustatud õppeasutustel juures.

Pärast kooli lõpetamist õpilaste edaspidine teotsemine kehalise kasvatusle alal oneneb peamiselt just sellest, kuivõrd õpetaja oma teadmistega, isikliku eeskujuga ja suhtumisega kehakultuuri jõuab veenda õpilasi kehalise harjutuse vajaduses isikliku elu, kogu rahva ja riiklikust seisukohast. Seepärast peale teadmiste ja kogemuste ka kehalise kasvatusle õpetaja isik omab väga suure tähtsuse.

Samuti vajaks kiiret korraldust tarvilikkude kehalise kasvatusle abinõude, harjutusväljade ja harjutusruumide soetamine eriti maa-alkkoolidele.

Kõiki eeltoodud asjaolusid arvesse võttes peab tunnustama, et rahva eluvõimelisuse seisukohalt koolide kehalise kasvatusle korraldamise küsimus vääraks esmajärgulise tähelepanu.

Peale koolide vajaks kiiret korraldust keheline kasvatusle nende juures, kes pärast alkooli lõpetamist otsekohe siirduvad tegelele ellu. Kuigi nad saaksid alkoolist kasulikke näpunäiteid ja kogemusi tuleviku jaoks kehakasvatustulekule tegevuseks, siiski mitte kõigi nende igapäevane töö ja toiming ja osalt ka tahtejõu puudus ei võimalda tarvilikul määral hoolitsemist enda mitmekülgsete kehaliste võimete arendamise eest. Meie

majanduslikud võimalused, harjutusruumide ja kehalise kasvatuselise väljade vähesuse ning suuremal hulgal vastavate teadmistega ja kogemustega isikute puudus ei võimalda nende noorte kehalise kasvatuselise suurejoonelist teostamist. Meil tuleks peatuda mooduse juures, mis oleks kergesti teostatav, vähe kulu nõudev ja ühtlasi ergutaks noorsugu ennast oma tervise ja tähtsamate füüsiliste võimete eest hoolitsema.

Siin üheks mooduseks võiks olla kutse-east noorematele lühiajaliste sunduslikkude perioodiliste kehalise kasvatuselise õppuste korraldamine ühes füüsiliste võimete katsetega tähtsamatel ja rakendusliku iseloomuga kehalise kasvatuselise aladel. Nendel aladel oleksid nähtud ette füüsiliste võimete hindenormid. Vastavalt üllesaatud normide täitmisele tuleks näha ette soodustusi kaitsevõime kandmise suhtes. Ühtlasi parematele kehalistes võimetes tuleks anda kaitsevõime spordimärgi kandmise õigus. Kui aga seesuguste õppuste korraldamine esialgu peaks osutama raskelt teostatavaks, siis algul tuleks piirduda ainult kehaliste võimete katsete korraldamisega. Seesuguste õppuste ja katsete korraldamist üleriiklikus ulatuses on kõige kergem teostada riigikaitse asutistel sportlikkude organisatsioonide ja koolide kaasabiga.

Samuti vabatahtlikkude sportlikkude organisatsioonide tegevus vajaks ühtlustamist ja senisest tihedamat omavahelist läbikäimist. Üldkasulikkuse mõttes sportlikkude eraorganisatsioonide tegevust tuleks toetada eelarve korras, kusjuures peaks olema tingi-

museks, et nad rekordspordi kõrval senisest palju suuremal määral tegeleksid just noorsoos kehalise kasvatuselise alal.

Peale noorsoo kehalise kasvatuselise korraldamise küsimuse lahendamise tuleks asuda kogu rahva kehakasvatusliku tegevuse elustamisega, kusjuures ei tohiks jätta unustusse naiste kehakasvatuslikku ettevalmistust, sest tervislikult tugevamad ja kehaliselt mitmekülgsemalt arenenud naised harilikult pärandavad riigile terviselt tugevamaid ja elujõulisemaid kodanikke.

Kehalise kasvatuselise keskuse esmajärguliste ülesannete hulka kuuluks ka üle kogu riigi kehalise kasvatuselise väljade võrgu loomine, samuti harjutusruumide soetamine, kehalise kasvatuselise juhtide kaadri ettevalmistamise korraldamine ning nende otstarbekohane tööle rakendamine.

Kehalise kasvatuselise küsimuse otstarbekohane korraldus kahtlematult suuresti tõstaks ja ühtlustaks kogu rahva psühho-füüsilisi võimeid. Seega väheneks ka haigete ja liig ühekülgse füüsiliselt arenenud kodanikkude arv, kes harilikult on ühiskonnale koormaks ja pidurdavad riigi ülesehitamistöö edukust.

Et riiklikult otstarbekohane kehalise kasvatuselise korraldus on mõjuvamaid, parimaid ja odavamaid abinõusid rahva tervise, eluvõimelisuse ja peale selle ka riigi julgeoleku kindlustamiseks, seepärast meie rahva kehalise kasvatuselise reorganiseerimine peaks väärima küllalt tõsist tähelepanu ja sõnaldelt tuleks asuda tegudele.

Rootsi „Vabaduse aeg“ 1720–1722.

R. Stokeby.

Alljärgneva kirjutuse siht ei ole Rootsi ajaloo ühe osa valgustamine oma ette. See on mõeldud näitena sellest, kuidas ühed riigid püüdes oma nõrgestunud naabri arvel laiu-tuda, panevad mängu kõik oma diplomaatilised oskused ja hiigla rahasummad, et süvendada temas korralagedust ja vähendada vastupanu jõudu.

Sellist nähet võiks jälgida ka praegusel ajal. Sellepärast tuleb pidada silmas ka välispoliitilisi sündmusi ja teha kõik mis võimalik, et oma jõude keskendada ja kasvatada.

Rootsi „Vabaduse aeg“ 1720–1722 kirjeldab seda ähvardavalt aktuaalset „Põhja

küsimust,“ mis tekkis Rootsi sisekorra nõrkusest tingituna ja häiris Põhja-Euroopa riike 50 aasta vältel.

*

Põhja-Euroopa muutis 18. sajandi algul Põhja-Euroopa riikide senise tasakaalu jäädavalt. Rootsi oli sunnitud oma koha loovutama pealetungivale Venele. Peeter Suure „akna Euroopasse raumiseega“ ei olnud Venemaa europaseerumise missioon veel lõpetatud. Ainult ta mannetud epigoonid ei suutnud jätkata seda tööd. Alles 1741 Elisabeti troonile tulles jätkus meredele tungimise politika.

Peeter Suur oli Soome annud Rootsilale tagasi ja nüüd sooviti Vene-Rootsi piiri tõsta

Viiburgi-Kägisalme joonelt Põhjalahe ja Torneo lääne kaldale. Seks püüdis ta Rootsit nõrgestada ja pani seks välja ühes vene rubladega kogu oma diplomaatilised oskused. Ja Rootsi siseolud olid kõigiti soodsad vägeval naabril tegutsemiseks.

30. novembril 1718 langes Frederikshalli kindluse piiramisel Rootsi sangarlik kuningas Karl XII. Temaga ühtaegu kustus pooleks sajandiks kuninga võim, mis toonud Rootsile kustumata kuulsust ja au lahinguväljadel, aga sama palju häda ja viletsust. Rahvas ei kannatanud enam sellist võimu ja kuningriigist tehti aadli vabariik. Nii siis ühest äärmusest mindi teise.

Rootsi omaaegne vägevus ei tuginenud tema loomulikele rahvuslikele jõududele, vaid pigemini naaberriikide väljakujunemata tusele ja õnnelikult kokkusattunud juhustele. Üle sajandi kestnud militaristlikud pingutsed kurnasid väikeriigi jõutagavarasid. Poltava lahinguga algas Rootsi tagasivalgumine oma normaalsesse, etnograafilistesse piiridesse. Ja see kestis ligi kaks sajandit, kuni langes temalt Soome (1809) ja Norra (1905). Kõige traagilisemaks kujunes aga Rootsi riiklik olemine 18. sajandi teisel ja kolmandal veerandil, nn. „Vabaduseajal“ — just tema sisepoliitilise nõrkuse tõttu. Gustav Vaasa ajast päritav kroon muudeti valitava monarhia krooniks. Seadusandev võim läks seisustekogule — riigipäevale, ja täidesaatev võim — viimastest olenevale liikmelisele riiginõukogule. Kuningas erines harilikust aadlist vaid sellega, et ta omas riiginõukogus 2 häält. Sellisena algas kuulus „Vabaduse aeg“ 1720. a., mis kestis 1772. a., millal Gustav III tegi talle lõpu järsu riigipöördega.

„Vabaduse aeg“ oli Rootsis sama aadli piiramatu oligarhia, mis viis Liivimaa conföderatiivse orduriigi naabrite kätte; sama vabadus, mis oli mootoriks Saksamaa aastakümnepikkustele omavahelistele sõdadele; ja sama „kuldne vabadus“, mis põhjustas Poola jagamise ja kustutas ta poolteiseks sajandiks Euroopa kaardilt.

Rootsi valitsev aadel langes ise kahte tulitsevasse leeri. „Kübarad“ ja „mütsid“. Kummalgi erakonnal olid sihiks vaid oma kitsad isikuhuvid ja tülides mindi nii kaugele, et välisriigid hakkasid oma agentide kaudu juhtima Rootsi siseasju.

„Mütside“ erakond ehk „unimütsid“. Nii nimetas neid vastapartei — enamuses kaupmehed, töösturid ja osa aadlit, kes tunnistas Rootsi hiilgeaja lõppenuks, leppisid sündinud faktiga kaotatud maade suhtes ja pida-

sid ülimaks sihiks riigi kurnatud majanduse ülesehitamise, harrastades valjut merkantilist politikat. Nad pooldasid tagasihoidlikku välispolitikat ja siseelus seisuste võimu laienemist riigipäeva ja riiginõukogu näol. Nende juht oli osav riigimees soomlane parun Arvid Horn.

„Kübarad“, nii nimetas ise end sõjakas, vanu hiilgeaegu igatsev aadlipartei. See ei osanud reaalspoliitiliselt hinnata Rootsi paratamatult vähenevat seisukohta. Samuti ei näinud nad Vene üha suurenevat mõju ja selle Euroopa suurriigiks esiletungi. Nende siht oli Rootsile võita tagasi tema endine hiilgus. „Kübarate“ partei juht oli krahv Karl Gyllenborg.

Need parteide ühelt poolt rahupüüdlid, teiselt poolt sõjakad ideed said naaberriikidele pidepunktideks Rootsi sisepolitika mõjutamisel. Vene kaugem siht oli Rootsis hoida ja süvendada rahupüüdeid, suurendada parteilist korruptsiooni, et saada kogu riik oma mõju alla ja heal hetkel annekteerida Soomet. Seks hakkas ta kõigi mõeldavate abinõudega toetama mütside erakonda.

Prantsusmaa omalt poolt ei soovinud idas Vene võimu liigset suurenemist ja ta hakkas toetama Rootsi imperialistlikku kübarateparteid.

Keskajal ja ka veel 16. sajandil Euroopa diplomaatia tugis peamiselt sugulussidemeil. Abielude kaudu kaotati või võideti üksteiselt maid. Nüüd, merkantilismi levides, tungis ka diplomaatiasse raha. Südamasendas vaskaaler või paberrubla.

Rootsi riigipäev tuli kokku iga kolme aasta tagant ja igakord valiti selle koosseisu uuesti. Seega saidki riigipäeva valimised parteidevahelise avaliku võitluse areeniks. Siin siis ka mängisid välisriikide saadikud väga tähtsat osa uue riigipäeva kujundamisel. Riigipäeva ja ametkonna omameelsetele meestele kättemängimiseks on Vene kulutanud Rootsis häälte ostmiseks ja valimistel agitatsiooniks:

1723./1724. a. riigipäeval	— 36.500 rubla
1726. a. riigipäeval	— 43.000 „
1731. „ „	— 10.000 „
1734. „ „	— 37.000 „
1738. „ „	— 13.000 „

Eesti kroonidele ümber arvestades on need suured summad tänapäev, umbes 1 miljoni krooni (ümberarvestused on tehtud leiava hindade võrdluse alusel).

Hoolimata kõigist Vene rahadest kaotas „mütside“ partei 1738. a. valimistel ja võimule tuli prantsusesõbraline „kübarate“ erakond. „Mütside“ valitsus oli algul küll ajanud riigi majanduse ülesehitamiseks õnne-

likku politikat, aga pärast nad hakkasid teiste majandusalade kulul liigselt soodus tæma tööstust ja kaubandust, mis tekitas kogu riigis meelepaha ja revolutsioonilise liikumise. Ka olid teiselt poolt mängus prantsuse rahad agitatsiooni elustamiseks. Liigse rahuarmastuse tõttu sõimasid vastasid neid „unimütsideks“, kes ei hooli riigi heast nimest.

„Kübarate“ võimuletulek oli Prantsuse osava diplomaatia tagajärg. Kuigi Rootsil sel ajal puudusid igasugused väljavaated õnneliku sõja pidamiseks, hakati ette valmistama kallaletungiks Venele.

Vene saadik Rootsis vürst Bestužev asus siit peale kõigi abinõudega kukutama „kübarate“ erakonda. 1840./41. a. riigipäeva mõjutamiseks kulutati üle 50.000 rubla. Nii tähtsad nimed, kui kindralid Thure Bielke, Stael v. Holstein, Diemar, riigikantselai nõunik v. Bahr j. t. hakkasid vene rublade eest Bestuževi käsilasteks. Mõni neist sai aas taid Peterburist pensioni. Kõigist hoolimata jäi „mütside“ partei neis võitlusis alla.

Vene laostas Rootsit ühelt ja Prantsusmaa teiselt poolt. Euroopas oli käärimas Austria pärandussõda. Prantsusmaa, olles seks sõjaks Austria vastane, õhutas „kübarate“ niigi sõjaka erakonna Vene vastu, et siduda viimase käsi Austriale appiminekul. Nii puhkeski 1741. a. Rootsi-Vene sõda. See oli üks Rootsi riigi prestiižile häbistavamaid sõdu üldse. Ta sõdurid lugesid ja jälgisid pigemini keisrinna Elisabeti reetlikke üleskutseid, kui oma ülemjuhataja käsklusi. 1743. a. Turu rahu viis Viiburi lääni kuni Kyme jõeni Venele, sundis Rootsile peale venesõbralise Holstein-Gottorpi Adolf Friedrichi troonipärijaks ja näitas kogu Euroopale, kui nõrgaks oli selle riigi teinud aadli piiramatu oligarhia.

1743. a. riigipäeva valimistel kulutas Vene jällegi „mütside“ toetamiseks ja korruptsiooni süvendamiseks üle 50.000 rubla. Ka seekordki ei saadud neid võimule upitada.

Euroopas möllas Austria pärandussõda. Kõik suurriigid, peale Vene, olid ses sõjas üht või teistviisi seotud. Mõlemad pooled püüdsid Rootsit kaasa tõmmata ja 1746.—1747. a. kujunesid riigipäeva valimised väga intensiivseks ja kärarikkaks. Vene ja Inglise saadikud parun Johann Korff ja Guy Dickens toetasid „mütse“, Prantsuse saadik Lanmary — „kübaraid“.

Esimesed panid kõik mängu „mütside“ võimule aitamiseks. „Mütside“ erakondlikud suurkaupmehed Munter, Franck, Tottie ja Springer said loa Liivimaalt 1500 tonni vilja tollita sissevedamiseks. Kaubamaja

Jennings et Cmp. sai Dickensilt 150.000 taalrit laenu. Parun Korff laseb trükkida ja levitada hiigla kihutuskirjandust, mis ülistas 1720.—1738. a. „mütside“ valitsust ja materdas võimulolevaid „kübaraid“.

Valimiskampaania algul 22. aug. 1746. a. Stokholmi lähedal Falkonierhausi salajasel koosolekul hankisid „mütside“ juhid Åkerhjelm, Vrangell, Bonde, Bielke, kindral Düring ja kolonel Löven Korffilt ja Dickensilt „mütside“ partei võimuleviimise esialgseiks kuludeks 50.000 naelsterlingit. Varsti kor d dub rahanorimine. 12. septembril esitavad nad päris küpse tööplaani ja juba nõuavad lisaks 108.000 taalrit. Peale selle veel: 24.000 taalrit väljaspool Stokholmi asuvatele partei liigetele, 54.000 taalrit kihutustööks talupoja ja kodanikuseisuse hulgas ja 30.000 taalrit kihutustööks vaimuliku seisuse keskel.

Nõutud summad makseti „mütside“ juhtidele välja. Rahad ei olnud veel õieti saas jate vahel ära jagatud, kui Peterburist saas bub uus summa 220.000 taalrit, mille Korff jagas veelgi häälte ostmiseks, agiteerimiseks ja korruptsiooni suurendamiseks. Kõigi Vene poolt Rootsi riigipäeva valimisteks kulutatud summade kohta pole meil dokume mente, aga üksi 1746.—1747. a. riigipäeva valimistel on ta kulutanud umbes 90.000 rubla. Üldse 25 a. jooksul 1723. a. kuni 1747. a. on Vene politika läinud Rootsis maksma umbes 400.000 rubla (= ca 2 miljonit franki) (= ca 3 milj. krooni).

Ega odavamalt ei tulnud läbi sel ajastul Rootsis teisedki riigid. Veel nooblimalt esi nes Prantsuse saadik Lanmary. Näiteks, ta ostis „kübarate“ juhilt Tessinilt kalli maja vaid selleks, et seda talle tagasi kinkida. 25 a. jooksul ta kulutas Rootsis üle 3 miljoni frangi, (= ca 4,5 milj. krooni). Inglismaa — üle 2 miljoni frangi (= ca 3 milj. krooni). Taani tahtis Rootsis läbi suruda troonipärijaks oma kandidaati ja see maksis üksi pool teist miljonit franki (225 milj. senti). Üldse voolas „vabaduseaja“ esimesel poolel välismailt Rootsi riigi sisepolitika mõjutamiseks ligi 10 miljoni franki, s. o. poolteist miljardi senti. Kuigi see summa aitas suuresti kaasa Rootsi majanduselu arenemisele, ometi viis ta riigi kõlblised jõud äärmise laostumiseni.

Hoolimata kõigist jõupingutustest „mütside“ ehk „patriootide“, isamaalaste partei, nagu nad ise endid armastasid nimetada, selgi riigipäeval võimule ei pääsenud. Ainult maamarssaliks valiti nende mees. Teatud edu oli neil ka talupoegade juures. Mitte üksinda prantsuse frangid ei hoidnud „kübaraid“ võimul, vaid see, et nad taotlesid igivana Rootsi riigi traditsioone ja rahvas nägi neis vaid õigeid isamaalasi. Mütsid olid

aga rahva enamuse arvamisega kisedavas vastuolus.

Ajastu oli sedavõrd materialistlik, et võõrriigi saadikult rahade võtmises ja tema politika toetamises nähti eelkõige teenimisvõimalusi. Ja sõdades vaesunud aadel „teenis“ siis ka, müües alati südametunnistust ja isamaad. Isegi inglise peaminister Valpole kurtis, et ta peab oma parlamendi seltsimehed kinni maksma, et need võiksid hääletada oma südametunnistuse järele.

Vene oma politikast Rootsis siiski ei loobunud. Saadik Korffil keelati küll edaspidine raharaiskamine: „mütsid“ vaid elavat priskelt ja joovat „kübarate“ terviseks vene talupoegade rahadega. Varsti viidi parun Korff, keda Stokholmi jaoks peeti liig võimuahneks ja räpakaks, Kopenhaageni ja asemele toodi sealt Panin.

Nüüd haaras Vene Rootsi „patriootide“ soovitusel senise raha, „das gelinde Mittel“, asemel surveabinõude järele. 26 galeerlaeva ühes 4.000 sõduriga viidi veel 1747. a. hilisügisel Kroonlinnast Soome Hamina sadamasse talvekorterrisse. Kevadel pidid nad merel demonstratsioonidega sundima Rootsit valitsuse vahetusele. Kui see ei aitaks, siis pidi 10.000 sõdurit marssima Soome Karjala ja 1.000 kasakat Pohjas-Pohjala piirile. Tallinna ümbrusse taheti koondada suuremad väehulgad, keda kiiresti visata üle mere Soome. Viimaste ülalpidamise kulud võttis Inglismaa oma kanda.

Levisid kuuldused, et Prantsusmaa tahab Rootsis teha lõpu aadli vabariigile ja panna maksma Gustav Adolphi aegse monarhia. Seks oligi troonikandidaat Adolf Friedrich üle läinud „kübarate“ poole. Oodati vaid vana kuninga Friedrich I surma. Vastukaaulus prantsuse politikale hakkas Vene sobitama liitu Rootsi vastu Inglisest, Taanist ja Preisist. Poliitiline õhkkond oli Rootsis paar aastat väga ärev. „Põhjaküsimus“, s. o. Rootsi silt Soome ja Pommeri võtmine, või hoopis riigi likvideerimine näis iga hetk lähenevat lahensemisele. 1748. a. katkeski Rootsi-Inglise vahel diplomaatiline vahekord. Ettevalmistused sõjaks olid hoogsalt käimas. Ainult Euroopa üldpoliitiline konjunktuur ei võimaldanud pöörata relvi Rootsi vastu.

Riigi kui ka enese julgeoleku kindlustamiseks vangistasid võimulolevad „kübarad“ äraandliku „patriootide“ (mütside) partei juhid: Springeri, Åkerhjelmi, Hedmani, šotlase Blackvelli j. t. ning asusid selle erakonna likvideerimisele. See ärritas Venemaad veel enam ja sõda ei seisnud enam kaugel. Olud aga kujunesid siingi Rootsi kasuks.

25. märtsil 1751. a. järsku sureb vana kuningas. Adolf Friedrich tuleb troonile ja

vannub truudust maksvale vabariiklikule riigikorrale. See võttis Venelt interventsiiooni põhjused. Vabaduse aeg pidi kestma edasi.

Põhja küsimus ei olnud lahendatud, vaid edasi lükatud määratluks ajaks. Uus kuningas sai küll aru, et seni kehtnud „vabadus“ ja naaberriikide laostav propaganda viib riigi anarhiasse, aga riigikorda muuta ta ei julgenud. Vene, Preisi ja Taani ähvardasid kuningaga võimu suurendamise puhul sõjaga. Sellesihiline katse, kuninga võimu kõvendada „mütside“ abiga, ebaõnnestus, mille tulemusena „mütside“ juht krahv Horn läks tapalavale ja „kübarate“ positsioon vaid kõvenes.

Prantsusmaa oskas Rootsit oma liitlasena kiskuda 7-a. sõtta, kuhu ta jättis viimase oksa oma vanadest lahinguloorberitest.

Katarina II päevil Vene ei soovinud Rootsit enam nõrgestada, kuna ta tahtis enne toime tulla Poola jaotamisega. Seks ajaks püüdis luua n. n. „Põhja akordi“, või „Põhja süsteemi“, kus Vene, Rootsi, Preisi, Poola ja Inglismaa oleksid loonud vastukaalu Prantsuse—Austria liidule. Põhja riikide erinevate huvide tõttu see ei õnnestunud.

1765. a. said veel korraks võimule „mütsid“, kuid siis oli maa sedavõrd laostunud, et nad enam midagi teha ei suutnud. Rootsis võis tulla iseseisvale riigile lõpp, ehk revolutsioon aadli oligarhia vastu.

1769. a. talupoegade rahutused kukutasid jällegi „mütsid“ ja andsid võimu „kübaratele“.

Adolf Friedrich sureb 1771. Troonile tuleb ta poeg Gustav III, üle poolesaja aasta jälle mees, kes saanud kasvatuse kodumaal, kel kogu rahva usaldus ja kes omas energiat tarviliku riigipöörde läbiviimiseks.

15. jaanuari 1772. a. Vene, Austria ja Preisi vaheline Poola I jagamise leping kiirustas Rootsiski sündmuste käiku. Kroonimisel ta annab küll vande vanale korrale, aga kahe kuu pärast ütlevad väeosad aadli valitsusest lahti ja deklareerivad kuningale sõnakuulmist. 21. augustil seisuste kokkumines ümbritseb Riigipäeva hoone sõjavägi ja kahurid. Seisused olid sunnitud kinnitama uue põhiseaduse, millega anti seadusandev kui ka täidesaatev võim kuningale. Riigipäev ja riiginõukogu — aadli piiramatu vabadus — läks kuulsuseta minevikku.

Rahvas võttis kuninga otsustava sammu vastu juubeldades; ta nägi kuningas riigivõimu õilsat kehastust ja ainust kaitset aadli korruptsiiooni vastu. Gustav III päästis Rootsi riigi kurjast saatusest, millele samal ajal ohverdas poola aadel oma „kuldse vabaduse“ kodumaa!

Sõjaväe Majandusühisus 1934. a.

Ühisuse tegevul 1934. a. algul algas suurte lootuste tähe all. Krooni ümberhindamine 1933. a.suvel oli loonud soodsa pinna üldisele ärilisele tegevuse elavnemisele. Juhatuse eelmise aasta väga aktiivse tegevuse tulemusena oli aasta vahetuseks kujunenud olukord ühisuses, kus oli jõudsalt kasvamas liikmete arv ning selle tagajärjena ka ühisuse kapitalid osamaksude näol; oli korda läinud saada soodsatel tingimustel laenu Kaitseministeeriumilt. Kõik see õigustas juhatust astuma samme ühisuse tegevuse laiendamiseks, mis eeskätt avaldus kolme uue äri ja töökodade avamises.

Juhatus on jätkanud aasta kestel väga energilist tegevust. Ettevõtete võrgu laiendamine ja uute alade juurdetulemine on märksa suurendanud ka tema töökoormat ja muresid. Põhikirja järele sundusliku 52 koosoleku asemel on tema koosolekud ametlikult 71 korda, tegelikult aga veel rohkem; peale selle on juhatuse liikmed nende vastutusel olevate alade juhtimisega seotult peaaegu iga päev äris töötanud. Juhatus koosnes: esimees kindralmajor T. Rotberg, abiesimees kolonel G. Viard, sekretär kolonelleitnant M. Tuisk ja Kaitseministri määratud liige kuni 13. septembrini kolonelleitnant A. Laats ning hiljem kolonel A. Kasekamp.

Ühisusel oli 1. jaanuaril 1934. a. 278 liiget ja 221 määramataajalist tarvitajat, missugused arvud eelmisest (1933) aastast olid vastavalt 40% ja 18% suuremad. 1. jaanuaril 1935. aastal oli 642 liiget ja 335 määramataajalist tarvitajat, seega arvud 1934. a. jooksul on vastavalt kasvanud 130% ja 52%. Peale selle on veel mõnikümmend liikmekandidaati, kes osamaksu tasudes osakaupa omandavad liikme õigused käesoleva aasta kestel.

Liikmed olid garnisonide kaupa jaotatud järgmiselt:

Tallinn	—	37 %
Narva	—	27 %
Pärnu	—	9,5 %
Rakvere	—	9,5 %
Võru	—	7 %
Tartu	—	5,5 %
Haapsalu	—	2 %
Tapa	—	1 %
Valga	—	1 %
Viljandi	—	0,5 %

Ülevaate sellest, kui palju nendest isikutest, kes põhikirja järele võiksid olla ühisuse liikmeiks, on ühisuse liikmeiks garnisonides ja väeüksustes, annab järgnev tabel:

Narva Piirivalve jaoskond	—	ligi 100 %
Pärnu garnison	—	60 %

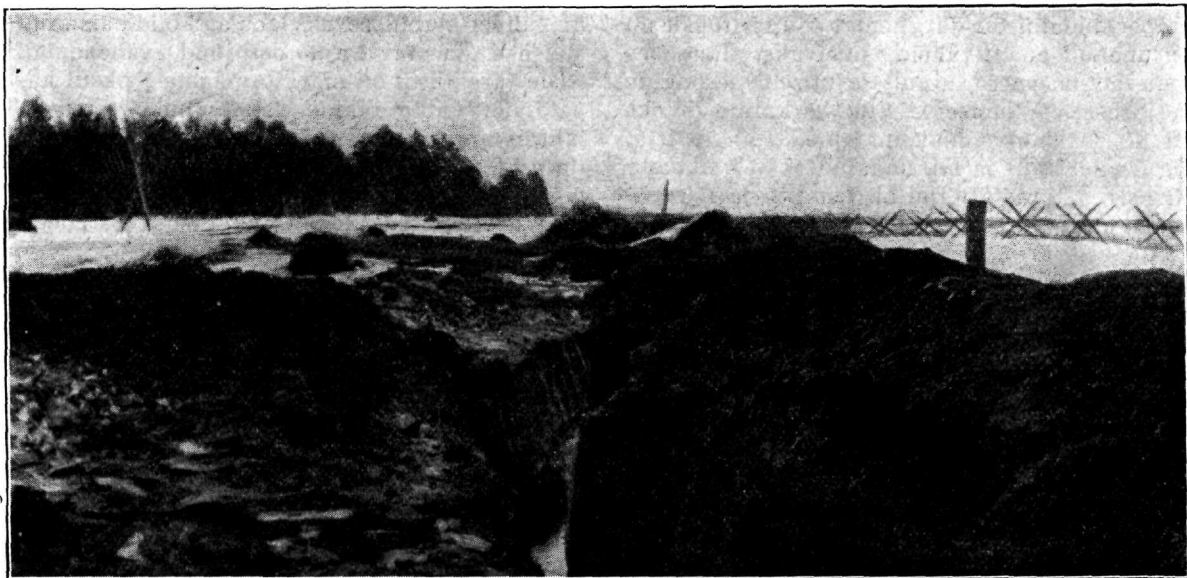
Narva garnison (ilma piirivalveta)	—	50 %
Kaitsevägede staap	—	34 %
Rakvere garnison	—	31 %
Varustusvalitsus	—	29 %
Haapsalu garnison	—	22 %
Tartu staabid, suurt. ja lennuvägi	—	17 %
Võru ja Petseri garnisonid	—	16 %
3. Diviisi juhatuse	—	15 %
Tallinna garnison	—	14 %
Auto-tanki rügement	—	14 %
Pioneerpataljoni	—	9 %
Sidepataljoni	—	6 %
Kaitseväe Ühendatud Õppeasutused	—	6 %
Merevägi	—	6 %
Õhukaitse Tallinnas	—	6 %
Soomusrongi rügement	—	6 %
Kalevi pataljoni	—	6 %
Valga garnison	—	5 %
10. pataljoni	—	4 %
Viljandi garnison	—	3 %
Ratsarügement	—	0 %
Kuperjanovi pataljoni	—	0 %
2. pataljoni	—	0 %
Jõhvi garnison	—	0 %

Eeltoodud andmed näitavad, et kaugeltki kõik need, kes võiksid ja peaksid olema ühisuse liikmeiks, ei ole seda veel. Mõned väeüksused, eriti Tartus ja Tallinnas, kus ühisuse ärid on töötanud juba ligi 15 aastat, on jäänud ühisusest täiesti kõrvale. Samal ajal jälle garnisonides, kus on ärid hiljem asutatud, on osavõtt võrratult elavam. Kõrvutatud ühisuse ärisid vanuse järjekorras liikmete tegeliku ja võimaliku arvude protsendiga, kujunevad järgmised peaaegu rööbiti jooksvad tulbad:

Tartu kauplus	—	Tartu liikmete arv 4%
Tallinna kauplused	—	Tallinna liikm. arv 14%
Rakvere kauplus	—	Rakvere liikm. arv 31%
Võru kauplus	—	Võru liikmete arv 16%
Pärnu kauplus	—	Pärnu liikm. arv 60%
Narva kauplus	—	Narva liikm. arv 75%

Narvas rekordilise arvu liikmeid on annud Piirivalve jaoskonna peaaegu 100% osavõtt, kuna selleta esimene koht kuuluks Pärnu garnisonile. Need kaks kõige nooremad äri on suutnud enda ümber koondada kõige rohkem liikmeid, kelle kaasas sammuvad ka suurem määramataajaliste tarvitajate ja ostjate arv. Need kõige nooremad ärid on end lühikese ajaga läbi löönud ja läbimüügi ning tulukusega kujunenud vanematele äridele tõsisteks konkurentideks. Sama on maksev ka Võru kohta. Nähtavasti on neis garnisonides kaitsevaelaste enda äri tarvilikkus teravam

Pilte Vabadussõjast.

1. jal.-rüg. 3. komp. kaevikud põhjapool Väeska küla dets. 1919.

kujuliselt aja jooksul, äri puudumisel, esile kerkinud ja äri asutamine on sündinud õigel momendil — langenud nagu hea seeme soodsa pinnale. Küsimusmürgiks on kaitsevälaskonna eemalseismine Tartus, kus asub kõige vanem äri. Tartut ületavad suhteliselt liikmete arvuga paljud sarnased garnisonid, kus ühisuse ärid puuduvad ning liikmed ei saa otseselt nende tulukusest osa. Seda tuleb kirjutada nende garnisonide inimeste tugevalt välja arenenud kaitsevaelasliku ühistunde arvele.

Liikmete koosseisu juures paistab veel silma, et ohvitserid moodustavad liikmete arvust 67% ja allohvitserid 33%. Sealjuures kuni 1934. a. alguseni oli ühisuse liikmeiks ainult 28 allohvitseri. Praegu üks kolmandik liikmetest allohvitseridest kuulub Narva Piirivalve jaoskonna koosseisu.

Äritegevus on arenenud — läbimüük on suurenenud 22% võrd. Läbimüük 1933. a. oli — kaubad kr. 631.056.09 ja riigiviin kr. 428.484.49, kokku kr. 1.059.540.58, 1934. aastal vastavalt kr. 865.075.66, kr. 435.759.68 ja kokku — kr. 1.300.835.34, vahed 1934. a. kasusid vastavalt kr. 234.019.57, kr. 7.275.19 ja kokku kr. 241.294.76, või protsentides 37%, 1,7% ja 22%. 1933. aastal oli kaupade läbimüügi tõus 27% ja riigiviina müügi langus 23%. Läbimüük on suurenenud uute ettevõtete arvel kr. 272.544.57 võrd ja samal ajal vanades ärides vähenenud kr. 48.525.00 võrd. Vähenemine on olnud peaaegselt Tallinna Vene tn. arvel, kust tarvi-

tajaskond on osaliselt üle läinud Pikale tänavale ja Juhkenthali. Väljaspool Tallinnat on peaaegu kõigi äride läbimüük veidi kasvnud. Läbimüügi suuruselt olid ärid järjekorras (klambrites 1933. a. arvud):

Võru	15,72%	(20,12%)
Pikk tn.	15,38%	—
Pärnu	13,45%	(16,34%)
Vene tn.	13,34%	(27,7 %)
Tartu	11,40%	(14,42%)
Rakvere	9,92%	(14,77%)
Narva	9,29%	—
Kopli	4,14%	(6,58%)
Juhkenthali	3,93%	—

Tasuvuse järjekorras olid ärid:

1934. aastal	1933. aastal
Võru	Vene tn.
Pärnu	Pärnu
Tartu	Kopli
Vene tn.	Tartu
Rakvere	Võru
Narva	Rakvere
Kopli	
Juhkenthali	
Pikk tn.	

Näib, et ühisus võib läbimüügi suurendamisele loota peaaegselt uute ettevõtete avamisega neis garnisonides, kus temal seni neid veel ei ole. Tegevuse suurendamine olevates ärides on vaevalt mõeldav. Tarvitajaskonna ostujõus tundub stabiliseerumist või isegi ta-

gasiminekut, eriti ühisuse ettevõtteid kasutavais ringkonnis. Vaadeldes elumaksumuse üldindeksi näeme, et see pärast krooni väärtuse ümberhindamisele järgnenud ajutist tõusu on kujunenud enam-vähem püsivaks, langedes üldisest tasemest ainult ajutiselt sesongide mõjutusel. Viimase 14 kuu keskmine indeks oli 87, sealjuures maksimaalne 89 — 1934. a. algul viiel kuul ja minimaalne 84 — 1. oktoobril 1934. a. Aasta lõpul oli tema 85 ja 1. veebruaril 1935. a. — 87.

Ühisuse ärid, eriti uutest kohtades, on osutunud alati kaubahindade õiglasete tasemele allaviijateks. See on riivanud loomulikult era äride huviseid, kuid algul pole nad suutnud sellele otsekohe reageerida. Aegamööda aga on nemad toibunud ja loobunud suurte kasude püüdmisest ning on praegu suutelised konkureerima ühisuse äridega.

Viimasel ajal on ühisuse äridele kui tarvitajate ettevõtetele ilmumas konkurents sellest, et üks ühistegeliste asutiste koondis, kes loeb end maarahva ühistegeliste ettevõtete juhtijaks, on asunud eraldama maa ja linna tarvitajaskondi. Seni töötas igas linnas üks majandusühisus, kes rahaldas nii linna kui ka maa tarbeid. Nüüd on arvamisele tulnud, et senised majandusühisused on juhivad linna tarvitajaskonnalt ja eestkätt seisavad nende teenistuses. Sellest peamiseks ohutatakse ja ka asutatakse praegu paralleel majandusühisusi linnadesse — maarahva huvide rahuldamiseks. Uute ettevõtete tekkimine kahtlemata kiisub ka ühisuse äridelt väiksemates linnades osa tarvitajaid ära. Ilmneb tendents tarvitajaskonda organiseerida kutsete kaupa. See asjaolu peaks väga selgekeelisel ütlema ka igale kaitsevaelasele, kuhu tema kohus oleks suunata enda ostud ja keda toetada liikmeksastumisega, selle elujõulisuse ja võistlusvõimelisuse tõstmiseks enda kui tarvitaja huvide soodsamalt tingimisel rahuldamise võimaldamiseks. Ohvitseride ja allohvitseride kogude juhatused on sageli asetatud raske küsimuse ette — mis oleks neil teha liikmete elulistest huvides kogu tegevuse viljarikastamise tähe all. Tänuväärsemaks ja efektiivsemaks ülesandeks peaks neile küll olema enda liikmete koondamine kaitsevaelaskonna majandusliku ühissetevõtte juurde liikmetena ja tarvitajatena. Siin on söõdis pinda uudismaaks harimiseks veel vähemalt 80% kogude liikmete perest.

Läinud tegevusaasta ühisusel algas veel krooni väärtuse ümberhindamise järelmõjude all. Krooni väärtuse langemise süvenemise kartusel ostis tarvitaja 1933. a. teisel poolel rohkem, kui ta seda oleks teinud normaalses olukorras, seega kulutades enda ostujõu jooksul kui ka varemalt kogunenud reservid. Selle

mõjul muidugi tõusis ka läbimüük ärides, õhutades ja õigustades kauba tagavarade suurendamisele ladudes. Aasta alguks olukord krooni suhtes stabiliseerus, laod aga olid paisunud suureks ja tarvitaja ostujõud vähenenud. Selle järeldusel on märgitav aasta jooksul kavalindel läbimüükide langemine. Suurem langus algas aasta teisel poolel, millal turule ilmusid viljarikka aasta ja pika sooja sügise mõjul aia- ja põllusaadused odavate hindadega; tarvitaja rahaldas enda tarbed ostudega turul.

Ühisuse ärides on varematal aastatel minevateks ja kasulikkudeks kaubaartikliteks olnud nisujahud ja tangud. Kuid läinud aasta rikkaliku saagi tõttu löid suurveskid nisu hinna väga madalale. Põllumees ei võinud sellega leppida ja hakkas ise otsima kontakti tarvitajaga. Ta jahvatas nisu ära ja tõi jahud ja tangud ise turule müügile. Seda võimaldasid temale küllalt arenend veskid maal ja luba kaubelda turul. Nende ainetega kauplemine kandus turule. Äridest ostetakse ainult kõrgeväärtuslikke sorte. Läbimüük neil aladel on ärides mitmekordselt kokku kiuvanud.

Läbimüügi tagasimineku pidi loomulikult tingima asjaolu, et krooni väärtuse ümberhindamise järeldusel elu ikkagi kallines teatava määran, kuna töötasud jäid endiseiks. Tõus oli peajasjalikult väiksemate linnade ärides, kus osa ostjaskonnast moodustasid maarahvas ja tööstusringkonnad, kelle ostujõud oli suurenenud.

Kuid kõigist neist tegureist hoolimatult on läbimüük ühisuse ärides tõusnud. Sealjuures näitavad ka kõik teised äri seisukorda iseloomustavad andmed tõusvat tendentsi. Brutto kasu annab viimaste aastate kohta järgmise pildi: 1932. a. — 5,45%, 1933. a. — 6,24% ja 1934. a. — 6,88%. Kuid sealjuures on ka kulud tõusnud: 1932. a. — 4,99%, 1933. a. — 5,95% ja 1934. a. — 6,25%. Kulud on loomulikult tõusnud kahe uue äri ja kahe töökoja avamise tagajärjel. Puhaskasu sealjuures on kujunenud järgmiselt: 1932. a. — 0,46%, 1933. a. — 0,29% ja 1934. a. — 0,63%. Puhtakasu kasv on selgemaks äri tegevuse edukuse tunnuseks.

Oma kapitalid on tõusnud aasta jooksul kr. 46.943.14 pealt kr. 80.574.31 peale, mis on 72%. Läbimüügist moodustas omakapital 1933. a. lõpul 4,43% ja 1934. a. lõpul 6,19%. Ühisuse bilansist moodustavad omakapitalid 1933. a. 28,30% ja 1934. a. 31,62%. Seega võõraid kapitale on 68,38%. Keskmisel majandusühisusel Eestis oli 1932. a. andmetel oma kapitali 27,1% bilansist ja üle jäänud 72,9% võõrast kapitali. Seega võib SMÜ oma kapitalide seisukorda praegu lugeda normaalseks. Oma kapitalid on kasvanud liikmete arvu

Pilte Vabadussõjast.

Kriüsa küla detsembris 1919.

suurenemisega, kui ka sellest, et mõned liikmed on osatähti omandanud suuremal arvul; näiteks — Vabariigi Ohvitseride keskkogu ja kapten Martin Elendt, Pärnust, kumbki kr. 1000 eest.

Kaupa oma hinnaga oli arvestatud 31. detsembril 1933. a. — kr. 120.026.39 ehk 18,4% läbimüügist ja 31. detsembril 1934. a. — kr. 179.737.88 ehk 13,85% läbimüügist. Keskmisel majandusühisusel Eestis oli 1932. a. laos seis 15,5% läbimüügist. Seega SMÜ laoseise tuleb pidada rahuldavaiks.

Kauba ringkäik võrdus 1932. a. — 4,16, 1933. a. — 4,49 ja 1934. a. — 3,7. Kauba ringkäigus on seega tagasimine, mis on olnud tingitud aasta jooksul mõnede uute väheminevate alade sissevõtmisest. Kõige kiiremalt ringikäivateks on olnud riigiviin, toiduained ja napsid: Vene tn. viinad — 15,9, Pikk tn. viinad — 7,1, Kopli (toiduained) — 14,0 ja Juhkenthali (ka toiduained peasjalikult) — 11,0 korda. Kõige aeglasema ringkäiguga on olnud riie, saapad ja galanterii kaubad: Pikk tn. (riie) — 0,7, Vene tn. (saapad) — 1,16 ja Pikk tn. (galanterii) — 2,6 korda; kõik need kaubad nõuavad väga suurt valikut, mis tõstab ladu seisu.

Ühele müüjale langes läbimüüki 1933. a. kr. 19.000 ja 1934. a. 21.430. Heaks loetakse keskmine kauba ringkäigu kiirus 6 korda aastas ja läbimüük ühe müüja kohta kr. 30.000. Neis kahes suhtes jätab ühisuse tegevus soovida.

Nende nähete põhjuste selgitamisele ja kõrvaldamisele ongi juhatus juba asunud ja astunud tagajärgi lubavaid samme.

Ostjaskonna ostuvõime langemisest annab kujuka pildi võlgu ostude kohutav kasv. 31. detsembril 1933. a. oli võlgasid saada kr. 21.708.06 ja 31. detsembril 1934. a. kr. 40.035.78. Tõus 82%. Üksikutes ärides oli järgmine pilt:

Tallinna peakauplustes	tõusnud	345%
Narvas	”	283%
Juhkenthali	”	100%
Pärnus	”	73%
Tartus	”	40%
Kopli	langenud	25%
Võrus	”	30%

Võlgade tõus on tekkinud peasjalikult rätsepa töökojas tellitud tööde ja selleks ostenud riide arvel, mida tasutakse harilikult lähemal varustuseraha saamisel. Narva ja Juhkenthali ärid avati alles kaks kuud enne 1933. a. lõppu, seega võlgade kujunemine seal oli esmakordne. Samuti oli Pärnu osakond alles hiljuti avatud. Kõige raskemalt on koorimatud võlgadega rätsepatöökoda. Ühisus võlgadelt protsente ei saa, ise aga peab samal ajal kaupu võlgu ostma ja selle eest kõrgeid protsente maksma. Võlgu müüa on äri- lisele kahjulik nähe. Kuid ühisus on kaitseväelaste omaabiorgan ja sellepärast on temal nende kahjude käändmine paratamatu. Võlgu müüa, liikmetele ja tarvitajatele kõrgete di-

videndi (8%) ja ostupreemiate (2—10%) maksmine on väga tunduvalt pidurdanud puhtakasu ning omakapitalide kasvu. Mõningate ainetelt, nagu napsid ja veinid, on ostupreemiaid antud kõigile ostjatele kaitseväelastele. Ostupreemiate maksmine on koormav ühisusele, kuid kui ühistegelisel äril paratamatu.

Need faktid tõendavad, et ühisuse ettevõteted on kõigiti end püüdnud rakendada tarvitava huvidesse.

Aasta kestel on juhatusel palju peamurdmist annud töökodade korraldamine. Rätsepa töökoda on töötanud juba aastaid, kuid laiemale alusele rajati tema tegevus ja asutati juurde kingsepatöökoda 1933. a. lõpul. Esimesel tegevuse aastal töötasid nemad kr. 1.199.04 suuruse kahjuga. Eelarves oli juurde maksuga arvestatud ja veel suurema summaga. 1934. a. jooksul on töökodade väljarendamine seisnud tulipunktis. Rõõmustaval viisil on nende tegevus kasvanud jõudsasti niivõrd, et ruumid on jäänud kitsaiks. Märtsi lõpul paigutati nemad esialgsetest ruumidest Laial tn. nr. 23 Pika tn. äri juurde. Seal ilmnes ka varsti ruumipuudus. Kingsepatöökojale seati sisse uued ruumid Vene tn. äri juurde. Senised ruumid jäid tervelt rätsepatöökojale. Kuid ka mõlemad ruumid on praegu juba kitsad ja uute leidmine hädavajalik. Möödunud aastal on olnud töökodade sissetulekud — rätsepa kr. 17.179.77 ja kingsepa kr. 3.804.22 ning puhas kasu annud vastavalt kr. 1.304.55 ja kr. 106.48, kokku kr. 1.411.03. Rätsepa töökoda on ületanud eelarves ettenähtud tööhuuga kolmekordselt. Puhtakasu vähesus on tingitud madalatest tööhindadest.

Kingsepatöökoda on tõusnud täiesti nõuete kõrgusele, kuna rätsepatöokoja suhtes on kuulda nurinaid. Kuid peab märkima, et rätsepatöö ei õnnestu kunagi saajaprotsendiliselt. Inimese keha pole kunagi ideaalsete vormidega. Meie vormi lõige on raske selleks, et ta garanteeriks igale inimesele täiesti sobiva riietuse õmblemise. Lõige on pärit mailt, kus kuuel on rohkem nõõpisid ja riie on kvaliteedilt parem. Meie viie nõõbi juures nõuab hea kuue õmblemine rätsepalt artistlikku osavust ja õnne. Saledatele kehadele õnnestub see, tüsedatele aga harvemini.

On olnud ammuseks liikmete sooviks, et ühisus nõutaks müügile väljamaa kaitsevää vormiriiet. Nüüd on see teostunud. Riide järele on suur nõudmine.

Juhatusel oli ülesandeks aasta jooksul maksuma panna uus ühisuse põhikiri. Peakoosoleku poolt vastuvõetud kava esitati kinnitamiseks, kuid ta ei leidnud kinnitamist kahel põhjusel: 1) kava näeb ette kahesuguste õigustega liikmeid — määramataajalisi tarvi-

tajaid ja liikmeid; mõlemad maksavad osamaksu, saavad dividendi ja ostupreemiaid, kuid tarvitajatel puudub hääleõigus ning seega võimalus kaasa kõnelda ühisuse juhtimisel; 2) kavas ei olnud lahendatud üleminek volinike kogult liikmete peakoosolekule sel juhul, kui liikmete arv langeb alla 300, ja tagasi.

Juhatus on otsustanud lähemale peakoosolekule esitada põhikirja kavandisse järgmised muudatused, mis lahendaksid loetletud mittekinnitamise põhjused:

1) Täiendada kavandi § 12, mis käsitleb liikmete koosseisu, uue liikmete kategooriaga „isikud, kes kuni käesolev põhikirja maksamahakkamiseni olnud ühisuse määramataajalisteks tarvitajateks!“ See on kõige lihtsam moodus kahesuguste õigustega liikmetest vabanemiseks. Praegu on tarvitajaid 335 või 33%. Nendest umbes pooled kui endised liikmed kaitsevääelased saavad uue põhikirja alusel niikuinii liikme õigused. Seega jääks sellesse kategooriasse ainult umbes 16% liikmete üldarvust. Moraalselt ega äriühtlusele pole soovitatav ühisusest inimesi välja jätta, kes aastate kestel täitnud oma kohuseid.

Et sealjuures ühisuse juhtimine ei libiseks kaitsevääelaste käest, selleks on ette nähtud järgmised täiendused kavasse:

§ 27 juurde — „Vähemalt kaks kolmandikku volinikest peavad olema valitud tegelikus kaitsevääeteenistuses olevate liikmete hulgast; kui palju ühte või teist liiki volinikke valida igas väeüksuses, asutises või garnisonis, selle määrab juhatus iga aasta algul kindlaks;“

§ 41 täiendada järgmiselt — „juhatus on neljaliikmeline, keda valitakse tegelikus kaitsevääeteenistuses olevate liikmete hulgast.“

§ 52 lõpp täiendada lausega — „Vähemalt kaks nõunikekogu liiget valitakse tegelikus kaitsevääeteenistuses olevate liikmete hulgast.“

2) § 27 lõppu uus lõik — „Üleminek volinike kogult liikmete täiskogule sünnib volinike kogu otsusel ja liikmete täiskogult volinikekogule — liikmete täiskogule otsusel.“

On ju ka võimalus jääda vana põhikirja juurde, kustutades selles lisavastutuse nõudmine ja täiendades liikmete koosseisu käsitlevat paragrahvi selliselt, et võimalduks reservi läinud kaitsevääelaste liikmeks edasi olemine. Kuid see oleks juba kolmas kord põhikirja parandada, ta muutuks käsitlemisel tülikaks ja ei oleks enam kooskõlas kehtivate seadustega, kuna töö ja väev, mis on nähtud uue põhikirja koostamisel, oleks maha visatud. Neil motiividel peaks küll loobuma vana põhikirjast ja uus maksuma pandama esitatavate täiendustega.

Kokkuvõttes tuleb lugeda Sõjaväe Majandusühisuse tegevus 1934. a. kordaläinuks.

Ühisus sammub kindlat edu rada. Tema tegevus tundub olevat rajatud elunõuetega tõestatud tervetele alustele. Tema elujõulisuse ja võistlusvõimelisuse tõstmiseni jääb soovida,

et kõik kaitseväelased end koondaksid tihedamalt ühisuse kui enda kutse ühistegelise asutise ümber.
Areturus.

Moto-meh osade vastu võitlemine talvel.

Kapten A. Kask.

Sissejuhatus.

Kõikide väeliikide tegevus oleneb tihedalt ilmastiku oludest. Seejuures, mida rohkem on väeliigis kasutusel tehnilisi võitlusvahendeid, seda tundlikum on ta ilmastiku mõjutustele.

Rännakukiirust, puhkamisvõimalusi kui ka manööverdamist lahinguväljal soodustab või raskendab ilmastik.

Teiselt poolt tuleb ka vastavalt ilmastikule valida võitlusviise ja -vahendeid teatava väeliigi vastu teotsetes.

Moto-meh. osad on praegu olemasolevate väeliikide hulgas võimsad oma kiiruse, tulevõime ja soomuskaitse mõttes, kuid ühtlasi alluvad nad rohkem ilmastiku mõjudele kui teised väeliigid.

Kui näiteks jala-, suurtüki- ja ratsavägi võivad teotseda nii suvel kui ka talvel, olgugi, et nad ei saa igakord arendada täit intensiivsust tegevuses, siis moto-meh. osadel võib teotsemine talvel sügava lume ja tugeva külmega muutuda hoopis võimatuks.

Suvel, organiseerides moto-meh osade vastast võitlust, on peagu alati võimalik kasutada kõiki maastikul leiduvaid looduslikke tõkkeid ja väeosas kasutusel olevaid soomusevastaseid aktiivseid võitlusvahendeid.

Talvel on aga eriti looduslikel võitlusvahendil märksa teissugune mõju kui suvel: ühtede tõkestusvõime suureneb, teistel nõrgeneb.

Peale selle esinevad talvel veel niisugused moto-meh osade teotsemist piiravad looduslikud takistused, millised suvel täiesti puuduvad.

Peamised tegurid, mis talvel moto-meh osade vastase võitluse organiseerimist mõjutavad, on külm ja lumi.

Takistuse suurus oleneb sellest, kas külm on ühes lumega või mitte

Ka koostöö võimalused teiste väeliikidega on moto-meh osadel talvel teissugused kui suvel. Seda tuleb samuti silmas

pidada moto-meh osade vastase võitluse organiseerimisel. Nii on näiteks mehhaniseeritud osade koostöö suuskurosadega talvel rohkem võimalik kui harilikude jalaväe osadega; sest mehhaniseeritud osade kiirus väheneb lumega kaetud maastikul, kuna suuskurite liikumiskiirus on suurem kui harilikul võitlejal ka lumeta maastikul.

Et osata õieti hinnata moto-meh osade koostöö võimalusi teiste väeliikidega ja sellele vastavalt korraldada soomusevastast võitlust, peab omama ettekujutuse sellest, kuidas mõjuvad külm ja lumi motoriseeritud ja mehhaniseeritud üksuste tegevusele.

1. Moto-meh osade teotsemist mõjutavad tegurid talveolukorras.

a) Külm.

Külm üksinda avaldab mõju peamiselt mootorile, kuid ka teised lahingumasina mehhanismid võivad suure külmega minna kergesti rikki.

Rohkem tundlikud on vesijahutusega mootorid, sest vee külmmamine jahutussüsteemis võib viia masina rivist välja.

Puhkusel ja ka rännakul pikematel peatustel nõuavad mootorid perioodilist soojendamist, milleks tuleb mootor aeg-ajalt käima panna. See nõuab suurt kütte- ja määrdeainete kulu. Samuti ei saa meeskond nõutavat puhkust, sest mootorite soojendamise otstarbel peab alatasa ligikaudu $\frac{1}{3}$ meeskonnast olema masinate juures otsest tegevuses.

See kurnab meeskonda, mille tõttu pikema teotsemise juures üksus ei suuda enam täita oma lahinguülesannet vajaliku hoogsusega.

Niisugune alaline mootorite soojendamine mõjub ka laostavalt materjalosa peale, mille tõttu moto-meh üksus ei suuda üle 2—3 päeva järjekindlalt teotseda, vaid vajab pikemat puhkust masinate korraldamiseks ja remonteerimiseks.

Pikematel puhkustel võib vesijahutusega mootoritel vee välja lasta; kuid rinde läheduses on see hädaohtlik, sest sel korral moto-meh osa lahinguvalmis seadmine nõuab palju aega. Niikaua kui mootor ei tööta, on masin teotsemisvõimetu, sest tal puudub liikuvus, mis üks peamisi lahinguüksuse omadusi, ja terve moto-meh osa võib langeda ootamatult ilmuva vastase saagiks.

Ka siis, kui mootori jahutuseks tarvitaakse piiritusega või glütseriiniga segatud vett, mis kannatab võrdlemisi tugevat külma, peab mootoreid aeg-ajalt käima laskma, sest külмага tarduvad pikema peatuse juures määrdeõlid ja teevad kiire ülemineku puhkusest rännakule võimatuks

Õhkjahutusega mootorid on vähem tundlikud külma vastu, kuid nad ei ole siiski vabad külma mõjust. Enne väljaastumist nõuab ka õhkjahutusega mootor soojendamist ja üldse hoolikat järelevaatust.

Nii üks kui teine mootor töötab talvel ainult siis, kui ta täiesti korras on. Kõik vead mootoris ja ka masinas üldiselt annavad end talvel alati peagi tunda, sest masin töötab tihti suurema koormatusega kui suvel.

b) L u m i.

Lumi mõjub takistavalt kõigi moto-meh üksuste koosseisus teotsevate masinate manöövrile.

Lumi, kas vähendab masina kiirust, või teeb liikumise hoopis võimatuks.

Teotsemise võimalus lumega oleneb lume tõkestusvõimest ja masina omadustest.

Lume tõkestusvõime oleneb sellest, kas lumi on:

- kõva, külmanud koorikuga kaetud;
- sula;
- kohev (värskelt sadanud) või
- tihe (tuisanud).

Kui lumi on pärast pikemaltkestnud sulale järgnenud külma mõjul kattunud tugeva külmanud koorikuga, ja kui koorik on nii tugev, et kannab inimest, siis võib tank liikuda maastikul, vähemalt lagedatel kohtadel peaaegu takistamatult.

Sula lumi tiheneb lülükute all, tank jääb lumele kandma ja võib aeglaselt liikuda. Kui aga sula lumikiht on väga sügav, vajuvad ka lülükud õige sügavale ja tank võib põhjaga paiguti lumme kinni jääda.

Kohev, värskeltsadanud lumi võimaldab tankil liikuda ka siis, kui lumekiht on kõrgem tanki põhja kõrgusest. Kuigi tank vajub sügavale kohevasse lumme, tungib tank

lumes edasi. Aeg-ajalt koguneb ainult tanki ette kohevast lumest kokkusurutud lumekuhi, mis edasisõitu raskendab. Et edasi pääseda, tuleb tagasikäiguga tagasi tõmbuda, kogunenud lumekuhjast kõrvale pöörata ja sellest mööda sõita.

Niisugune liikumine on aeglane, nõuab suurt kütteinete kulu ja ülekoormatuse tõttu kurnab välja masina.

Tihedalt tuisanud lumi on tihti kõige suuremaks takistuseks. Tuisanud lumes, mis ei kanna inimest, vajuvad lülükud lumme ja tank jääb põhjaga lumele kandma. Kui lumekihi keskmine paksus ulatub 10—20 sm üle tankipõhja kõrguse, siis võib liikumine hoopis võimatuks muutuda.

Et lumekihi paksus ei ole kunagi igalpool ühesugune, siis võib mehhaniseeritud üksus liikuda ka lagedat maastikku mööda õige suure lumekihi keskmise paksuse juures.

Tuisakude tagajärjel on lagedatel põldudel ja heinamaadel lumi võrdlemisi õhuke. Samal ajal on asulate ümbruses, võsastikutes ja metsaäärtel lumi läbipääsematu igasugusele lahingumasinale ka siis, kui üldine lumikatte paksus ei olegi kuigi suur.

Metsades on lume tõkestusvõime suurem kui lagedal. Lumi püsib seal ühtlase kihina, ega kattu ka pärast sula nii tugeva koorikuga, et tank sellel võiks liikuda.

Masina omadustest mõjuvad lumes manööverdamisele masina põhja kõrgus ja mootori jõud.

Vastavalt sellele keskmised ja kerged tankid suudavad liikuda võrdlemisi sügava lumes juures, suuremate või väiksemate takistustega, kuna samal ajal väikesed tankid ja tanketid suudavad liikuda ainult siis, kui lumikatte keskmine paksus ei ulatu nende põhjani.

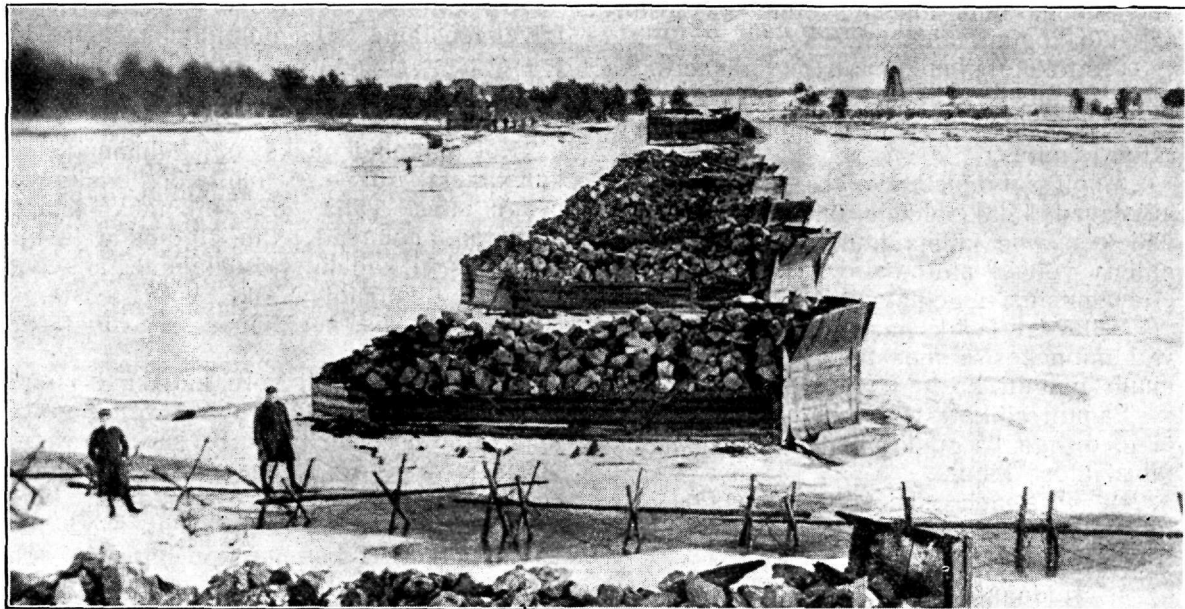
Üldiselt kaotavad kõik masinad lumel liikudes vähemalt 50% kiirusest ka siis, kui lumi ei tõuse masina põhjani. Sügavama lume juures langeb kiirus veelgt.

Teedel, kus lumi on kinni tallatud, võib moto-meh osa rännaku sooritada küll kiiremini kui maastikul, kuid kaugeltki mitte täie kiirusega.

Ratastel liikuivad masinad võivad teedel veel liikuda, kui lumi ei tõuse üle 30 sm. Maastikul ei suuda motoriseeritud osa enam liikuda, kui lume paksus on 15 sm, olgugi, et masinad on maastikul liikumiseks konstrueeritud.

Katsed näitavad, et keskmiselt võttes ei suuda mehhaniseeritud üksus 25—30 sm paksuse lumehihiga kaetud maastikul saa-

Pilte Vabadussõjast.

Kriüsa silla varemed pärast põlemist detsembris 1919.

lutada suuremat kiirust kui ainult 8—12 km tunnis. Sellejuures kütteinete kulu tõuseb märksa.

Need kaks tegurit: suur kiiruse vähenemine ja kütteinete kulu kasvamine sunnivad sagedasti loobuma mehhaniseeritud üksuse väljasaatmisest pikemaks teotsemiseks.

Tanki liikumise hõlbustamiseks on tehtud katseid niisuguste konstruktsioonidega, mis omavad õige suure põhjakõrguse — kuni 80 sm. Kuid ühtlasi näib, et niisugused masinad ei ole otstarbekohased, sest suur põhjakõrgus muudab masina ebastabiilseks. Pealegi on selline tank maastikul suureks märgiks, mida raske moondada.

Eeltoodust selgub, et nii külm kui ka lumi on mõjuvateks takistusteks moto-meh osade tegevusel isegi juba siis, kui nad esinevad üksikult.

Hoopis raskem on olukord, kui lumi esineb ühes tugeva külmega. Kui tugeva külmega lülikutega masin liigub lumes, tungib lumi lüliku vahele ja jäätab seal. Selle tõttu tõmbub lülik pingule ja võib kergesti katkeda.

2. Moto-meh osade vastaste võitlusvahendite kasutamine talvel.

Suurema osa soomusevastaste võitlusvahendite kasutamine oleneb tihedalt ilmastikust, eriti talvel.

Vastavalt sellele kas on:

- maapind külmanud või mitte;
- kas on maa kaetud lumega või ei, ja
- kas vesitõkked on kaetud jääga, tuleb ka tarvitada üht või teist võitlusvahendit.

Looduslikest võitlusvahenditest ei kaota mets talvel oma tõkestusvõimet, vaid see võib mõnikord isegi suurened. Näiteks, kui maapind tugevasti ära külmab, on puude mahamurdmine veidi raskem kui sula maaga.

Sügava lumega on metsast läbipääsemine raske, sest tank ei suuda lumes vabalt manööverdada, ega saa kasutada metsa hõredamaid kohti.

Pealegi ei saa tank puude mahamurdmisel täit jõudu kasutada, sest osa energiat kulub lumest läbitungimiseks.

Looduslike kallakute tõkestusvõime talvel suureneb. Kui näiteks kallakud on pinnas külmanud ja libeda jäätisega kaetud, on tanki ülesronimine kahtlemata raskem kui suvel pehme pinnasega. Sügava lumega kaetud kallaku tõkestusvõime samuti tõuseb, sest tank kallakule tõustes peab võitma ühtlasi lume tõkestusvõime.

Soo on suvel peagu kõige kindlam looduslik tõke, kuid talvel võib ta kinni külmata ja hoopis tähtsusetuks muutuda.

Vesitõkkes, nagu jõed, järved, kanalid ja kraavid külmavad talvel kinni ja kaotavad sellega oma tõkestusvõime kas osaliselt või koguni täielikult.

Vesitõkete kinnikülmamine oleneb ka palju nende iseloomust. Jõed ja kraavid ei kattu kõik ühesuguse jääga ühtlase temperatuuri juures.

Ainult suuremad vaigse vooluga jõed külmavad kinni ühtlaselt ja kattuvad kestvama külma juures tugeva jääga, millest võivad moto-meh osad suuremaid ettevalmistusi tegemata üle liikuda.

Sellevastu väiksemad jõed, mis läbistavad mitmekesise maastiku, külmavad kinni ainult paiguti.

Samuti allikatest väljuvad väikesed ojad ja jõed ega ka sookraavid ei külma mõnel talvel üldse kinni.

Et moto-meh osad võiksid ületada vesitõkke jääd mööda, peab jää paksus olema:

- mootorratta jaoks — 10 sm,
- sõiduauto jaoks — 10—15 sm,
- veoauto jaoks — 20—40 sm,
- soomusauto jaoks — 20—40 sm,
- tanketi jaoks — 15—20 sm,
- kerge tanki jaoks — 30—50 sm,
- keskmise tanki jaoks — 50—60 sm.

Järelikult, et saata moto-meh üksus jääst üle, peab see olema küllalt paks, mis-suguse paksuse ta võib omada alles kestvate tugevate külmade tagajärjel.

Kui moto-meh üksuse koosseisus on ka keskmised tankid, siis nende viimine üle jää ei näi olevat üldse võimalik, sest nad nõuavad haruldaselt tugevat jääd.

Sageli ei ole kinnikülmanud vesitõketel jää tugevus ühtlane kogu tõkke laiuses. Väiksemate jõgede ja kraavide juures esineb harilikult niisugune nähe, et sügisel kinni külmudes suure veega jääb jää kallas-tele kandma. Talvel vee alanedes langeb jää keskelt lohku. Niisugune õnes jää ei kannu kuigi suurt raskust. Sellepärast on mõnikord talvel väiksemad jõed ja ojad suurema tõkestusvõimega, kui suured aeglase vooluga jõed.

Ühtlasi on vastasel võimalik jääd kõvendada enne sellest ületulekut. Selleks otstarbeks võib kasutada laude, prusse või muud kättesaadavat materjali.

Nimetatud võimalus asetab siiski vastase vesitõkete suhtes talvel paremasse seisukorda kui suvel.

Kõige selle juures tuleb pidada silmas, et ka kinnikülmanud vesitõket ei julge vastane ületada enne, kui ta on luure teostanud jää tugevuse kindlakstegemiseks, sest

ettevaatamatu masinate pealesaatmine võib olla seotud kaotusega.

Ka kaitsja, kasutades vesitõket, peab talvel teostama palju põhjalikuma luure, kui teistel aastaaegadel. Ainult siis võib saada vesitõkke kasutamisest tõsisemaid tagajärgi.

Kui maapind on kõvasti külmanud, siis kunstlikest tõketest mullatööd langevad peagu täiesti välja, sest kõik tankivastased mullatööd nõuavad palju tööjõudu ja ajakulu. Isegi kallaku järsustamine, mis normaalselt õige mõjuv tõke, võib teostamist leida ainult siis, kui pinnas on vähe külmanud.

Lume olemasolul võib kallakuid järsustada nende ehitatavate lumevallidega. Et lumevall tugev oleks, tuleb see üle valada veega ja lasta ära külmata.

Kunstlikest tõketest on talvel kõige hõlpsam valmistada raidtõkkeid. Neid tuleb valmistada seal, kus mets on hõre, või puud on nii peened, et tank suurema pingutuseta need maha murrab. Mahasaetud puude kändud tuleb jätta 50—60 sm kõrguseks lumepinnast. Niisugustele kändudele jääb tank põhjaga kinni ega saa oma täit murdejõudu kasutada.

Purustustöödest teede kõlbmatuks muutmine purustamise teel on talvel raskendatud, kuid mitte võimatu.

Et talvel saab kasutada ainult osa looduslike ja kunstlike tõkkeid, tuleb purustustööde peale panna erilist rõhku.

Teedele on võimalik teha suure läbimõõduga lehtreid, mis sunnivad vastase teelt kõrvale pöörama ja sügavas lumes liikuma, või aega viitma tee parandamisega, kui kõrvalesõit ei ole võimalik.

Ühes ülekäikude purustamisega on kaitseolukorras võimalik purustada ka vesitõkke jääd vastavate miinide abil. Selle juures ei ole vajalik jääs tekitada katkematu purustist, vaid jääd tuleb nõrgestada ainult niipalju, et vastase soomusmasinad sealt üle ei saaks sõita.

Gaasi mõju ei saa olla kuigi suur moto-meh osade peale. Ainult tõkete gaasitamine, millede kõrvaldamiseks meeskond peab masinast maha tulema, võib anda tagajärgi.

Aktiivsetest võitlusvahenditest kõigi sel-lekohaste relvade kasutamine on võimalik talvel samuti kui suvelgi.

Tulemusi.

Nagu eespooltoodust selgub, piiravad külm ja lumi talvel märksa moto-meh osade teotsemist ega lase neid kasutada kauge-

teks hoogsateks löökideks. Laiemaulatuslike, vastase seljatagusesse ulatuvate retkede teostamine on mõeldav ainult vähese lumega ja pehme ilmaga.

Tuleb arvata, et moto-meh üksuste teotsemine talvel kannab rohkem kohalikku laadi.

Sellest olenevalt ei ole moto-meh osade ootamatu ilmumise oht talvel nii suur, kui teistel aastaegadel.

Teiselt poolt ei ole jällegi võimalik talvel kasutada kõiki moto-meh osade vastaseid võitlusvahendeid, mis raskendab võitlust soomusosadega.

Ka varitsemistegevus on talvel raskendatud, sest varitsevate osade moondamine ei ole hõlbus. Talvel tuleb varitsemist teostada peamiselt asulates. Ka okaspuumetsades on varitsemine mõeldav, kui on ette näha kohapeal püsimine lühemat aega.

Varitsemisüksused võivad eduga kasutada valgeid moondamismantleid.

Moto-meh osade vastast võitlust organiseerides meie oludes, tuleb arvestada, et osa talvesid on meil vähese lumega, mille tõttu moto-meh osade tegevus ei ole mõjuvalt takistatud.

Keskmiselt lumerikastel talvedel tõuseb lumekihi paksus meil umbes 30 sm. Niisuguse lumikatte juures on vastase tegevus juba märksa piiratud.

Kõige lumerohkemad on meil jaanuari- ja veebruarikuu. Märtsis algab juba lumefulamine ja seega kaob ka vastase moto-meh osade tegevust pidurdav tegur.

Seega tuleks sõjategevuse korral arvestada kahte kuni kolme kuud, kus oleme osaliselt julgestatud vastase moto-meh osade ootamata ilmumise eest.

Tähtsamad manöövrid välisriikides 1934. a.

Manöövrid teataval määral on vastava riigi sõjalise valmsuse ja teovõimsuse eelkatsed.

Praegusel poliitiliselt pineval ajajärgul maailmas, eriti Euroopas, on huvitav ja kohane lühidalt vaadelda välisriikide manöövreid, sest nad võimaldavad saada enam-vähem reaalse ettekujutuse vastavate riikide kaitsejõududest ja sõjale ettevalmistusest.

Paljud riigid hoiavad oma manöövreid, eriti nende tulemusi, täielikus saladuses, kuna teised riigid taotlevad saladuse hoidmist vähemal määral, nii et neist siiski võib saada teatava ülevaate.

Alljärgnev kokkuvõte on koostatud peamiselt prantsuse, saksa ja vene tuntumate sõjaajakirjade andmeil. Need hindavad vastavaid manöövreid ja nende tulemusi väga lahkuminevalt üksteisest. Käesolevas kokkuvõttes püüdsin asja võimalikult erapoolelt käsitleda.

Möödunud aastal peeti välisriikides manöövreid üldiselt palju suuremõdulisemalt kui seni.

Neid iseloomustavad üldiselt järgmised jooned: motomehh. vägede ja õhuväe tõusev tähtsus ja nende üha suuremate koondiste kasustamine. Mereriikide juures paistavad silma sõjalaevastiku suured koostööharjutused maa- ja õhuväega.

Siinkohal võtame vaatluse alla 1934. a. peetud manöövreid iseloomustavamaid ja tähtsamaid.

Itaalia. Eelmisel aastal Itaalia pani pearõhku maaväe manöövreile. 1931. a. Itaalia õhuarmee korraldas nii suurearvulised manöövrid, et nad on seni kelleltki ületamata. Tõllal võttis harjutusist, mis haaras kogu maa-ala Milaanost ja Poo alamjooksust Raomani, osa 900 lennukit. 1932. aastal oli mereväel suurim manööver. Seda osastas terve sõjalaevastik ja tema eesmärgiks oli katsetada mereteede julgeolekut emamaa ja Põhja-Aafrika kolooniate vahel. **M a a v ä e m a n ö ö v r i d m. a.** olid suuri- ja seniolnuist. Neid osastasid 100.000 meest, lisaks neile suuremad õhuarmee üksused, paljud miilitsapataljonid ja eriüksused. Manöövri üheks eesmärgiks oli katsetada kergediviiside lahingutegevuse võimalusi kõrgemägisel, veetul ja paljal maastikul.

Need kergediviisid koosnesid ratsa- ja jalgratturirügementidest, motoriseeritud jala- ja suurtükiväest ning uutest Fiat-Ansaldo tankidest.

Need diviisid ülemjuhatusel varust manöövri vältel olles suunatud ohtlikkudele suunadele tiiva kindlustamiseks, vastulöövide andmiseks jne., jõudsid igakord õigeaegselt määratud rajooni ja täitsid kõik

nendele usaldatud ülesanded. Väiketankid (kiirus 45 km, tõus 45°) täiel määral teostasid oma lahinguvõimet ja rakendatavust ka raskemal maastikul.

Operatsioon teostus Bologne'i ja Florenzi linnade vahelisel maa-alal. Teed läbistasid Appeniini mägesid 1000 m kõrgusel, kuna harjad ulatusid kuni 1500 m. See maastik valiti just sellepärast, et ta suurel määral sarnaneb Itaalia praeguse kirdepiiri maastikuga.

Manööver teostus maasõja olukorras esimese kahe nädala piirides. Neist tegelikult mängiti läbi ainult mõni päev. Teiste päevade sündmused täideti juhataste poolt, nii et saadi operatiivselt loogiline ja tervikuline kogupilt. Märkimisväärne on rohkearvuline staapide osavõtt. Juba eelmisel aastal, samuti ka nüüd, teostesid arvukad diviisi- ja korpusestaabid, kellel väeosad vaid markeeritud. See võimaldas enamikul kõrgemaist staapidest manöövrit osastada.

Manööver algas lahingutega Appeniinide harjal piirikaitse osade vahel, keda varsti kergeosadega kõvendati. Ka vähemad õhujõud võtsid võitlusest osa. Õhujõudude peajõud aga võtsid ette rünnakuid suurtes massides vastase sisemaale.

Lõunapoolel õnnestus põhjamaale umbes 6—12 km sügavuses sisse tungida. Nüüd, 18. mööripäeval, algasid peajõudude lahingud. Lõunapool oli arvuliselt ülekaalus ja tungis suurte jõududega vastase asetuse keskkohale kallale. Põhjapool toetus idatiival markeeritud kindlusele. Lõunaarmee juht otsustas selle kindluse ja vastase keskkohta vahelt läbi murda. Läbimurdegrupi koosseisu määrati 7 pataljoni, neist 1 Alpi-, 1 jalaväe-, 2 jalgratta- ja 3 miilitsapataljoni. Lisaks neile olid kerge- ja raskesuurtüükivägi ning kiirtankid. Läbimurdegrupi taga teises astmes seisis järellöögidiviisina 1 kiire- ja 1 jalaväediviis. Läbimurre õnnestus. Manööver lõpetati momendil, kui mõlemad järellöögidiviisid algasid pealetungi vastase peaühendusteedele ja kui vastane värske jalaväediviis vastupealetungile käsutas. Manöövris tekkis väga huvitav lahingmoment: 1 kergediviis rünnati teda jälitanud vastase lennukoondise poolt defileel läbistamise ajal. Ründajad laskusid kohati 10 meetrini ja teostesid kuulipildujatulega, lennupommidega ja lahinggaasiga. Selle rünnaku tagajärjel $\frac{2}{3}$ atakeeritud kergediviisist loeti rivist langenuks. Õhujõudude kasutamisele manöövris rõõbiti teostati suuri Bologne'i ja Florenzi linnade õhukaitseharjutusi.

Itaalia õhustrateegias on tähtis osa Ülem-Itaalia kaitsele. Seal asuvad tähtsamad sõjatööstuse-ettevõtted, seal on juba rahua ajal maaväe peamass ja seal on suursõja puhul ka maaväe esimene koondukumise- ja operatsioonirajoon. Nüüd katsetati seda õhukaitse süsteemi esmakordselt, kuid hästikorraldatud harjutustel. Algul teostesid mõlemal pool 1 lennuväerügement, mis hiljem tõsteti 1 lennubrigaadini. Kaitsjal töötas kaasa kogu õhukaitse maapealne organisatsioon, ka miilits ja rahvas. Pealetungija taotles rünnata tööstuse ja liiklemise keskusi.

Eriti tähelepanuväärne õhujõudude harjutus sooritati aga Furbara lähedal, umbes 40 km Roomast lääne pool, eesmärgiga katsetada uusi lennuki pomme ja kuulipildujatule mõju maapealsete märkide vastu. 20. okt. oli koondatud siia üle kogu Itaalia 160 mitmesugust tüüpi sõjalennukit. Manöövrit juhatas õhuarmee kindralstaabi ülema abi kindral Pinua. Lennuväekoondis sai käsu rünnata suurt sadamat ranna lähedal, maal olid kujutatud sadama kontuurid, selle piirkonnas asusid m. s. suur vabrik, raudtee, suur laev ja aerodroom stardivalmis hävitajate eskadrilliga. Viimast kujutasid väikesed mõne meetri kõrgusel kinnitatud õhupallid. Pealtnähtajatele oli ehitatud 2 km märgist eemale vaatlustorn.

Kaitsjal oli 1 eskadrill luure-, mere-, hävitus- ja lahinglennukeid. Pealetungijal — pommituslennukeid 1 kiire-, 1 raske- ja 1 merieskadriil, „vastav“ arv lahinglennukeid madallennuks, edasi 1 eskadrill hävitus- ja luurelennukeid.

Pealetungija asus umbes 80 km märgist. Orbetello suuraerodroomil. Kaitsja luurelennukid tiirlesid 2000 m kõrgusel 20 km kaitstavast sadamast vastase poole. Luurelennukite raadioteate põhjal startisid kaitsja hävituslennukid. Ka pealetungija saatis luurelennukid välja. Need teatasid samuti raadioteel soodsast rünnaku momendist. Esmalt lähenesid hävitajad madallennuks, et vastase startivaid lennukid kohe rünnata ja hiljem kõrgemale tõustes oma pommitajaid kaitsta. Ründajad ilmusid nii kiiresti, et kaitsja ei jõudnudki startida. Ründajad tulistasid aerodroomil asuvaid märke kuulipildujast. Kohe saabus pommitajate esimene laine, — merieskadriil. Nüüd jõudsid ka kaitselennukid vastase kohale ja pildusid kaitsepomme. Need on väikesed pommid ja lõhkevad õhus kas teatava aja möödumisel või löögil vastase lennueskadriilli keskel. Juba ilmusid 12 kiiret „Br. 3.“ pom-

mitajat 4 salgas. Nad ründasid torpeedopommidega ja süütepommidega, iga salk erimärki. Viivu pärast järgnes 3. laine — 9 „Caproni“ raskepommitajat 3 salgas. Nad pommitavad suurt laeva 250 kg miini- ja 100 kg torpeedopommidega. Nende lõhkemised panevad värisema vaatlustorni. Juba ilmuvad 10 merilennukit „S 55“, kes sama märki ründavad raskemate, 500 kg miini- ja 100 kg torpeedopommidega. Uutel pommidel lõhkeaine moodustab ligi poole pommi üldkaalust: 250 kg pommil on lõhkeainet 123 ja 500 kg — 220 kg.

Igal lennukil on 1 tonn pomme. Laev saab mõned pihtavused. Pääste- ja kustutustööde segamiseks toimub veel lahinglennukite rünnak madallennul, tulistades kuulipildujatest ja pildudes väikepomme ning piskesi 2 kg süütepomme. Nüüd lendavad ära viimsed ründajad. Kogu see tegevus vältas 20 min. Selle vältel pilluti 1000

mitmesugust pommi 25.000 kg raskuses. Laeva pihtavuste kohta arvati, et „suurpommide seeria löönuks säärased suured lõhed, mis saanuksid ohtlikuks ka parimatele soomuslaevadele.“ Veel katsetati 20 kg süütepommi. Selle visatuna puuehitisse oli terve hoone 40 sek. jooksul üleni leekides. Hiljem järgnesid mitmesugused grupilennu demonstratsioonid moodsaimate lennukitega: „Cr 30“: pikeerimine 70° all, 3 salga defileerimine suurimal kiirusel üksteise peal, vahega 1 lennukikõrgus, hulljulgeimad akrobaatlennud üksikult jne. Luurelendurid tegid manöövril ülesvõtteid, millised visatuna alla langevarjuga juba 40 min. pärast olid valmispildid.

Arutusel leiti, et eskadrillid olid $\frac{1}{3}$ võrra vähemad kui sõjaaegsed, seega tege-

likus olukorras nad oleksid pillunud pomme $\frac{1}{3}$ võrra rohkem. Teisalt näidati, et kaitsja oleks teotsenud õhus juba varem ja sel juhul rünnakule oleksid pääsenud vahest ainult 50% ründajaist. Siiski igal juhul oleks õnnestunud pilduda märgi pihta umbes 10 tonni pomme.

Manöövrid andsid jälle kord täit tunnustust Itaalia õhuarmee tehtavale hiigel- ja hiilgetööle. Õhuarmee staabiülem kindral Valle taotleb veelgi suuremaid eesmärke, kavatsedes korraldada terve lennukite salgaga stratosfäärilendu. Ta ütleb: „Õhusõidu tulevik seisab lennus üle 10.000 m kõrgusel, kiirusega 1000 km tunnis. Olen kindel, et mõne aasta jooksul lend Pariisist New-Yorki vältab ainult 8 tundi.“

Sõjalaevastik korraldas augustis Greta lähedal $1\frac{1}{2}$ -päevased taktikalised ja laskeharjutused. Osa võtsid 1. ja 2. eskaader, kokku umb. 40 uut laeva, vanemad neist olid vette lastud 1927. a. Juhatas mereväe staabiülem admiral Cavagnari. 1. eskaadri koosseisus oli 1 ristlejate divisjon kuue ristlejaga ja 2 destroyerite divisjoni; 2. eskaadri — nõrgemrelvastatud ristlejad, 2 luurelaevade pooldivisjoni ja lennukitekanaja „Miraglia“ 20 lennukiga. Mõlemale eskaadrile olid juurde antud mõned allveepaadid ja väike arv lennukeid.

6. aug. harjutuste 1. päeva hommikul saabus ühes teiste kaitsejõudude kõrgemate juhtidega Mussolini isiklikult juhitalval merilennukil. Ta asus juhilaevale „Pola“.

Algasid laskeharjutused. Esmalt lasksid torpedopaadid 12 sm kahuritega edukalt liikumärki; mis oli kunstliku udukatte all. Siis järgnesid ristlejate poolt kaljusaarel asuva märgi tulistamine 20,3 sm ja 15,2 sm suurtükkidest 15—18 km kauguselt.

Tagasisõidul Gaetasse sooritati balloone laskmine 10 sm õhukaitsesuurtükkide poolt. Laevad tulistamisel liikusid täie käiguga. 1. päev lõppes allveepaatide atakidega juhilaevale. Sellejuures pöörati erilist rõhku kiirele tõusmisele altvee ja sukeldumisele. Kogu 1. päeva tegevus möödus edukalt, eriti aga ristlejatelt toimitud laskmised. 7. aug. algas harjutusega eskaadritele, kes umb. 50 km üksteisest asusid. 2. eskaadri oli ülesanne pärast rünnakut taanduda. 1, millel asus ka Mussolini — selle taandumistee läbi lõigata. Eskaadrid lähenesid 25 km peale. Siis 2. esk. märkas ohtu ja kutsus oma oletatavad peajõud appi ja püüdis end kaitsta kunstliku udukattega ja saatis osa luurelaevu ja lennukeid vastase eelosi atakeerima. Allveelaevade atakidega

tekkis keerukaid olukordi. Lahingtegevus lõpetati 2 tunni pärast.

Pärast seda toimus paraad. Juhilaev sõitis 25-miililise kiirusega läbi mõlema eskaadri, kel 10-miililine kiirus. Öösel toimus veel öine laskmine.

8. aug. korraldati mereväe paraad Gaetas maal. Kõik Itaalia manöövrid ja harjutused tõendasid veelkord Itaalia väga edukat tööd riigikaitse igal alal, eriti aga õhuväes.

Tšehhoslovakkias korraldati manöövrid 20.—23. sept. Iglau-Deutschbrodi rajoonis üle 60.000 osavõtjaga. Need manöövrid on seni suurimad Tšehhoslovakkias. Kindralstaap taotles manöövrite korraldamisega peale muu riigi kaitsepropagandalisi ja sõjapolitilisi eesmärke ning organisatsiooni, eriti uute ratsabrigaadide, tõsisemat katsetamist. Viimase aasta jooksul riigikaitsepropaganda Tšehhoslovakkias on väga hoogu läinud. Manöövrit juhatas Böömimaa komandant kindral Voijicehovský.

Märkimisväärt on asjaolu, et Prantsuse kindralstaabi ülem kindral Gamelin manöövrist tervel kestvusel pealtvaatajana osa võttis.

Vastaspooled omasid vastavalt 3 ja 2 jalaväediviisi, à 1 ratsabrigaadi, 4 luure-, 1 kergepommituse- ja 1—2 hävitajate-eskadrilli. Veel võtsid osa paljud motoriseeritud ja tankide üksused, milliste kohta lähimad andmed puuduvad. Tankiosi anti ainult kõrgema juhatuse käsutusse. Jaladiviisi koosseisus oli 3 jala-, 1 kerge- ja 1 raskesuurtükirügement ning luuresalk. Ratsabrigaadi koosseis: 2—3 ratsarügementi, 1 jalaväepataljon autodel, 1 ratturipat., 1 ratsasuurtüki divisjon, 1 motoriseeritud haubitsapatari, 1 soomusautokompani, 1 hävituse- ja 1 pommituse eskadrill, 1 mot. pioneri- ja 1 mot. sidekompani. Juhatuse käsutuses oli veel 1 kergepommituse eskadrill. Manöövri teemaks oli 2 tugeva vastasgrupi lahing lahtisel tiival manöövrisõjas. Juhtidele taheti sellega anda võimalust otustuste tegemise harjutamiseks kiirestimuutuvas manöövrisõjas.

O l u k o r d. Sinised on pealetungil läänest Böömimaalt Määrimaale. Nad on tiivale koondanud grupi 3 j.-div. + 1 r.-div., kellel on ülesanne vastast atakeerida tiivalt ja tungida tema seljatagusesse.

Punased pidasid kaitselahinguid ja saades teada vastase tiivalöögi kavatsusest, koondasid 2 j.-div. + 1 r.-div. oma armee lõunatiiva kaitseks. T e g e v u s. Algul

Kapten Arnold Kersten K. S. dipl. †

2. aprilli varasel hommikutunnil kaotas meie kaitseväge oma ridadest andekama ja kohuse-truima ohvitseri ja K. Sõjakooli VI lend oma perest parima sõbra, kapten K. S. diplom Arnold Kersteni. See kurb sõnum sundis tõsisel harduses seisatama igäüht, kes tundis kapten Kerstenit, teades, mis tähendab sellise mehe kaotamine meie kaitsevæele. Kadunu andekusest ja seltsimehelikkusest võib rääkida eranditult küll igäüks, kes temaga on kokku puutunud kas koolipingis, kadetipõlves, K. Sõjakoolis, teenistuses või väljaspool teenistust. Tema sädelev vaim, otsekohesus ja ausus olid need tegurid, mis tõstsid kapten Kersteni tema kaaslaste hulgas esikohale ja mistõttu ka igäüks võis kadunus leida parima seltsilise ja hea sõbra. Tema väsimatu tööind ja raugematu hool olid eeskujuks kõigile ta kaaslasile.

Ta vaimuanded ja edasijõudmine teenistuses ei tekitanud tema kaaslasid kunagi kadedust, vaid respekti ja lugupidamist.

Ta oli parim meie hulgas.

*

Kaitsevægede juhataja adjutant kapten Arnold Kersten oli pärit Lõve vallast Valgamaalt, kus ta sündis 24. jaanuaril 1906. aastal. Keskkooli hariduse omandas lahkunu Tartu poeglaste gümnaasiumis. 1924. aasta sügisel astus ta Sõjakooli ning lõpetas selle rahuaegse kursuse suurtükiväe alal 29. 08. 1926, mil ülen-dati noorem-leitnandiks ja määrati teenistusse ratsarügemendi rüümaülema ametikohale. Olles 1927. a. sügisest kuni 1928. a. kevadeni Kaitsevæe ühendatud õppeasutuste juures ratsavæe ohvitseride täienduskursustel, annetati talle kui parimale ratsurile auhinnaks sadul valjastega ning viidi ta kursuste lõppedes ühtlasi üle ratsavæe kutseliiki. 21. 08. 1929 määrati kapten, tol ajal alles noorem-leitnant Kersten Kaitse-ministri adjutandi kohustetäitjaks. 1931. aastal sooritas ta edukalt sisseastumise katsed kõrgemasse sõjakooli ning võeti vastu tähenda-tud kooli VI lennu õppekursusele, millise lõpetas 1933. aasta augustis. Järgmisel suvel omandas ta väitekirja kaitstes ka kõrgema sõjakooli lõpudiplomi.

Käies kõrgemas sõjakoolis, astus kadunu ühtlasi Tartu ülikooli õigusteaduskonna üliõpilaseks ja Vironia korporatsiooni liikmeks.

Kapten A. Kersten K. S. dipl. †

14. 11. 1934 viidi ta üle teenistuse huvides kaitsevægede staabi käskudetäitjaks ohvitseriks ja 23. 05 samal aastal määrati Kaitsevægede juhataja adjutandiks, millisel silmapaistval ametikohal ta teenis kuni surmani. Leitnandiks kõrgendati kadunu 28. 11. 1930 ja kapteniks — 24. 02. 1935.

Nagu toodud lühikesest loetelust näha, kujunes kapten Kersteni elukäik üheks alaliseks edasirühkimiseks ja ülespoolepüüdmiseks. Kuid just siis, kui pinevad pingutused töötasid anda järjest tõhusamaid tulemusi, sundis seletamatu saatuse tahe visal võitlejal panna relvad käest ja siirduda sinna, kust ei leidu enam tagasi-teed...

Lahkunut jäid leinama abikaasa, 8-kuine po-jakene ja arvukas kogu sõpru ning kaasvõitle-jaid.

Kodumaa muld, kata kergelt rau-genud rändaja rinda!

olid jõud võrdsed. Esmalt pörkasid lõuna-tiival ratsabrigaadid kokku. Nende osad olid sel päeval üle 60 km rännaku sooritanud, ka jalaväel tuli ligi 40 km edasi liikuda. Halb ilm takistas väga lennuluuret. Esimesel päeval tasakaalus vägede kokkupörkel lahing jäi otsustamata, sellepärast anti 2. päeval ennelõunat sinisele poolele

1 jal.-div. lisaks. See suunati lühimat teed mööda vastase asetuse keskkoha vastu, et seal läbi murda. 2. päeva ja öö jooksul diviis paigutati vajalikku rajooni. Öösel pu-nane pool korraldus kaitseks.

3. päeva hommikul algas siniste üld-pealetung sügavas järjestuses, mida toetasid tugevad soomusjõud. Moondamiseks

kasutati arvukalt udüküünlaid ja udustamist lennukelt.

Punased enne otsustamist tõmbusid tagasi ja öösel taandusid soodsamale kaitsepositsioonile Zelivka jõe taha kõrgendikule.

4. päeva hommikul sinised peale tungides leidsid eest tühjad kaitsekraavid.

Algas uus gruppeerumine vastase uuele positsioonile lähenemiseks. Sellega lõppes manööver.

Viimaste aastate jooksul Tšehhi armees on olnud palju organisatsioonilisi uuendusi ja nende otstarbekuse katsetamine oli manöövri üks eesmärke. Prantslaste nõuandel moodustati korpus ja diviisid jagunesid kolmeks. Tähelepanuväärne on ka ratsabrigaadide koosseis, mis on väga lähedane sõjaaegsele. Segaluursalkade rakendamine, suurejooneline udu kasutamine otsustaval pealetungi kohal ja suurte soomusmasinate koondiste lahingusse paiskamine olid ka esmakordsed. Neist probleemest selgesti nähtuvad sõjaaegse tegevuse põhimõtted.

Šveitsis korraldati nagu tavaliselt diviisimanöövrid, seekord kolm: 1. diviisile Lääne-Šveitsis Genfi järvest põhjapool, 3. div. — Berni ja Thuni vahel ja 6. div. — Kirde-Šveitsis Appenzellis. Diviisid osalt olid kõvendatud teiste osadega. Vaatleme 3. div. manöövrit 17.—19. sept. Selle manöövri eesmärgiks oli juhtide harjutamine kõrval eriti organisatsioonilise külje selgitamine, sest Šveitsis on päevakorral kv. reorganiseerimine.

Koosseisud. Sinisel poolel teotse 3. diviis, koosseisus 3 jalarügementi, 2 väljasuurtükirügementi ja 2 divisjoni ja 1 (2) ratsabrigaad. Viimane koosnes 2 dragonirügemendist, 1 ratsakuulipilduja- ja 1 pontoonipataljonist.

Punasel poolel teotse kombineeritud diviis, mille moodustasid 1 jala- ja 1 mäebrigaad ning 1 ratturirügement. Jalabrigaad koosnes 2 jala- ja 1 raskesuurtüki rügemendist (viimses 1 raskehaubitsa- ja 2 motoriseeritud suurtükidivisjoni). Mäebrigaadis oli 1 mäerügement, 1 välja- ja 1 mäesuurtüki-

divisjon. Ratturirügement koosnes 2 ratturipataljonist ja 1 motoriseeritud suurtükidivisjonist.

Olukord: Siniste ratsabrigaad, aeglustades punaste ülekaalukate jõudude pealetungi lõunast, on taandumas. Siniste pealetungudel, kes on koondunud Bernist lõunapool, on ülesanne ületada Aare jõgi ja atakeerida vastast. Punaste mäebrigadi ülesanne on vallutada ülekäigud Aare jõel. Mäebrigadile allutati jalabrigaad ja ka ratturirügement.

Tegevus. Sinised saatsid div. luursalga üle jõe valitsevate kõrgendike okupeerimiseks. Ka siniste pealetung jõudsid üle jõe, kuid päeva jooksul punased tõrjusid vastase tagasi ja täitsid saadud ülesande.

2. päeval anti uus erinev olukord. Selle järgi sinised on kaitsel Berni rajoonis, kusjuures 3. div. on korpuse varus. Punaste jalabrigaad kõvendatud mäebrigadiga on korpuse varus. Siniste 3. div. + ratsabrigaad sai ülesande tõkestada ülepääsu üle jõe. Punased oletades, et siniste taandumist läbi Berni jõe on oodata, kavatsesid ületada jõge ja vastast jälitada. Selleks esmalt saata üle 1 ratsarüg. ja selle kattel ehitada sild. Punaste pealetung keskpäeval ja pärastlõunat ületavadki jõe.

19. sept. öösi toimiti jõudude ümbergruppimist. Hommikul 2 siniste jalarügementi asusid eeltähendatud kõrgendiku rajoonis ja kavatsesid pealetungi. Punased asusid samal ajal osalt juba siniste tiival, ähvardades nende seljatagust. Punaste soodus asetus otsustas olukorra.

See manööver sakslaste hinnangu järgi tõestab šveitslaste edasijõudmist manööverdamises. Seni peardõhk oli pandud plaanikindlale kästutehnikale, kuid nüüd püüdis manöövri üldjuhataja arendada otsusevõtmist raskes olukorras ja raskel mägisel maastikul. Sakslased tunnustavad šveitslaste saavutusi, sest ei võivat unustada, et siin on ikkagi tegemist miilitsaväega, kus nii juhtidel kui ka meeskonnal vähe harjutusvõimalusi.

K—gi.

*1. jalaväerügemendi
18. aastapäeva puhul
25. aprillil 1935.*

Kolonel Louis Jacobsen
1. jalaväerügemendi ülem

1. jal. rügemendi võitlusi Narvajõe ülemjooksul.

Väeska ja Kriüša lahingud (6. XI. 19. — 3. I. 20.)

Vene Loode-armee viimane Peterburi vallutamiseks suunatud sõjakäik varises kokku novembrikuu esimestel päevadel ja lõppes 14. novembril Jamburgi maha-jätmisega. Kogu rindel paaniliselt taanduvate Loode-armee riismete kannul lähenes Eesti piirile punaväe laviin.

1. diviisi juhatus nägi ette Loode-armee paratamatut lõppu ja tegi aegsasti korraldusi Narva rinde kaitsmiseks.

06. 11. 19. saadeti 1. jalaväerügemendi II pataljon ühes 16. kergeväljapatারেiga Narva jõe joonele Vasknarvast Kriüša küalani. Pataljonile tehti ülesandeks tagasi lüüa meie piirile lähenevad punaväe salgad ja koguda teateid nende tegevuse kohta. 15. nov. võttis 9. jalaväerügement oma alla Narva eelse kaitsejoone. 9. jalaväerügemendi käsutusse jäi ka 1. jalaväerügemendi 11. ja 12 kompani ühes õppe-

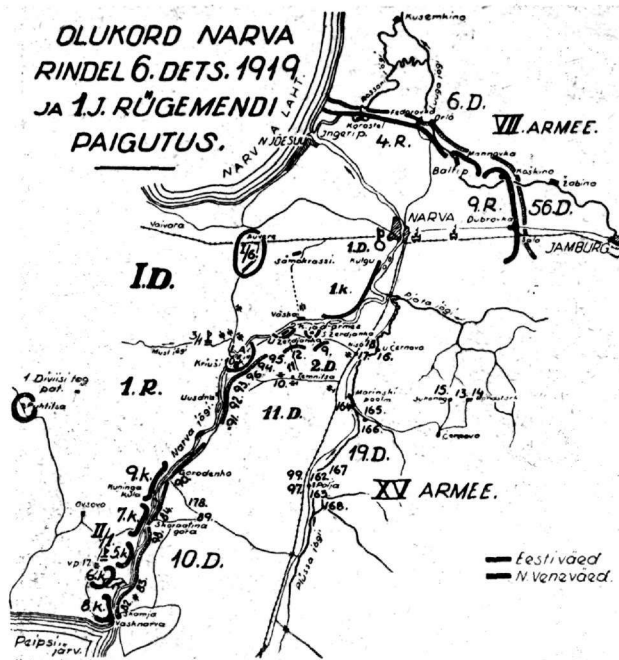
meeskonnaga, 4. kompani jäi Narva divüli varru ja pommipildujate meeskond läks 4. jalaväerügemendi ülema käsutusse.

16. novembril asus 1. jalaväerügement kaitsel Narva jõe joonel Peipsi järvest kuni Narvani — 60 km ulatusel.

Samaks ajaks oli Loode-armee osad taandudes välja jõudnud Skamja, Djuk-Perevolok, Radovili, Konduši, Zagrivje, Omuti ja Nisõ külade joonele.

17.—20. novembri jooksul taandusid Loode-armee osad Peipsist kuni Omutini punaväe väiksemalgi pealesurumisel Narva jõe läänekaldale, kus nendelt võeti meie vägede poolt relvad käest ära.

Punased lähenesid Narva jõe idakaldale ja tungisid Skamja, Djuk-Perevolok ja Skarjatina-Gora külades asuvate 1. jalaväerügemendi II pataljoni eelpostide kallale. Esialgsed kallaletungid

Skeem nr. 1.

löödi meie osade poolt tagasi edukalt. Punased kordasid rünnakuid ja sama päeva õhtul II pataljoni eelosad punaste mitmekordse arvulise ülekaalu tõttu taandusid Narva jõe lääne kaldale. Punaväed seekord üle jõe tükki ei hakanud. Loonud kontakti meie vägedega, teesklesid punased vennastamist, tõendades, et nemad eestlastega ei sõdi, vaid tahavad ainult lõpu teha vene valgetele (Loode-armee). Punaste provokatsioon ei mõjutanud meie kainelt mõtlejat ja arusaajat sõdurit. Igasugused vennastamise katsed jäid tagajärjetuks.

20. novembrist peale lõpeb sedakord vaenuline tegevus Peipsist kuni Omutini. Samal ajal Omutist kuni Narvani, eriti aga Kriuša, Ustje- ja Suur-Zerdjanka külade rajoonis muutub sõjategevus hoopis intensiivseks.

18.—20. nov. jõudsid punaste eest kabuhirmus taanduvad Loode-armee osad Kriuša ja Ustje-Zerdjanka kohal Narva jõe idakaldale.

1. jalaväerügemendi Kriušas olev 10. kompani ja U.-Zerdjankas asuv 2. kompani sulgesid neile ülekäigu üle Narva jõe vasakule kaldale. 1. jalaväerügemendi ülem nõudis, et Loode-armee osad, kellel mehi, varustust ja laskemoona küllaldaselt, võtaksid osa Narva jõe idakaldal olevate kindlustatud positsioonide kaitsmisest. Selle ettepanekuga oli pari osa Loode-armee juhte, kuid osa neist ei tahtnud sellest midagi teada ja nõudsid, et neid üle Narva

jõe lastaks. Kriuši, Pustoi-Konets, Dolgaja-Niiva külade kindlustatud rajooni asuvad kaitsele Ratsa-Jäägri polk, mõned küttide polgud ja üks ratsapatarei. Kokku ligi 2000 meest umbes 70 rklp.

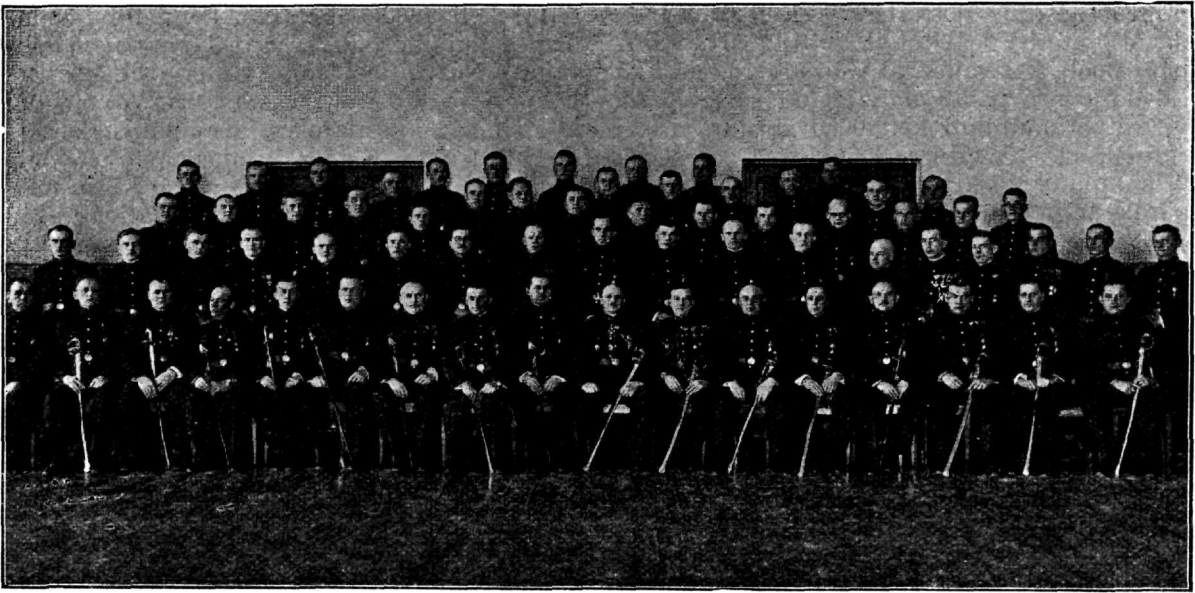
22. novembril hakkasid punased suurte jõududega tugeva suurtükiväe toetusel ründama Kriuša kindlustatud rajooni. Nende rünnakud löödi tagasi 1. jalaväerügemendi 10. kompani ja Loode-armee osade poolt.

Samal päeval nõudis Loode-armee kindral vürst Dolgorukov, et temal lubataks juhtida osa (suurem osa) väeosadest Narva jõe vasakule kaldale ja siin korteritesse paigutada. 1. jalaväerügemendi ülem aga nõudis, et ületulejad peavad relvad maha panema. Selle peale vihastas vürst Dolgorukov ning ähvardas relvade jõul üle jõe tungida. Et ära hoida asjata sekeldusi, lubati Loode-armee juhtidel nende väeosi üle jõe tuua. Siin aga kortereid mitte leides esinesid nad korterite nõudmisega. Lubati neile juhatada rajoon, kus nad peatuda võivad, ning viidi siis osade kaupa Putki metsa, kus neilt ka relvad käest võeti. Vürst Dolgorukov aga, nähtavasti, kartis külma ja kadus Mustajõe rajoonist üldse.

2. detsembril algasid Tartus rahuläbirääkimised. Oma ettepanekuid, mis meile vastuvõtmatud olid, katsusid punased teotada ja mõjutada sõjategevusega rindel. Punaväe juhatus seadis endale ülesandeks Kriuša ja U.-Zerdjanka rajoonis 1. jalaväerügemendi rindest läbi murda Mustajõe — Auvere ning Väeska — Samokrassi suunas ja Narva seljataha tungida, eesmärgiga ära lõigata Narvat kaitsvate vägede kommunikatsiooni teed. Sellega oleks olnud ka otsustatud Narva saatus.

Oma eesmärgi täideviimiseks oli neil tarvis enne vallutada Kriuša ja U.-Zerdjanka kindlustatud rajoon, et luua endale lähtekoht edaspidiseks tegevuseks.

Selle operatsiooni läbiviimiseks koondas punaväe juhatus tugevad jõud. Järgnesid ägedad võitlused. 6.—9. dets. punased suurte jõududega tungisid kallale Kriuša kindlustatud rajoonile küll rindelt, küll tiivalt, küll tehes katseid haarata küla Narva jõe läänekaldalt. Kõik katsed nurjusid. 9. dets. kell 0100 öösel ründasid punased jällegi Kriuša kindlustusi. Seekord oli rünnak juhitud peaaesjalikult Dolgaja-Niiva küla sihis. Siin lasi üks Loode-armee osa punased takistamatult läbi traat-tõkete. Nagu hiljem selgus, pugesid traat-tõkkest läbi ainult üksikud punaväelased.

1. jal.-rügemendi ohvitserid 1935. a.

Loode-armee mehed, selle asemel et punastele vastu panna, jooksid kabuhirmus suure kisaga külast välja, tekitades kirjeldamata segadust ka Pustoi-Konetsi ja Kriuša kaitsejõudude hulgas. Tõusis kole segadus, kõrvulukustav lärm, vankrite mürin, metsik paugutamine ning läbisegi jooksmine. Hirmust hullunud venelased jätsid maha üle 40 rklp. ja määratu hulga laskemoona, loopisid maha relvad ja ähvardava laviinina valgusid üle jõe vasakule kaldale. Põgenevad Loode-armee osad kiskusid endaga kaasa ka Kriušas asetseva 1. jalaväerügemendi 10. kompani, kes püüdis vahepeal tekkinud segaduses korda luua ja olukorda selgitada.

Loodearmee osad segaduses põgenedes tekitasid (pealtnägijate jutu järgi) sarnast põrgulist kisa ja lärmi, nii et Dolgajaniivasse läbi traattõkete sissepugenud näputäis punaväelasi tulise rutuga uuesti külast välja jooksis, kartes röökivaid loodearmeelasi rünnakule tulevat. Samuti ei julgenud küla läheduses maaslamavad punaväe ahelikud midagi ette võtta ja julgesid külla tungima hakata alles $\frac{3}{4}$ tundi pärast Loode-armee osade ärapõgenemist. Seda vahepealset seisakut kasutas 1. jalaväerügemendi 3. kompani ülem, kes, seistes Rasbegai talu joonel üherühmaga, Kriuša külla tormas ja sealt Loode-armee poolt mahajäetud saapaid, relvi ja muud varustust ära tõi.

Vallutanud Kriuša kindlustatud positsioonid, algasid punased nüüd ägedaid rünnakuid Suure- ja Ustje-Žerdjanka

vallutamiseks. 8., 9. ja 10. dets. jooksul ründasid punased mitmel korral U-Žerdjanka küla, kuid löödi külas asetseva 1. jalaväerügemendi 2. kompani ja Loode-armee Lieveni diviisi osade poolt tagasi. Eriti vihased olid rünnakud 10. detsembril, kus punased tormasid otse laviinina metsast välja ja jooksid kirved ning traadilõikamise käärivad käes traattõkete kallale, kus aga langesid meie osade tule all. Rünnak kestis umbes 3 tundi ja maksis punastele palju ohvreid. Lahinguväli oli kaetud langenutega. Üksi 2. kompani ühe rühma piirkonnas jäi maha 70 surnut. Meie kaotused: üks langenu ja kaks haavatut.

Nüüd jäid punased vagaseks ega tulitanud U-Žerdjanka küla enam ründamisega, vaid pommitasid vahetevahel, mis aga kahju ei tekitanud.

14. detsembril algasid punased jällegi rünnakut. Vallutasid Suur-Žerdjanka küla ning tormasid U-Žerdjanka kallale. Katsed küla vallutada nurjusid. Siis võeti meie seisukohad ägeda suurtükitle alla. Külas süttisid mõned majad. Öösel 14./15. dets. kell 0100 kordus rünnak. Seekord taandusid külas Loode-armee Lieveni diviisi osad, kellest osa asus kaitsele Väeskast põhja ja lõuna poole Narva jõe vasakul kaldal. Osa aga läks otsekohe Samokrassikülla. Ustje-Žerdjankasse jääb veel püsima 1. jal.-rügemendi 2. kompani. Punased pommitasid küla. Osa mürske langes küla kohal Narva jõkke ja purustab jõel jää, mille tõttu laskemoona niuretsemine ja ühenduse pidamine otsekohe küla kohal

pimedas osutus riskantseks. Kell 0400 kor-
dasid punased pealetungi, kuid löödi 2. kom-
pani poolt, kes vahepeal võtnud enda alla ka
Loode-armee poolt mahajäetud seisukohad,
tagasi. Hommikul kell 0600 kordus jällegi
rünnak U.-Žerdjanka peale. Seekord
2. kompani, olles haaratud kolmest küljest,
pärast tunniajalist võitlust taandus Narva
jõe vasakule kaldale, asudes kaitsele Väes-
ka külla.

Kriuša kindlustatud positsiooni kaota-
misega muutus rügemendi rinde kaitsmine
raskeks. Punased asusid Kriuša rajooni
positsioonile Narva jõe idakaldale Maa-
ilmasõja päevil ehitatud kaevikutesse. 1. ja-
laväerügemendi osad aga pidid algama kait-
se organiseerimist Narva jõe lääne kaldal,
mis kogu ulatuses oli kindlustamata. Et
punaste kuulide eest vähegi varju leida, tuli
kaevikuid raudkõvaks külmanud maasse
raiuda, millist tööd veel pealegi punaste
poolt takistati. 1. jal.-rügemendi positsioone
lahutas punastest 300 m laiune Narva jõgi.
Punaste ootamatute rünnakute tagasilöömi-
seks tuli alatasa valmis olla. Külm oli üle
10°, isegi mõnikord üle 20° C järgi. Puudu-
sid täielikult mullaonnid ja majad, kus
mehed oleksid võinud endid soojendada.
Käidi kordamööda kaugemal positsiooni sü-
gavuses metsas, kus tulede ääres külmast
kangeks tõmbunud liikmeid soojendati. Ko-
gu rinde ulatuses puudus ka traattõke.
Traattõkke ehitamisel valmistati öösel ja
päeval metsas harkjalgu, kuna öösel neid
asetati paigale.

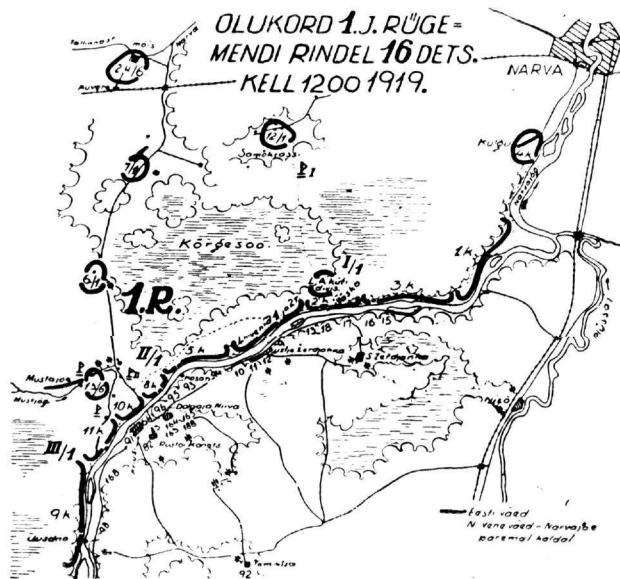
Käsitada olevate jõududega muutus 1. ja-
laväerügemendi rinde kaitsmine üle jõu
käivaks, mispärast ka samme astuti rüge-
mendi koondamiseks Mustajõe, Ustje-
Žerdjanka, Kulgu, Auvere rajooni.
Toodi kohale ka 4. kompani Narvast ja
11. kompani 9. rügemendi ülema käsutu-
sest. 13. detsembril vahetas 6. jalaväerüge-
mendi II pataljon 1. rügemendi II pataljoni
Vasknarva, Gorodenko rajoonis.
II pataljon asus Mustajõe ja Auvere
küla rajooni rügemendi varru 14. detsem-
bril 1919. a.

15. dets. saatis rügemendi ülem II patal-
joni ülema kohapeale asjaga tutvunema
ning eeltöid tegema positsiooni allavõtmi-
seks II pataljoni osadega. Patül II, jõud-
nud määratud rajooni, võis konstateerida
vennastamist. Külmanud jõgi oli kui laada-
plats, kus loode-armeelased ja punaväelased
vahetasid relvi, leiba, suhkrut, tubakat jne.
Kuuldusid jutud, et öösel tungivad punased
üle Narva jõe. Saanud patüli poolt kõigiti
põhjaliku informatsiooni, käskis rügul kohe
Loode-armee osad ära vahetada. Samal

õhtul kell 1700 vahetas 5. kompani Loode-
armee tankide pat. 2. ja 4. kompani (jalas-
tatud) Narva jõe lääne kaldal Dolgaja-
Niiva ja Kosari vastas ära, võttes oma
alla rinde 3 km ulatuses. Kompani laia rin-
de tõttu jäid Kosari ojast põhja poole
5. kompani rühmade vahele veel liinile pü-
sima Balahoviči eskadroni jalastatud ratsa-
nikud. Vasakul U.-Žerdjanka vastas
Lieveni diviisi 1. ja 2. rügement II ja III pa-
taljoni vahel.

Samal ööl lahkusid positsioonilt Balaho-
viči eskadroni mehed. Et tekkinud tühemik-
ku täita, koondus 5. kompani parem tiib
pikki mööda rinnet põhjapoolse ning Kriuš-
a sillast kuni Kosari taludeni asus
8. kompani.

14. dets. õhtul lahkus Mustajõe rajoo-
nist 3. kompani ja asus Narva jõe vasa-
kule kaldale, Väeskast põhja poole.

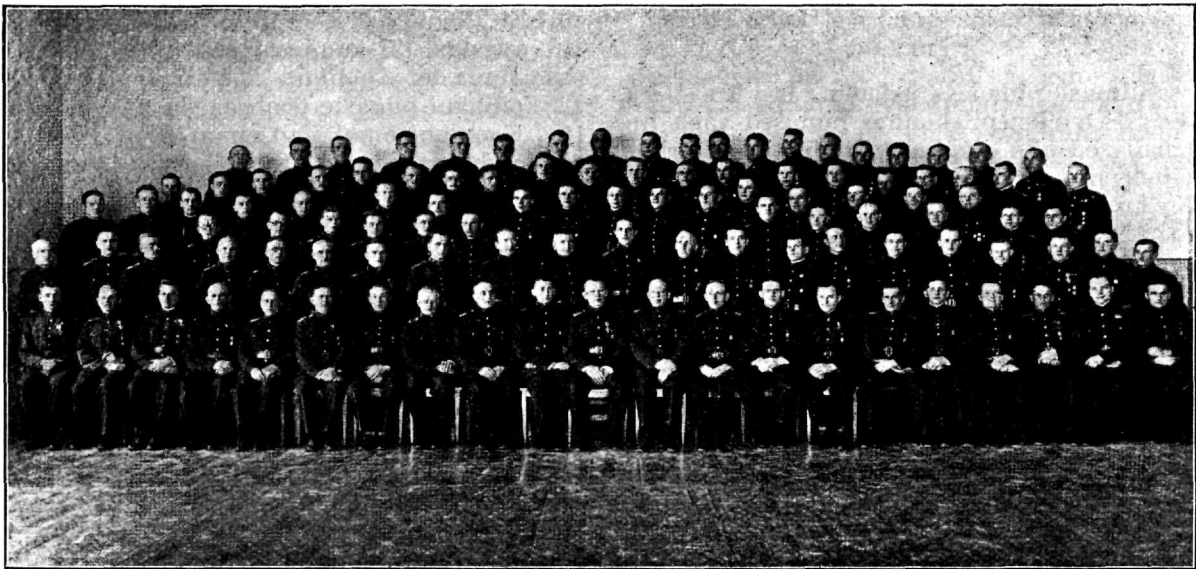
Skeem nr. 2.

**Punaste katse välja tungida Narva—Tal-
linna raudteele Väeska—Samokrassi—Au-
vere suunas.**

Väeska lahing.

Punased, vallutanud 16. dets. kõik kind-
lustatud positsioonid Narva jõe paremal
kaldal Kriuša ja U.-Žerdjanka rajoo-
nis, alustasid rügemendi rinde läbimurret
Mustajõe ja Väeska suunas — ees-
märgiga välja tungida Narvat kaitsvate
vägede seljataha.

Seks otstarbeks oli punaväe juhatus
Kriuša, Ustje- ja Suur-Žerdjanka
küladega rajooni koondanud 21 rügementi ja
8 patareid (27 suurtükki, 220 raskekuulipil-

1. jal.-rügemendi allohvitserid 1935. a.

dujat ja 12.000 tääki). Selle hulga vastu suutis rügement panna ainult 6 rasket ja 17 kergelt suurtükki, 37 raske- ja 25 kergetkuulipildujat ja 1450 tääki.

16. dets. oli intensiivne suurtükitle vahetus kogu rügemendi rindel. Eriti ägedaks muutus pommitamine Väeska küla rajoonis 2. kompani seisukohtadel. Punased kasutasid häid vaatlusvõimalusi. Nende tuli oli võrdlemisi tabav. Väeska küla lõunaserval põllu ääres oli maas üks vana katkenud ratastega väliköök. Punased aga nähtavasti uskusid seda küll vist mõne suurtüki või muu lahingumasina olevat, sest nad koondasid kogu oma tule selle eseme peale ja tampisid ta oma mürskudega sõna tõsisel mõttes maa sisse. Et meil igasugused killukindlad varjendid puudusid, asusid mehed külla põhukuhjade varju, kuhu ühtki mürsku polnud langenud. Pommitamine kestis edasi. Kell 1600 märkas 2. kompanist Väeska küla põhjapoolisel serval metsavahi majasse välja pandud jagu, et temast umbes 400 m põhja pool 3. kompani paremal tiival punased hakkavad tulema üle jõe. 3. kompani rajoonis rk-id ei olnud, kuna nad polnud veel kohale jõudnud. 2. kompani vasakul tiival olev Maksim lakkas töötamast. Kompül, kuulnud punaste tulekest, ruttas kompani vasakule tiivale. Vahepeal oli rk korda seatud ning kompül 2. isiklikult tulistas üle jõe tulevaid punaseid.

Punased tormasid üle jõe suurel arvel. 2. kompani vasaku tiiva taga algas kohe mets ning varsti nähti punaseid juba mööda metsa Väeska küla peale tungivat. Nä-

hes, et siin midagi enam päästa polnud, tegi kompül korralduse taandumiseks. 2. kompani taandus üle Kõrgesoo Samokrassi rajooni.

Siin ei saa ka mainimata jätta ühe rühmüli kangelaslikkust ühe rk Maksimi lahingust väljatoomisel. Nimelt kandis rühmüri seljas läbi Kõrgesoo, kusjuures vahel teepeal peatus ja tulistas järele rühkivaid punaseid.

Väeska küla rajoonis kaitsel asunud Loode-armee Lieveni diviisi osad taandusid suuremas enamuses Samokrassi külla. Osa jooksis laiali ja läks punaste poole üle. Lieveni diviisi ratsapatarei taandus Samokrassi. Väeska — Narva tee suunas asus kaitslele 3. kompani.

Skeem nr. 3.

Väeska läbimurde likvideerimine.

Silmas pidades asjaolu, et Kriuša, Žerdjanka piirkonnas punased väga intensiivsed olid, pööras 1. diviisi ülem erilist tähelepanu sellele rajoonile ja koondas Kriuša — Auvere ja Väeska — Samokrassi suuna kaitseks uusi vägesid.

1. diviisi osad ümbritsesid üle Narva jõe tulnud vastast hobuserauana, kes pidi end kordkorralt koomale tõmmates punaseid kokku pigistama.

16. detsembril lahing arenes pärast meie osade Väeska rajoonist taandumist õhtul Samokrassi all järgmiselt:

Umbes kell 1600 kutsus Lieveni diviisi ülem 12. kompani ülema enese poole ja selatas: „Kuni praeguse ajani oli telefoni ühendus Väeska külas asuvate osadega. Punased tungivad peale. Viimase lausena teatas telefonist — „võtame aparaadi maha ja taandume.“ Saanud sarnase teate, kogus 12. kompani ülem kompani kokku ja tegi ettevalmistusi väljaastumiseks. Samas ilmus käskjalg 1. rügemendi I patüülilt käsuga — 12. kompanil kohe Väeska suunas välja astuda. Kompani asus tee. Vastu tuli loodearmeelasi trobikondade kaupa relvastatult ja ilma. Kulgu jõe kaldal Pänkla talu juures asus 1. rügemendi I pataljoni ülem, kes tegi 12. kompanile ülesandeks asuda kaitsele Samokrassi — Väeska talveteest lääne poole, Lieveni kütidivisjoni paremale tiivale. Lieveni kütidivisjon asus ahelikus Kõrgesoo ääres kahelpool Samokrassi—Väeska teed. Aheliku taga metsas põlesid tuled. Kütidivisjonist vasakul asus 2. kompani. 12. kompani vaevalt lõpetas paiskumise ahelikku, kui punased talle „hurraa“-hüüdega kallale tormasid. Õnneks oma 12. komp. lahingutest Aleksandrovska ja Gorka ja Sala külade all häid kogemusi ja oli kui lahingus karastatud üksus kõikjal valmis lahingut vastu võtma. Punaste tormijooks võeti tulega vastu. Seda tuld ei kannatanud punased välja, heitsid maha ja algasid taandumist, jättes lahinguväljale maha 15 surnut, ühe pataljoniülema haavatuna ja 2 rklp.

Punased arvasid Väeska — Samokrassi tee ääres metsaserval, kus tuled põlesid, olevat valvetõkke, ja tahtsid seda ühe pataljoniga tiivalt rünnata. Õnneks jõudis 12. kompani viimasel hetkel ahelikku paiskuda ja rünnaku tagasi lüüa.

Kahe tunni pärast tuli 12. kompanile rügemendiülemalt käsk peale tungida ja Väeska vallutada. Kell 2100 algas kompani liikumist mööda talveteed Väeska

sihis. Lõunapool Kõrgesoo metsa serval avastas 12. kompani ees liikuv luureosa punaste aheliku. Metsaserval võeti 12. kompani punaste poolt ägeda tulega vastu. Kompani omal jõul enam edasi liikuda ei jõudnud. Pärast tulevahetust taandus kompani endistele seisukohtadele Kõrgesoo põhjapoolsele äärel.

Õösel 16./17. det. vastu hommikut korraldati uus pealetung, mis pidi algama kell 0600 (17. detsembril).

Algas kallaletung. Vaevalt olid kompanid 200 m edasi jõudnud, kui punased neile „hurraa“-hüüdega peale tormasid. Kõik 5 pealetungivat kompanit tõmbusid kiiresti tagasi varupositsioonile, kus siis koos varuosadega avati maruline tuli punaste tihedate ahelikude pihta. Osavõtnute jutu järgi olnud see tuli selline, millist vast Vabadussõja jooksulgi automaatrelvadest pole kuulnud, kuna kusagil pole olnud niipalju automaatrelvi koos kui seal sel hommikul. Punased ei kannatanud säärast tuld. Nende pealetung vaibus momentaalselt ning taandudes jätsid lahinguväljale 50 surnut ja 2 rklp.

Pärast paaritunnilist seisakut alustasid kompanid liikumist. Punastega tulevahetuses olles liikusid kompanid pikkamööda edasi. Umbes kella 1300 ajal lamas see mitmest kompanist koosnev ahelik lagedal sool samblasse surutud, nii et punaste püssitule all ei kannatanud. Ei saa mainimata jätta ka kohalikkude Samokrassi elanikest küüdimeeste suurt püüdlikkust võitlevatele kompanitele kõigiti kaasa aidata laskemootna ja muude tarvete kohaletoomisega, samuti haavatute evakueerimisega. Eriti julge oli üks neist (nimi teadmata), kes isegi laškuraheliku taga oma hobusega sõitis, kuni hobune kuulist tabatuna maha langes.

Punaste suurtükivägi tulistas kogu aeg, kuid nähtavasti ilma mingi vaatluseta, sest mürsud langesid kogu aeg mitusada meetrit aheliku taha, tõstes õhku suuri mudasambaid. Kella 1400 ajal vaibus punaste poolt laskmine hoopis. Samal ajal saabus diviisi ülemalt käsk rünnata punaste positsioone. Ahelikud tõusid üles ja liikumine algas metsa suunas. Jõudnud 50 m kaugusele metsa servast, sattusid kompanid ootamata tule alla. 12. kompani tormas täakidega kallale. Punased ei võtnud vastu täagivõitlust ja taandusid Väeska küla suunas.

1. jalaväerügemendi 12. kompani, kui suunav kompani, kogu selles operatsioonis kaotas juhi kompüli haavata saamise tõttu. Asetäitja, kellele kompül ei saanud edasi anda oma kavatsusi, jäi teadmatusse, mille tõttu kogu Samokrassi—Väeska suu-

nas edasitungiv grupp lahingu lõpus passiivseks jäi.

Kriüša suunast tungisid Väeskale peale 1. jal.-rügemendi 7. kompani 2 rühma ja jalaluurajate meeskond. 17. dets. kell 0800 vallutasid nad metsavahi maja 1 km Väeskast loode pool. Siis said punased abiväge ja algasid pealetungi 7. kompanile, mille järele 7. kompani taandus oma endistele seisukohtadele 1 km lõunapool U.-Zerdjankat.

Narva jõe vasakut kallast mööda tungisid 17. dets. Väeskale peale 1. rügemendi 1., 3. ja 4. kompani. Pärast vähemaid kokkupõrkeid punastega taandusid viimased Väeskasse. Punased nähes, et neid kolmest küljest piiratakse, taandusid Väeskast ilma lahinguta. 1. jal.-rügemendi 3. kompani, kes jõudis kell 2300 Väeska küla alla, läks esimesena külasse sisse, seda vallutades. Samokrassi suunast pealetungijad said alles 18. dets. hommikul teate, et Väeska vallutatud. 1. jalaväerügemendi I patalj. asus kaitsele Väeskast (s. a.) kuni Kulguni.

Punaste katse rügemendi positsiooni läbi murda Mustajõe küla kohal.

Kriüša lahing.

Samal ajal kui punased Kõrgesoo edasi tungisid, katsusid nad endi osalist edu laiendada ka Mustajõe küla rajoonis. 16. ja 17. dets. päevade jooksul punased pommitasid II ja III pataljoni seisukohti, kuid ilma nimetamisväärselt kahju tekitamata. 16./17. dets. öösel kell 0300 saatsid punased tugevad luuresalgad üle jõe 8. ja 5. komp. liitekohal, kuid need osad võeti klp. ja suurtüki tule alla, nii et nende edu rauges ning 5. kompani ülem oma varu jaoga (rohkem varu polnud), minnes punastele seljataha, nad ülepea tagasi ajas, võttes 5 vangi ja ühe klp.

Pärast ebaõnnestunud katset Väeska—Samokrassi suunas raudteele välja tungida, püüdis punaste juhatus meie rügemendi rinde läbimurret teostada Mustajõe — Auvere suunas.

Seekord löögikohaks valisid nad meie positsiooni edela- ja kirdepool Kosari talusid, kus külmanud maa tõttu ei olnud veel jõutud kaevata korralikke kaevikuid ja kustal eelmisel ööl oli osaline edu. Rünnaüks valitud kohas oli Narva jõgi vaevalt 200 m lai ja mets ulatas jõe ida kaldale, soodustades sellega vägede kogunemist rünnaüks lähetohta.

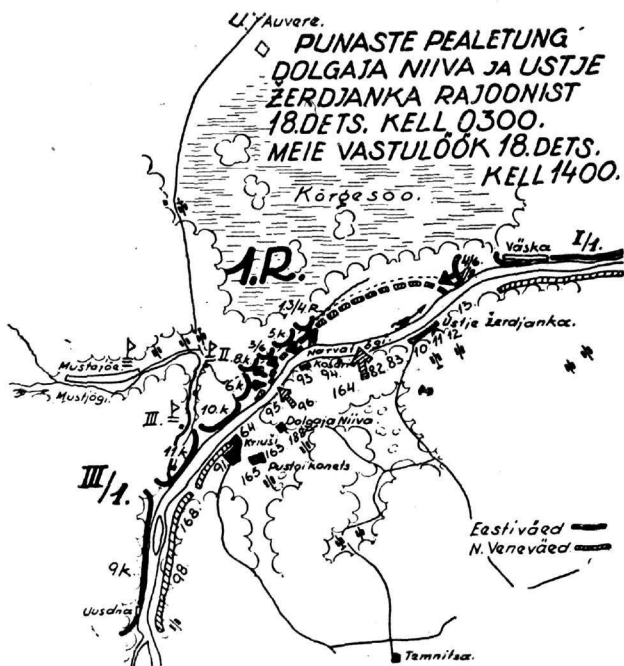
17./18. dets. öösel umbes kell 0200 ajal oli kuulda Kosari taludest kirde pool metsas „hurraa“-karjumist. Nagu hiljem selgus, olid punased enne pealetungi algust miitingul, kus neile pealetungiks „vaimustavaid“ kõnesid peeti. Miiting harilikult lõppes „hurraa“-hüüdega.

17./18. dets. öösel sadas märga lund. Öösel kell 0300 18. dets. tungisid punased tihedates ahelikkudes kallale 8. kompanile ilma paukugi tegemata. Pimeduse ja kerge lumesaju tõttu õnnestus punastel nii lähedale tulla, et ründasid 8. kompanit, ilma et see oleks saanud paukugi vastu lasta. Samal ajal tungisid punased kallale 5. kompani vasakule tiivale ja 7. kompanile, kus ründavad punaste osad võeti vastu tulega. Rühmad tulistasid seni kuni vaenlane jõe vasakule kaldale välja jõudis. Ööpimeduses metsas ja vaenlase otsese mõju all ei olnud juttugi korralikust taandumisest. Rühmad (7. kompani ja 5. kompani üks rühm) paiskusid metsas ja Kõrgesool segi ja kogunesid alles hiljem, kell 0800, Mustajõe le.

Lipnik Leinberg tulistas klp., seni kui punased tema vastas jõe kaldast hakkasid üles ronima. Lahkudes positsioonilt, leidis, et punased temast nii vasakul kui paremal olid mööda läinud ja taandumiseks enam võimalusi polnud, puges paksu kuusepõõsa alla ootama paremat aega pääsemiseks. Ta pääsis oma 11-tunnilisest külmast vangistusest alles siis, kui meie osad kell 1400 endised positsioonid vastulöögiga tagasi võtsid.

5. kompani positsiooni keskkohal Narva jõe vasakul kaldal Kosari talude vastas, kus kaitsele asus 2 rühma, arenes lahing järgmiselt: 18. detsembril kella 0300 ajal, kui 8. kompani piirkonnas oli „hurraa“-hüüdeid ja samal ajal laskmist kuuldas vasakul tiival, 8. kompani telefon väljakutsele ei vastanud. 5. kompani ülem saatis välja piilkonna 8. kompani sihis. Piilkond langes vangi. Varsti ilmus 8. kompanis olnud 5. kompani sidesõdur, kes teatas, et 8. kompani oma positsioonilt on taandunud. Samal ajal tuli 4. rühmast teade, et punased 4. rühma ja 7. kompani peale tungivad, mispärast need taanduvad.

5. kompani ülem, nähes, et punased temale mõlemalt tiivalt peale tungivad ja ähvardavad veel positsioonil olevaid rühmi sisse piirata, otsustas kompül maha jätta positsiooni Narva jõe vasakul kaldal ja kaitsele asuda Kosari Mustajõe talitee ääres mäeküngastel, 400—500 m endisest positsioonist tagapool. Vaevalt lahkus kompani kaevikuist, kui punased need oma alla

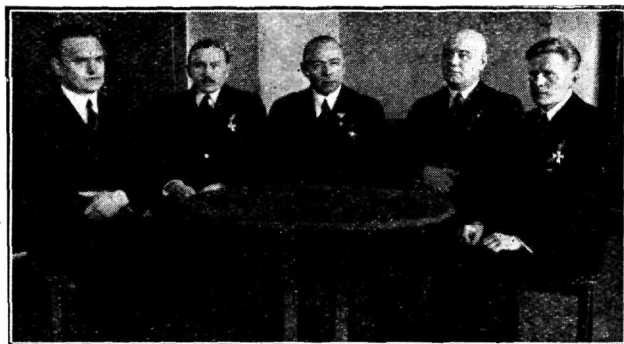

Skeem nr. 4.

võtsid. Punased, asudes meie endisele positsioonile, ei tunginud kohe edasi, mis andis võimaluse organiseerida vastupanu uuel positsioonil. Kompani uus seisukoht omas Mustajõe küla ja Auvere tee kaitseks suure taktikalise tähtsuse. Toetudes oma vasaku tiivaga lagedale soole ja luues paremal tiival lahingsidemeläbi metsa taandunud 8. kompaniga, kattis 5. kompani positsioon suuna, mis viib Kosari talust Auvere poole. Vallutanud 5. kompani uue positsiooni, oleks punastel võimalus avanenud Mustajõe l maailmasõjaaegsetesse kaevikutesse välja jõuda ja sealt edu arendada Auvere suunas. 5. kompani ülem kutsus välja telefoni teel 17. patarei, kellega telefoniühendus oli pataljoni staabi kaudu ja informeeris patarei ülemat olukorrast. Patarei avas kohe tabava tule üle jõe tulnud punaste peale, tekitades nende ridades kaotusi ja suurt segadust. Kompani mehed, kartes punaste uut pealetungi, avasid tule, mis osutus selles olukorras asjata padrunite kuluks. Kogu rindel, alates Kriüša sillast kuni Kõrgesooni, läks laskmine lahti. Suuri vaevu suudeti takistada asjata laskemoona kulu ja jalule seada tuledistsipliini. Vahepeal saabus hommik, pikk, ärev, rusuv ja väsitav öö vahetus külma ja halli päevaga. Punased hakkasid siin ja seal endid liigutama. Kogu aeg pidi nende ahelikke silmas pidama ja paraja hõreda tulega neid rünnakugaugusele lähenemast takistama. Vahe-

peal tuli puudus padrunitest. Kõik kompanite laskemoon oli juba ära tarvitatud ja pataljoni staabi juures olev tagavara oli juba ära jaotatud kompanitele. Vahepeal nõuti padrunite tagavara rügemendi voorist. Need padrunid olid aga Repniku mõisas, mispärast kulus mitu tundi nende kohalejõudmiseks. Vahepeal tulistasid punased ägedalt, kuid ainult püssidest. Kuulipildujaist laskmisi oli harva kuulda. Kell 0800 jõudsid kohale varud ja nüüd loodi kindel rinne järgmiselt: Kriüša vastas 1. rügemendi 10. kompani, temast vasakul jalaluurajate meeskond, siis kaks rühma 6. kompanist, 8. kompani, 2. kompani üks rühm, 6. jal.-rügemendi 3. kompani kaks rühma ja 1. jal.-rügemendi 5. kompani. Kell 1100 jõudsid kohale padrunid rügemendi voorist. Nüüd võis kindel olla, et seisukord rindel kindel oli. Kella 1200 ajal jõudsid kohale Auvere külast 4. rügemendi 1. ja 3. kompani ja kuulipilduja kompani, kes 5. kompani vasakule tiivale läksid. Loode-armee haubitsa- ja 17. kerge väljapatarei algasid tule ettevalmistust talitee suunas. Pealtnägijate sõnade järele arenes lahingu käik järgmiselt: 4. rügemendi kompanid astusid pataljoni staabi juurest välja otsekohe Kõrgesoo serva sihis. Vahepeal jõudis 1. jal.-rügemendi II pataljoni ülem 5. kompani paremale tiivale. Samal ajal karjusid vasakul tiival punased „hurraa“. Patül II, mitte teades kes hurraatab, hüüdis: „Mehed, kaua me siin külma käes lamame, kuulge, me poisid karjuvad juba „hurraa“ — üles! hurraa! Lähme peale.“ Samal ajal saatis patül II ühe kaprali mööda rinnet paremale, kes hurraa karjudes patüli käsku rünnakule minna kompanitele edasi andis. Terve rinne algas energilist liikumist. Hämmastunud punaväelased põgenesid Narva jõe kallastele ilma suurema vastupanuta.

4. rügemendi pataljon, kellel kõige otsem tee liikumiseks, jõudsid esimestena välja

1. jal.-rüg. tagavaraväe-ohvitseride sektsiooni juhatus 1935. a.

Narva jõe kaldale Kosari talude kohal ja võtsid jõe flankeeriva tule alla. Samuti flankeerivat tuld piki jõge andis Kriusa silla varemelt 1. jalaväerügemendi 10. kompani, tulistades kk-st.

Taanduvad punaste salgad sattusid Narva jõel klp. tule alla, kus neil olid suured kaotused. Üksi Dolgaja-Niiva küla kohal jõel jäi lamama üle 100 laiba. Kosari talude juures aga ei paistnud kohati jää laipade alt.

1. jalaväerügemendi kaotused: 2 surnut,

8 haavatut, 1 põrutatu, 33 evakueeritud haigetena (külmasid), 11 meest teadmata kadunud.

Kahe ööpäeva jooksul ei olnud sõdurid saanud magada ega korralikult süüagi. Sellele vaatamata ei olnud tähele panna üldist väsimust ega kuulda nurinat. Kellel meeoleu kippus langema, neid ergutasid tugevamad. Juhtide viibimine ahelikus ühes sõduritega ja raskuste üleelamine ühes nendega aitas kaasa alal hoida ja tõsta meeoleu, virgutades kõiki püsivale võitlusele.

Vabariigi Ohvitseride Keskkogu tegevuse ülevaade 1934. aastal.

V. O. K. korralisel üldkoosolekul 1933. a. valitud juhatausest jäid phk. § 105. põhjal edasi teiseks aastaks abiesimees kolonel H. Brede ja liige kolonel K. Trakman. Liisu läbi väljalangenud juhatause liikmete asemele valiti üldkoosolekul 28.04.1934. a. esimeheks kindralmajor G. Jonson, liikmeteks kindralmajorid J. Roska ja H. Kurvits, kolonel A. Kasekamp ning kolonelleitnant M. Tuisk.

Revisjonikomisjoni valiti kindralmajor O. Heinze, kolonelid A. Pulk, E. Kursk, H. Kauler ja K. Kool.

Kaitseministri käsukirjaga nr. 108, 16.05.34. a. ametisse kinnitatud V. O. K. juhatus võttis asjaajamise üle eelmiselt juhatuselt 23.05.34. a. Samal päeval peetud juhatause esimesel töökoosolekul jaotati ametid järgmiselt: juhatause sekretäriks valiti kol.-ltm. M. Tuisk, abisekretäriks kol. A. Kasekamp, laekahoidjaks kol. K. Trakman, abilaekahoidjaks kindralmajor H. Kurvits, ametita liikmeks kindralmajor J. Roska. Üksikud tööalad jaotati juhatause liikmete vahel järgmiselt: nais- ja bridžisektsioonid — esimees kindralmajor G. Jonson; abiandmisekapitali asjad — kol. K. Trakman; tagavaraväe ohvitseride keskseltsiooni asjad — kol.-ltm. M. Tuisk; puhkekodu — kindralmajor J. Roska ja kol. A. Kasekamp; Keskkogu ruumide laiendamine — kindralmajor H. Kurvits ja kol. K. Trakman; kindral Laidoneri mälestustekogu kirjastamine — kol.-ltm. M. Tuisk; kursuste korraldamine 1934./35. talvel — kol. A. Kasekamp.

Juhatause ametisse astumisest kuni 2. apr. s. a. on peetud 13 juhatause koosolekut.

27. sept. 1934. a. kutsuti kokku Tallinna garnisoni ohvitseridekogude esindajad Keskkogu talvise tegevuskava läbiarutamiseks.

Aruande-aasta alul oli väeosakogusid 40; juurde tuli 1; lõpetas tegevuse 1. Väeosakogusid on praegu 40, neist Tallinna garnisonis — 17.

Toetavliikmeid on Keskkogul 68.

Alalisi külalisi — 825.

V. O. K. 1934. a. tegevus on lõppenud Kr. 454.54 ülejäägiga. Selle põhjuseks oli kokuhoid mõningates eelarves ettenähtud kulutustes (vähem kulutatud Kr. 159.88) ning mõningate tulude suurenemine (rohkem laekunud kui oli ette nähtud eelarves Kr. 294.66). Pool ülejäägist, Kr. 227.27 arvati V. O. K. kodukorra § 44. põhjal tegevuskapitali juurde, mille seis 31. dets. 1934. a. oli Kr. 4.818.78. Võrreldes 1929. a. bilansiga on kapital suurenenud Kr. 2.097.55 võrra. Bilansis Abiandmisekapitali summad on aasta jooksul tõusnud Kr. 7.987.99 peale. Aasta jooksul määrati ühekordset toetust 21 korral kokku Kr. 697.—. Spordiedendamise kapitali summad on ära kulutatud toetusteks Tallinna garnisoni spordikomisjonile. Üldkoosoleku otsuse täitmiseks osteti Sõjaväe Majanduseühisuse osatähti Kr. 1.000.— väärtuses; kogusummas tõusis V. O. K. osamaks S. M. ühisuses seega 1.064.83 kroonile. Inventari summad on peamiselt lugeseteta mööbli arvel tõusnud 38.967.31 kr.

Asudes V. O. K. üksikute tähtsamate tegevusalade vaatlemisele tuleks eeskätt peatuda keskkogu ruumide laiendamise küsimuse juures.

Praegused Keskkogu ruumid ehitati omal ajal vene Tallinna mereväe ohvitseridekogule. Rahuldades tookordseid provintsi linna tarbeid ei vasta ruumid tänapäeva nõuetele; üleriiklikule ohvitserkonna koondisele on nad jäänud kitsaks.

Viimasel üldkoosolekul esineti sooviavaldusega, et juhatus eeskätt katsuks juurde soetada üksikuid tube väljaspoolt sissesõitnud koguliikmetele ja nende perekondadele. Asudes küsimuse lahendamisele oli selge, et selliseid ruume võiks saada ainult juurdeehitamise teel. Sellepärast pöördui Varustusvalitsuse poole vastavate kavandite saamiseks. Ümberehituse kavanditest selgus, et ehituse kooskõlastamine maksvate ehitusmäärustega ning uute ruumide juurdeehitamine on seotud suurte kuludega. Sealjuures aga ajanõuetele vastavat moodsat ehitust ikkagi ei saa.

Sellepärast jäeti kõrvale praeguse hoone ümberehitamise kavatsus ja asuti otsima teisi võimalusi küsimuse lahendamiseks.

Keskkoogu ruumide sisustamise alal viidi läbi möbleerimiskava II osa: nimelt valmis 1934. a. suvel eelmise juhatus poolt A./S. Massoprodukti juures dipl. arh. major J. Ostrati kavandite järgi tellitud lugemisetoa mööbel. Garnituuris on: üks suur laud, üks väike ümmargune laud, üks sohva, 12 tooli, 3 klubi-tooli, üks kapp-riiul. Mööbli puuosad on kaetud pähklivineeriga; polster on kaetud kodumaa puuvillase riidega. Mööblit võib lugeda kordaläinuks.

V. O. K. möbleerimiskava III osas oli nähtud ette uue mööbli soetamine söögisaali, missuguseks otstarbeks Kaitseministrilt saadi Kr. 2.000.— toetust. Ühenduses ruumide küsimuse lahendamisega tuli lükata edasi ka söögisaali mööbli tellimine.

Edasi tuleks ära märkida, et II diviisi poolt ühise kingina annetati Keskkoogule Vabariigi XVII aastapäevaks Vabadussõjaaegse II diviisi ülema kolonel V. Puskari portree. Maal on kunstnik A. Kalmuse töö. Kingitud pilt paigutati teiste vabadussõjaaegsete juhtide portreede kõrvale.

V. O. K. üldkoosolekul 28. apr. 1934. a. tuli arutusele üleriikliku puhkekodu asutamise küsimus Keskkoogu liikmetele ja nende perekondadele. Kuna seda küsimust laiemas ulatuses käsitleti esmakordselt ja koosolijad olid ettevalmistamata, siis ei tehtud mingit konkreetset otsust; piirdui sooviavaldusega, et Keskkoogu juhatus võtaks enda peale puhkekodu asutamise algatuse.

Keskkoogu liikmete seisukohtadega tutvumiseks korraldas juhatus ankeedi. Saabunud vastustest selgus, et puhkekodu asutamise mõte leiab ohvitserkonnas poolehoidu. Puhkekodu asupaigana nimetati peamiselt Narva-Jõesuud, Pärnut ja Pühajärve. Korteri ja ülalpidamise hinnaks arvestati läbisegi 7—10 kr. isikult nädalas. Rahalist toetust suuremate summadega kogud ei leidnud võimalikuks lubada.

Vahepeal oli Kaitseministeeriumi Tervishoiu Valitsus avanud puhkekodu Narva-Jõesuus. Puhkekodusse oli suur tung, nii et kõiki soovijaid ei olnud võimalik ära paigutada.

Keskkoogul polnud ette näha võimalusi selliste ettevõtete läbiviimiseks, sellepärast pöördui juhatus Km. Tervishoiu Valitsuse, kui kompetentse asutise poole palvega puhkekodu organiseerimist võtta enda peale.

Senistel andmetel avab Km. Tervishoiu Valitsus tänava suvel puhkekodud Narva-Jõesuus ja Pärnus.

V. O. K. Juhatus otsuse kohaselt 9. aug. 1932. kindral J. Laidoneri 50. sünnipäevaks anti välja mälestustekogu kaasaeglasilt. Esimest trükki — 4500 eks. ei jatkunud kõigi soovijate rahuldamiseks: vahepeal anti välja lühendatud väljaanne, kuid sellele vaatmata ei vaibunud nõudmine täieliku väljaande järgi.

Teise täieliku trüki kirjastamine jäi praeguse juhatus ülesandeks. Telliti 1500 eks., missugustest suurem osa läks ettetellijatele, kuna väiksem osa anti raamatukauplustesse komisjoni müügile. V. O. K. ladus on praegu 94 eks.

Rahvusliku iseteadvuse süvendamise eesmärgil algatati möödunud aastal üleriiklikku aktsiooni võõrapäraste nimede ja perekonnanimede eestistamiseks. V. O. K. juhatus leidis, et ohvitserkond peaks selles küsimuses andma rahvale eeskujut. Sellepärast V. O. K. juhatus ohvitseridekogude kaudu kutsus üles võõrapärase nimega liikmeid aktsiooni toetama ning nimesid eestistama. Nimemuutmise tehnilise küljega tutvustamiseks saadeti kogudele kaks ringkirja. Aktsiooni võimsuse saavutamiseks otsustati nimedemuutmist teostada ühiselt teatud tähtpäevade puhul. Esimeseks selliseks tähtpäevaks oli Vabariigi XVII aastapäev. Selleks päevaks oli V. O. K. juhatus kaudu Siseministrile kinnitamiseks esitatud 85 sooviavaldust, mis kõik peale ühe perekonnanime muutmise rahuldati. Järgmiseks nime eestistamise tähtpäevaks on Võidupüha, 23. juuni 1935. a.

Möödunud aasta 23. juunil pühitseti Võidupüha esmakordselt. Selle päeva mõtte propageerimiseks ja ajaloolise võidu tähtsuse allakriipsutamiseks korraldas Eesti Haridusliit üleriikliku kõnelennu. Kõnelejate saamiseks pöördus Haridusliidu juhatus ka Ohvitseride keskkogu poole.

V. O. K. juhatus palus ringkirjaliselt ohvitseridekogusid kaasa aidata esimese Võidupüha korraldamisele ning soovitas kogu liikmetel osa võtta kõnelejatena aktustel. Ühtlasi saatis juhatus kogudele ja aktuste esinevatele koguliikmetele kol. A. Traksmaa poolt koostatud päevakohased kõnekonspektid.

Diviisikindral Daniel Konarzewski †

3. aprillil varahommikul kaotas Poola sõjavägi äkilise surma läbi väljapaistva juhi armee inspektori*) diviisikindrali Daniel Konarzewski. Surma läbi lahkunud diviisikindral Konarzewski sündis 21. augustil 1871. a. Peterburis. Keskkooli hariduse omandas kadetikorpuses. Selle järele astus Pavlovi sõjakooli, mille lõpetas nooremleitnandina 1890. a.

Peale sõjakooli õppis õigusteadust Peterburi ülikoolis, lõpliku kõrgema hariduse omandas Peterburi Arheoloogia Instituudi lõpetamisega.

1904.—1905. a. a. võttis osa Vene-Jaapani sõjast kaptenina. Peale Vene-Jaapani sõda läks reservi kolonelina ja asus elama oma kodumaale Poolas.

Maailmasõja puhkemisel mobiliseeriti Vene sõjaväkke, kus rindel algul juhtis rügementi ja hiljem brigaadi.

Vene revolutsiooni ajal 1917. a. astub kindral Konarzewski Vene territooriumil vormeeritavasse poola väeosadesse. Algu! töötab organiseerimise alal ja hiljem juhib Rüütellikku Leegiat (Legja Rycerska), sellelt kohalt lahkudes asub juhtima Poola sõjaväe endise I korpuse laskurbrigaadi, kus võitluses enamlastega saab põrutada Toszczyca all. Veel enne, kui enamlastel Poola esimeselt korpusest jõudsid ära võtta relvad (1918. a.), töötab kindral Konarzewski kodumaale. Jaanuaris 1919. a. vormeerib Pooznanis Suur-Poola esimese laskurügemendi ja juhib seda 19. I 1919. a. Sellelt kohalt määratakse ta Suur-Poola esimese diviisi saateosade inspektoriks. 14. märtsil 1919. a. määratakse Suur-Poola grupi ülemaks, millega kaitses Lwowi kuni 9. juunini 1919. a., vahepeal, s. o. 23. mail saades ülenatud brigaadikindraliks. 9. juunist kuni 25. juunini, juhib Suur-Poola esimest laskurdiviisi. Samast päevast astub uuesti Suur-Poola väeosade grupi etteotsa ja juhib neid Ida Väike-Poola vabastamise lahinguis. 30. juulil saadetakse kindral Konarzewski ülemjuhataja käsul oma grupiga Leedu-Valgevene rindele, kus kuulsaks saab oma löökidega Minskile, Bobruiskile ja Polockile. 1. oktoobril 1919. a. määratakse Suur-Poola esimese diviisi ülemaks. Olles selle diviisi ülemaks, võtab osa kõikidest raskest lahinguist pealetungil ja ka kuulsal taandumisel 1920. a. ning võidurikkalt uuesti pealetungimisel augustis 1920. a. Siin omandab kindral Konarzewski orderi „Virtuti Militari“. Lahingus Varssavi all 1920. a., mida juhatas ülemjuhataja marssal Pilsudski isiklikult, oli kõige usaldatavamaks diviisiks Leegionide I ja III diviisi kõrval just kindral Konarzewskilt juhitud diviis, mis siis oli 14. diviisiks.

Peale sõda 20. aprillil 1921. a. määratakse kindral Konarzewski Bialy-Stoki kindralringkonna ülemaks (pärastine III korpuse ringkonna juhatus). Sellelt kohalt lühikeseks ajaks määratakse kindral Konarzewski Kesk-Leedu väeosade ja Bieniakonie operatiivgrupi ülemaks. Siit viiakse kindral Konarzewski jälle tagasi eelmisele kohale. Sellele järgneb määramine I korpuse ringkonna ülemaks Varssavi.

Diviisikindral D. Konarzewski †

31. augustil 1934. a. ülendatakse brigaadikindral Konarzewski diviisikindraliks ja järjekorras määratakse armee administratsiooni ülemaks,**) sõjaministri esimeseks abiks ja lõpuks armee inspektoriks.

Surma läbi lahkunud kindral Konarzewski omas kõik Poola sõjaväe kõrgemad aumärgid, niisama paljude välisriikide aumärgid, nagu — Jugo-Slaavia, Rumeenia, Belgia ja palju teisi.

Kindral Daniel Konarzewski äkilise surmaga kaotas Poola sõjavägi ühe tähtsama vabaduse eest võitleja ja väljapaistva sõduri. Kurbuses leinab teda terve sõjavägi, kellele kadunu pühen-das paljude aastate jooksul terve oma jõu, olles oma alluvatele nõudlikuks ülemaks ja samal ajal ka parimaks sõbraks. Kadunu oli vahvuse kehastuseks, kes armastas üle kõige oma kodumaad ja kodanikukohustusi.

Au tema mälestusele!

K. U.

*) Poola armee inspektori rahuaegne töö koosneb: sõjavägede inspekteerimisest, väljaõppe kontrollimisest, sõjaaegsete tegevusplaanide väljatöötamisest, s. t. ta ei ole rahuajal armee ülem selle sõna otseses mõttes, vaid rahuaegsete tööde inspekteerija ja sõjaaegsete plaanide väljatöötaja. Sõjaajal on aga inspektor armee tegelik juht.

**) Poola armee administratsiooni ülem on armee tegelik majanduse juhataja.

V. O. K. juhatus e üritused oma liikmeskonna vaimliste huvide rahuldamiseks piirdusid peamiselt Tallinna garnisoniga. Jätkati keeltekursusi. Arvestades ohvitserkonna suurt huvi autoasjanduse vastu ja selle ala tähtsust riigikaitse seisukohast V. O. K. juhatus pööras Kaitseministri poole palvega autojuhtimise kursuste korraldamiseks Keskkoogu liikmeile. Kaitseministri vastutulekul tulevad kursused korraldamisele Tallinnas ja suuremates keskustes väljaspool Tallinna.

Loengute korraldamise möödunud talvel võttis enda peale endiselt Kõrgema Sõjakooli lõpetajate ühing.

Meelelahutuseks korraldati V. O. K. juhatus poolt traditsioonilised talve-hooaja avamise ja uue-aasta vastuvõtmise ballid. Vabariigi aastapäeva puhul korraldas balli Kaitseminister.

Meelelahutuste korraldamise alal on V. O. K. juhatus abistanud Tallinna Garnisoni Naisklubi, jätkates ka möödunud aastal oma tänuväärt tööd. 30. aprillil korraldati ühiselt Vabaduse Risti vendade Tallinna osakonnagi mai vastuvõtt — pidu oli ühtlasi Keskkoogu talvehooaja lõpuballiks; 8. dets. — ball allveelaevastiku sihtkapitali heaks, 9. veebr. 1935. a. — kostümeeritud ball; 11. nov. ja 20. jaanuaril kella-viie-need. Lastele korraldati 30. sept. pidu ja 27. dets. jõulupuu. Klubiõhtutel teisipäiviti on peetud referaate ja korraldatud kursusi. Aastase tegevuse ülejääkidest annetati Keskkoogule lauapesu Kr. 200.— väärtuses.

Lõpuks tuleks nimetada V. O. K. bridzisektsiooni, kuhu on koondunud Tallinna garnisoni bridzimängijad. Koos käidi endiselt neljapäiviti. Aasta jooksul võeti osa mitmest turniirist ning saadeti ohvitseridekogudele juhiseid turniiride korraldamiseks.

Eesti sõjamuuseumi kava.

D. Poska.

Juba iseseisvuse algaastail, kui hakati korraldama Vabadussõja muuseumi, kerkis küsimus, kas Eesti omariikluse- ja sõjaajakoo tähistamine muuseumi kaudu peab algama ja piirduma ainult Vabadussõjaga, või peab see haarama eestlaste sõjalist-poliitilist ajalugu kogu ulatuses. Et iga eestlane instinktiivselt tunneb, kuidas just muistsete esivanemate uhke iseseisvuse mälestus oli selleks jõuks, mis meid tiivustas parajal hetkel looma oma riiki ja kaitsma visas võitsuses, ei saanud selles küsimuses olla eitavat otsust: seda traditsiooni tuleb süvendada ja selgitada kui meie omariikluse alust. Samuti tuli ka mõelda, et Vabadussõda vahest ei jää viimaseks võitluseks meie iseseisvuse eest, mille kohaselt ka koostati aastate kestes muuseumi väljaarendamise kava.

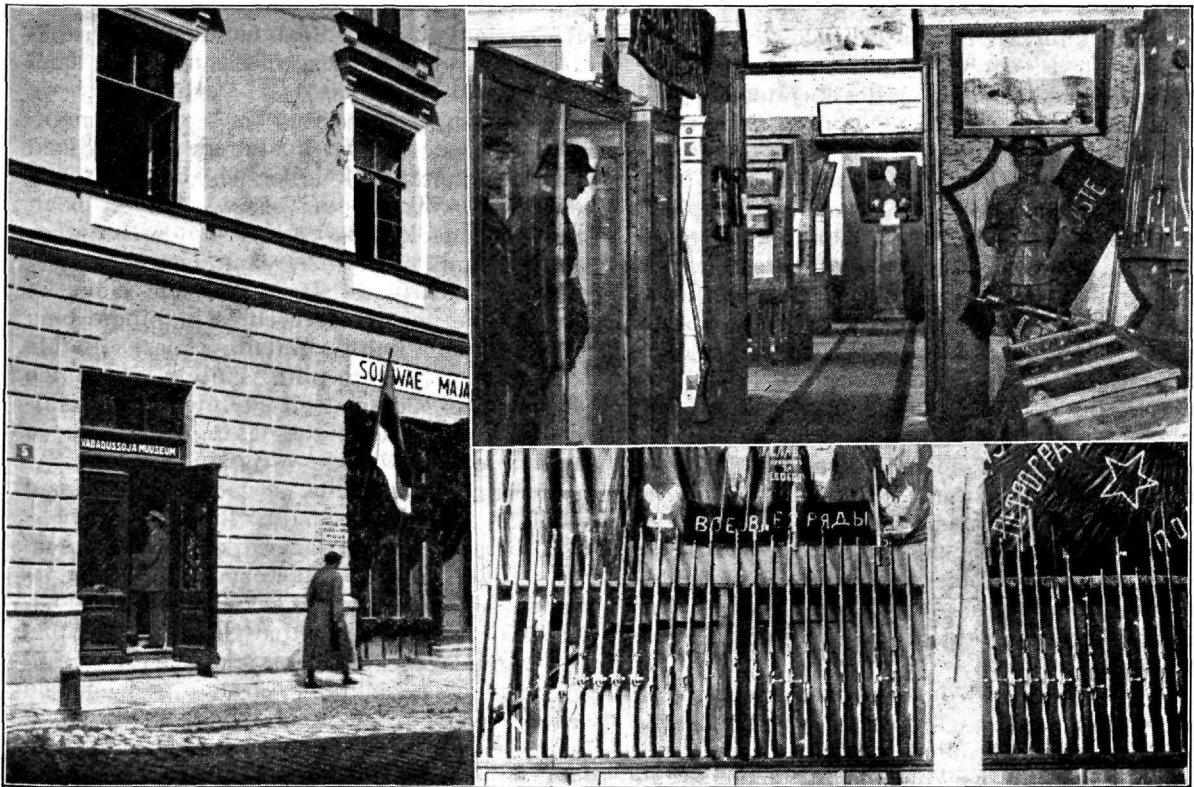
Kava valmistamisel on arvestatud seda materjali, mis meil on saadaval, ja otstarbega — tähistada Eesti rahva sõjalist-poliitilist ajalugu. See leidis põhimõttelise tunnustuse ka sihtasutis „Eesti Muuseum“i ellukutsumise kavatsuse puhul 1933/34 a. Viimase nurjudes ootab muuseum uut võimalust kava teostamiseks.

Muuseum, mis ehitatud hästi läbimõeldud sisu kohaselt, peab silmas ruumide psühholoogilist mõju ja vaatleja marssruuti. Kõik olemasolevad moodsad muuseumid on nii ehitatud,

et ruumid ise juhivad publikut läbi osakondade õiges järjekorras ja on ühtlasi omalt vormilt, valgustuselt, dimensioonidelt ja käikude asetusest kokkukõlas väljapanekute põhiideega. Peale selle ei tohi heas muuseumis, nagu heas raamatuski olla midagi üleaurust, kuid sellest ei tohi ka mõnda peatükki vahele jätta, sest siis ei oleks lõpp arusaadav.

Kavatsetava muuseumi eeskotta astudes tahame kohe saada sellest sissejuhatavat muljet, näha jõulisi, mehiseid vorme, kuna selle järgnev sisu tahab meile kõnelda rahvuslikust poliitilisest võimust. Läbi eeskoja mines võiks esimesena silma hakata mingi mütooloogiline kujugrupp, näiteks: Kalevipoeg sarvikuga võitlemas, või legendaarne Tasuja tõrvikuga käes, ühel pool muistne- ja teisel pool Vabadussõja sõdur.

Esimene väljapanekute ruum, kuhu siirdume, oleks pühendatud muistsele iseseisvuse ajale. Ruum ise oleks vormilt jõuline ja kontsentriiline, taotelles tervikluse muljet. Tema seinad võimaldaksid sobival esemete paigutamist ajajärkude kaupa. Seal oleksid relvateid kiviajast alates kuni Ordüvõimu kindlustamiseni meie maal. Iga järk oleks tähistatud väikese arvu omaaja tähtsamate relvatüüpidega ja võitluse maalinguga nende kohal.

Praeguse Vabadussõja muuseumi sissekäik ja osa väljapanekuid.

Ruumi keskel asetseks umbes 4×4 m. vitriin, milles massist valatud reljeefkaart, mis kujutab eestlaste asumisala muistse iseseisvuse ajal. Sellele oleks uurimuste põhjal märgitud tolleaaja tähtsamad kauba- ja sõjateed, linnused ja sadamad nii selgel kujul, et sellest iga inimene vaevata aru võiks saada. Samuti leiduksid selles ruumis uurimuste andmetel valmistatud linnuste ja sadamate mudelid kui ka nende praegused asemed massis ja pildis. See ruum oma lihtsa ja ülevaatliku sisuga peaks pakkuma küllaldase pildi vabade eestlaste maakaitse vahenditest ja viisidest muistisel ajal.

Järgmine ruum, kuhu sealt pääsime, omaks hajuvaid vorme ja oleks umbes neljandiku võrra vähem eelmisest. Seal oleks väljapanekud Ordu-Taani-Poola-Rootsi- ja varasemast Veneajast meie maal. Need peavad asjalikult tähistama eestlaste ajaloo seda osa, kus kõik need loeteldud võimud omavahel kisklesid saagi pärast ja selle keskelt paistaksid eestlaste vabadustahte väljatõus (Viljandi mäss, Jüriöö jne.). Selles ruumis oleksid ka Ordukantside mudelid ja nüüdsete varremete pildid.

Edasi astuksime ärkamiseajastu ruumi. Tol ajal polnud meie maal küll sõda (peale Mahtra) kuid ta evib suure tähtsuse praeguse

iseseisvuse tuleku ettevalmistuses. Ajaloo selle lüli tsentrumiks oleksid loomulikult meie tuntud rahvamehed. Nende kujud asetseksid keset ruumi stiilsel alusel ja nende elutöö kajastusena leiaksime vitriinides esemeid, pilte ja dokumente. Ajajärgu iseloomustamiseks oleks seal ka veel välja pandud mannekeeniidena tolleaaja tüüpe, nagu: teomees, mõisnik, koolmeister, kubjas, vallavanem ametirahaga, ja ka Vene soldat Mahtra päevilt. See osakond lõpeks 1905 aastaga, misjärel võiks seal veel olla ka „kardavoi“ mannekeen.

Järgmises ruumis leiaksime osakonna, mis koosneks Maailmasõja, — 1917 a. sündmuste — ja Saksa okupatsiooni väljapanekute gruppidest. Neist kõigest on esemeid praegu olemas ühes ehtsate mundritega mannekeenide valmistamiseks Eesti ohvitserist ja sõdurist Vene väes, kelledest saidki hiljem rahvusväeosade ja vabariigi loojad. Ka Saksa „Feldgrau“ ei tohi sealt puududa.

Selle osakonna läbi vaadanud, tundub vajadust pilku tagasi heita ja meeltele veidi puhkust anda enne muuseumi domineeriva osa — Vabadussõja juurde asumist. Seesuguseks intermezzoks kasutaks muuseum suurekaustalist panoraami, mis uuemal ajal väga laialdaselt tarvitusele on võetud väljapanekute rahvalikumaks muutmise otstarbel. See

koosneb suurtest dekoratiivsetest piltidest, millede plastiliselt valmistatud eelplaanid taamal maalideks sulavad, jättes kujutetava pildi tõelikkusest väga usutava mulje. Siin võiks kujutada Eesti muistse linnuse kaitsmist orudumeeste vastu, kes seda ründavad müüripurustajate ja kiviloopimise masinatega. Neid esemeid saaks seal kohati loomulikus olekus näidata, samuti kui kaitsjate varustustki. Teine pilt peaks kujutama viikinguaja eestlaste laeva merele minemas, meeskonna ja varustusega. Massist meri laeva all sulaks taamal jälle maaliks, mis kujutab tolleaegset merelahingut. Nende kahe pildi vastas asetseksid samal viisil valmistatud momendid Vabadussõjast: Utria dessant, kus „Lembit“ taamal maalituna ja tema päästepaat meeskonnaga randa jõudmas. (Ehtne paat on muuseumil olemas, mis dessandist osa võttes sai augu küljesse). Teine pilt kujutaks meie soomusrongi lahingut Amati silla juures, kus landesväärilased tahtsid meie rongi käsigranaatidega rünnata.

Need pildid kui dekoratiivsed kujutised ei pretendeeri ehtsale materjalile, ja lasevad publiku närvidel puha pisiastjade vaatlemisest läbikäidud osakondades. Nende piltide kaudu ulataksid ka muistne ja nüüdne vabadusvõitlus üksteisele käe.

Koridori lõpus tõuseksime jälle päevavalgusele. (Panoraamid peavad olema pimedas, kus neid saab teatava kunstvalguse abil teha sujuvaiks). Seal sirutab meile vastu oma võimsa toru auga erru läinud „Lembitu“ suurtükk, mis Vabadussõja kestes vaenlast pommitanud nii merel kui ka maal (soomusrongil), kuni muutus kõlbmatuks. Samas asetsevad ka teised Vabadussõja raskemad „rusikad“ ja nende moonakogud, millede abil võitles meie maa- ja merevägi. Siit viiks edasi pikem käik, kus välja pandud rasked asjad, nagu: Vabadussõjaaegne soomusauto, Ülemjuhataja sõiduauto, voorivankrid, väljaköök ja raadiojaam kaarikuil. Seal pääseme ruumi, kus järgneb sideteenistuse kergemate materjalide grupp, tehnika- ja sanitaarosakonnad. (Nende loogiline asetuse oleks küll Vabadussõja kogude lõpus, kuid marssruudi praeguses skeemis nad sattusid mitmesugustel põhjustel vahele).

Maja ülmalisel korral asetseks muuseumi kõige tähtsam ja suurem ruum — rahvaväe saal. Tõustes sinna trepist avardub meie ees 7 m. kõrge ülaltvalgusega ruum, mille kummalgi pool küljel dekoratiivne kolonnaad. 4 m. laiune rada viib saali lõppu, kus asetseb Vägede Ülemjuhataja pilt sõjaaegses vormis, valitsedes omalt asetusest kogu ruumi. Selle saali sisu näitaks, millise võitlusaparaadi Eesti rahvas suutis luua enese iseseisvuse saavuta-

miseks ja kaitseks. Seal leiduksid korrapärased mälestised kõigist väeosadest, mis loodi ja võitlesid vabadussõjas. Paljud neist on juba ammu likvideeritud ja nende nimetusedki inimeste mälust kustunud, siin leiaksid nad meeletuletuse kõigiks aegadeks. Nende veteraanid võiksid oma seltside kaudu hoolt kanda esemetekülluse eest vitriinidesse mahutamiseks, millised stiilse reana asetseksid seal kogu seina ulatuses. Iga väeosale jääks ka umbes ühe meetri laiuselt seinapinda oma vitriini kohal, kuhu riputada väeosa juhtide portreesid, lahingute pilte ja lippe. Vitriinide peal oleksid pöörseadeldised (ülesvõtete, tähtsate dokumendikoopiate, lahinguskeemide ja langenute nimekirjade väljapanemiseks).

Kahelpool keskrada asetseksid suuremad vitriinid, milledes mudelid: Baltimere laevastiku divisjon, Peipsi laevastiku divisjon, soomusrongid, suurtükiplatvormid ja soomusautod. Mannekeenidel näeksime kõiki Vabadussõjas tarvitatud mundritüüpe, varustust ja kergeid relvi. Need esineksid grupeeritult ajajärgkude ja väeliikide järele. Aset leiaksid seal ka meiega koos võidelnud võõraste: inglaste, soomlaste, ingerlaste, rootslaste, taanlaste, lätlaste ja venelaste väljapanekud. Saali lõpus oleks ka massist reljeefkaart meie sõjakäigu ulatuse ja tähtsamate lahingukohtade märkimiseks.

Saalist pääseksime Vägede Ülemjuhataja kabinetti, sealt diplomaatide osakonda, siis rahukabinetti, kus väljapanekud rahuosobitus-test, ja jõuaksime läbi trofeederuumi tagasi trepikotta. Vaatame läbi veel väikese pärast-sõjaaegse osakonna, kus leiame väljapanekuid vabadusristi annetamisest, langenute auks kõigis maakondades püstitatud mälestussammaste mudeleid ja pilte, 1924 a. 1-se detsembri sündmuste ja sellele järgnenud kaitseliidu restaureerimise grupe, nagu ka kaitseväes pärast sõda ettevõtetud muudatuste tähistamise üritusi.

Peale selle oleks muuseumil tagavararuumid edaspidiste väljapanekute paigutamiseks tulevikus. Seal töötaks seni Vabadussõja ajaloo komitee, kelle arhiiv asetseks samuti muuseumi majas. Muuseumil oleks ka üks vaba saal, kus võib korraldada perioodilisi arhiivvaalide näitusi ja loenguid. Kokku oleks praeguse skeemi järele muuseumile vaja alalistele näituse väljapanekutele 14 ruumi, peale selle arhiivi, tagavara- ja muud ruumid.

Maja, vastavalt oma sisule ja idee peab olema ka väliselt monumentaalne arhitektuuri teos. Selleks peab tal olema küllaldaselt kõrgust ja ka frondi pikkust. Et see kõik pääseks mõjule, peab ta asetsema mitte hariliku tänava, vaid avara platsi ääres. Idee ja loogika kohaselt peaks see olema paraadi plats.

Need on nõuded, mis kava kallal töötades enesestmõistetavatena esile on kerkinud.

Kõike, mis kord on alustatud, saab senist tööd uurides ja arvustades veel täiendada ja paremini teha, vaja ainult, et see küsimus rahvusliku kasvatuse huvides võetaks rutem akuutselt päevakorrale. Muuseumi sisustuse hankimine ja läbitöötamine nõuab esmajoones rohkem tööd ja aega kui suuri summasid,

sellepärast oleks soovitatav, et asi rutem ära otsustataks ja aparaat liikuma pandaks. Teiseks kiirustamise põhjuseks on praegu käsil olev südalinna platside planeerimine. Muuseum peaks teadma, millist pretensiooni ka selleks avaldada, enne kui see hilja on, nagu sündis Vabadusplatsi paremate kruntidega, mis oleksid sobinud muuseumile juhul, kui see plats ka tulevikus jääb paraadiplatsiks.

Eesti Korporatsioonide Liit Vabadussõjas.

24. märtsil k. a. pühitses Eesti Korporatsioonide Liit oma 20-a. juubelit. Sel puhul tuletame „Sõduri“ veergudel meelde seda osa, mis EKL'i kuuluvad korporatsioonid täitsid Vabadussõjas. Allakriipsutamist väärrib asjaolu, et sõja algades astus pea kogu EKL'i pere vabatahtlikult sõjaväkke, kus teiste kodanikkude kõrval vapralt võitles kodumaa vabaduse ja iseseisvuse eest. Eeskujuks teistele jätsid paljud EKL'i liikmed lahinguväljale oma kallima vara — elu, paljud said haavata, paljud kaotasid rasketes sõjaoludes oma tervise. Üle 70 EKL'i liikme vaprust ja ohvrimeelust hinnati Vabadusristiga.

Allpool mõnda EKL'i osavõttust Vabadussõjas.

12. novembril 1918, seega 16 päeva enne Vabadussõja algust, otsustas korp. Ugala esimesena riigikaitsest aktiivselt osa võtta. 12. novembril 1918 Ugala liikmete koosolek otsustas enne üldmobilisatsiooni väljakuulutamist täies koosseisus vabatahtlikult astuda sõjaväkke ja võtta osa sõjategevusest eesliinil. Korp. Ugala pandi maksma kohustus: „Korp. Ugala liikmed lähivad tuleliinile, aga ei otsi varjulisi kohti seljatagustes asutustes“. Ja tolleaegsest 57 liikmelisest Ugala koosseisust astub sõjaväkke 95%.

25. novembril otsustas vabatahtlikult kaitseväkke astumise korp. Frat. Estica järgmise resolutsiooniga: „Frat. Estica konvent leiab, et praegune poliitiline seisukord ja Eestimaa kaitsemise võimalus seda tungivalt nõuab, et võimalikult igaüks vaba Eesti rahva poeg ohverdaks end isamaa kaitseks, ja sellepärast pöörab Frat. Estica Konvent tungiva palvega oma tegev- ja lihtliikmete poole võimalikult homme juba rahvaväkke vabatahtlikult astuda.“

26. novembril astus kokku Tartus eesti üliõpilasorganisatsioonide Asemikkude Kogu, kus võeti vastu järgmine resolutsioon:

„Asemikkude Kogu ära tundes silmapilgu tõsidust ja hädaohtu, mis ähvardas meie noort vabadust, otsustas omal istumisel 26. nov. 1918 kõiki üliõpilasi üles kutsuda vabatahtlikult astuma rahvaväkke, üksikuile organisatsioonidele vabaks jättes kohustada oma liikmeid sisse astuma. Asemikkude Kogu loodab, et ükski vaba üliõpilane, kellel meie Vabariigi saatus kallis, ei unusta oma püha kohustust kodumaa ja enese vastu.“

Ning kui algab Vabadussõda, siis näemegi Tartu eesti korporatsioonide liikmeskonda peaaegu täies koosseisus võitlejate hulgas.

Üliõpilased jaotati väeosade vahel, — nad muutusid nagu pärmiks, mis pidi sõdurkonnas paisutama isamaa-armastust, julgust, lootust paremasse tulevikku. Üliõpilaste vabatahtlikul astumisel sõjaväkke oli tol ajal kahtlemata suur tähtsus. See viis kaasa kõhklejad, tõi vaimustust, süvendas usku ja lootust võidusse.

Meie näeme korporante kõikides väeliikides, kõikides väeosades. Näiteks, korp. Vironia 80 liikmest, kes sõjast osa võtsid, oli jalaväes 9, suurtükiväes 11, ratsaväes 18, soomusrongidel 23, mereväes 10, lennuväes 1, staapides 7, kaitseliidus 1. Suurem osa viibis, muidugi, eesliinil.

Üksikute EKL'i kuuluvate korporatsioonide osavõttu Vabadussõjast iseloomustavad järgmised arvud (korp. vanuse järjekorras):

1. Korp. Vironia. Võttis sõjast osa 80, kellest langesid 6, haavatud 7. Vabadusristi kavalere 23 (vahvuse eest 13, sõjaliste teenete eest 10).

2. Korp. Frat. Estica. Võttis osa 77, langenuid 3 Vabadusristi kavalere 14 (vahvuse eest 10 ja sõjaliste teenete eest 4).

3. Korp. Sakala. Võttis osa 59, langenuid 2. Teised andmed puuduvad.

4. Korp. Ugala. Võttis osa 54, langenuid 2, haavatuid 4. Vabadusriste 4.

5. Korp. Rotalia. Osavõtjate arv selgusetu, langenuid 1. Muud andmed puuduvad.

6. Korp. Frat. Liviensis. Tol ajal korporatsioon koosnes farmatsöitidest. 22 liikmest võttis sõjast osa 19, kõik sanitaaralal. Langenuid ja haavatuid pole.

G. L.

Bibliograafia.

SÕDA CHACOS.

Der Krieg im Chaco.

(Die Rüstung der Welt. Wilhem Müller-Loebnitz).

Boliivia ja Paraguai vahelise sõja objektiks oli Chaco Boreal, suur tasandik, mis asetseb Pilcomayo ja Paraguai jõgede vahel.

Terve Chaco Boreal on kaetud põlis-metsaga. Ainult kohati vaheldub tihe, okkiline mets steppidega. Teedevõrk on väga piiratud. Raudteedest on olemas ainult mõned üksikud lühikesed kitsarööplised välisraudteed, mis suunatud Paraguai jõelt läände. Olgugi viletsad, andsid need raudteed paraguailastele suuri soodustusi tagala korraldamisel. Boliivia rippus 1600 km pikkusel varustus-teel, millest esimest 1000 km raudteed ja ülejäänud 600 km maanteed. Sõjapidamine oli kõrgmaastikuga harjunud boliivlastele raskete kliimaliste olude tõttu raskendatud. Kliima soodustas arvurikaste haiguste tekkimist. Kuival ajal, maist kuni novembrini, kuivavad ära kõik veejoad ja laguunid.

Võitlus Chaco pärast on juba vana. Tema alguseks võib lugeda 1852. a. Chaco omab maailmaliiklemisest eraldatud Boliiviale eriti suurt tähtsust, kuna vahetu juurdepääs Paraguai jõe annaks otsese ühenduse merega. Paraguai selle vastu aga kardab Boliivia juurdepääsu Paraguai jõe, mis takistaks Paraguai vaba kaubandust ja halvemal juhtumil võib isegi küsitavaks teha Paraguai iseseisvuse. Peale selle pakub kõneall olev maaala suuri majanduslikke hüvesid oma kallise metsa ja toorõli (Boliivia osas) toodanguga. Kuivõrd mõõduandvad nüüdses konfliktis olid õlivaljad oma väärtusega, pole veel seni täpsamalt selgunud.

Sõda ise algas vahejuhtumisest piiril, millised lõplikult kindlaksmääramata piiride juures on vältimatud. Sõda peeti kõigi modernsete tehnika saavutistega, lennuväe, tankide ja jõuvankritega. Mõlemad sõdivad pooled kasutasid modernseid Mauser'i relvi, püstolkuulipildujaid, daani, inglise ja tšehhi raskeid kuulipildujaid, Stokes miinipildu-

jaid, inglise ja prantsuse väli-, mägestiku- ja saartesuurtükke ja boliivlaste poolel peale selle veel 2 sm. Oerlikon õhukaitse relvi. Raske suurtükivägi puudus raske maastiku tõttu pea täielikult. Lennuvägi oli ratsaväe piiratud kasutamise võimaluste pärast pea ainsaks luurevahendiks. Pommitamisretki tagalaasutistele ja liikuvatele kolonni-dele teostati sagedasti, eriti boliivlaste üleoleva lennuväe poolt, suure eduga. Ka väeosade varustamiseks kasutati sagedasti lennukeid. Soomusmasinatest kasutasid boliivlased Garden-Loyd tankette ja 7-tonnilisi Vickers-tanke. Esimesed osutusid tarvitamiseks täiesti kõlbmatuteks, kuna teised sagedate rikete tõttu vähe kasutamist leidsid.

Teistest moodsatest relvadest leidsid kasutamist veel leegiheitjad, kuid ei saavutanud nimetamisväärset edu.

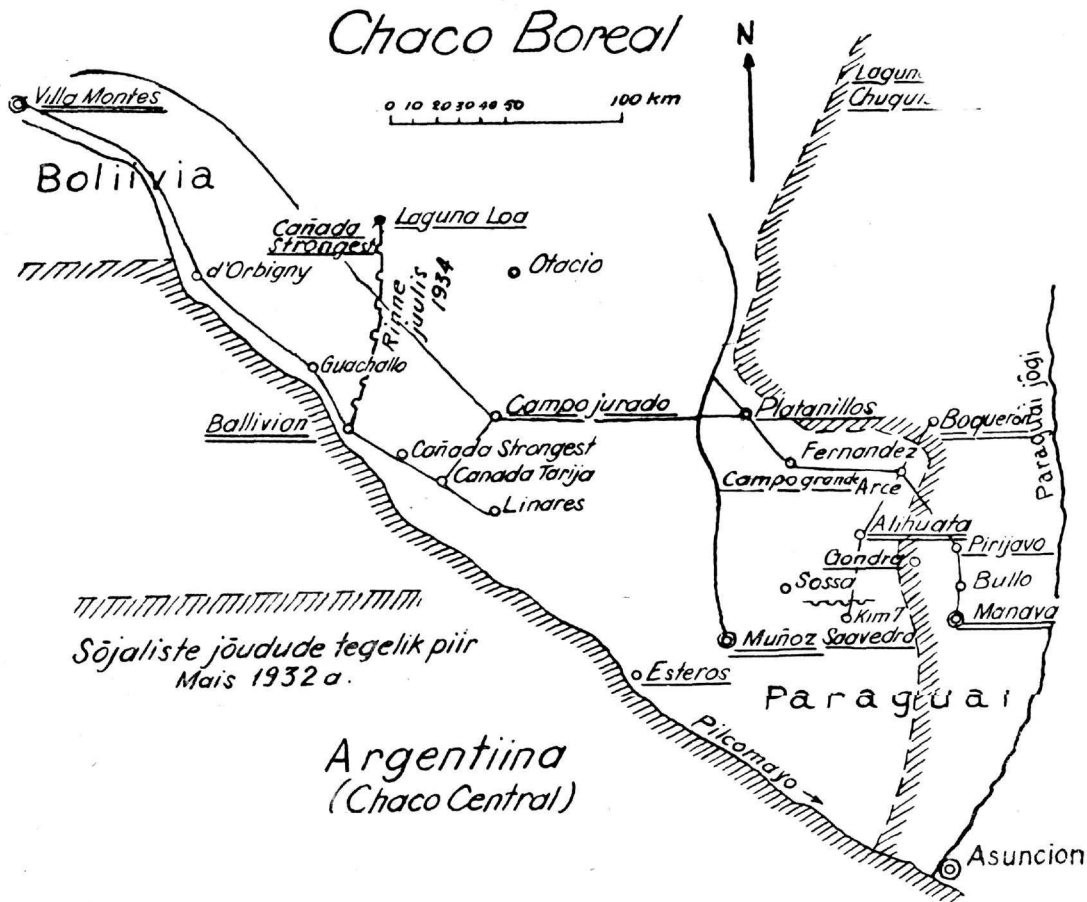
Lahingutegevus ja operatsioonide teostamine oli sõltuv maastikust. Kõik pealetungid on tihedasti seotud põlismetsas olevate teeradadega — picades'itega. Sai mõni teerada mõlemale poolele teatavaks, püüdsid vaenlased kiiresti leida uusi, et nende kaudu anda lööke vastase kommunikatsioonidele, et ära lõigata rindel võitlevaid osi tagalast, sundides neid võtma vastu lahingut seljatagant või alistuma. Sõdimisviis, mis sagedasti andis nimetamisväärseid tulemusi.

Mis puutub sõdivate poolte sõjavägede suurust, siis oli Paraguai kuni 1934. a. alguseni paremas seisukorras. Paraguai sõjavägi oli arvult, relvastuselt ja maastikutundmises boliivlastest ülekaalus. Alles 1934. a. hakkas Boliivia, tugenedes oma jõukusele, suurendama sõjaväge mobiliseerides vanemaid aastakäike, palgates tšiili ohvitseri ja muretsedes sõjavarustust ja transpordivahendeid.

Sõjakäik, niivõrd kui seda lubavad jälgida võrdlemisi puudulikud andmed, oli

järgmine: 1933. a. lõpuks oli paraguailastel läinud korda ülalkirjeldatud haaramistaktikaga boliivlasi Alihuata juures tugevasti lüüa. Palju väärtuslikku sõjavarustust langes paraguailastele sõjasaagiks. Boliivlaste ülemjuhataja, saksa kindral Kundt, loobus ülemjuhatamisest.

Strongest vahel raskuspunktiga paremal tihval. Otsustava löögi pidi andma 8. diviis, mis koondus Platanillos'i juures ja ettevalmistusena oli omale ühe kuu jooksul Balliviani suunas põlismetsa raiunud umbes 100 km pikkuse „picade“. Rinde pealetung nurjus enne kui 8. diviis kohale jõudis. Ro-

Tema asemele astus kindral Tenaranda. Viimasel läks korda koondada ja korraldada boliivlaste sõjaväge Ballivian'i ümbruses. Pealetungijad, paraguailased, kindral Estigarribia juhatusel ei kasutanud oma edu, vaid sõlmisid vaherahu, sest neile selgus, et ilmastikuolude ja puudulikkude kommunikatsioonide tõttu oli võimatu pealetungi jätkata.

Alles aprilli algul alustasid paraguailased uuesti pealetungi. Aprilli keskel sai boliivlaste 9. diviis Canada Tarija juures suurte kaotuste osaliseks. Sellele järgnev paraguailaste tugev löök — umbes 25.000 mehega — Conchitas'i juures nurjus. Pealetungija kaotas umbes 3000 meest surnutena ja pidi tõmbuma tagasi piki Ballivian, Linares teed.

Tekkis uus vaheaeg lahingutes. 19. mail alustasid paraguailaste 3., 7. ja 8. diviis uut pealetungi boliivlastele Conchitas ja Canada

liivlased läksid piki kiiresti rajatud „picades“ vastupealetungile ja hävitasid paraguailaste 7. diviisi. Ka 3. diviis löödi tagasi Pilcomayo kallastele, kuna 8. diviis sai suurte kaotuste osaliseks. Paraguay sõjavägi taandus. Kokku olevad paraguailased lahingutes Canada Strongesti juures kaotanud 16.000—18.000 meest surnutena ja haavatutena peale selle veel 2000 meest vangidena, s. o. enam kui veerandi oma välivägedest. Sellele lisandusid eriti raskesti talutavad kaotused relvastuse ja laskemoona alal.

Vaatamata sellele suurele kaotusele korras kindral Estigarribia juuni keskel pealetungi. Seekord rakendas ta tegevusse 1. ratsa-, 6. jalaväe- ja osa 1. jalaväediviisi rindepealetungiks Canada Tarija ja Pilcomayo vahel. Kaks päeva ründasid paraguailased asjatult boliivlaste häid positsioone. Kui siis boliivlaste 3. diviis alustas vas-

tupealetungi, rauges paraguailaste pealetung täiesti. Neli pealetungist osavõtnud paraguai rügementi olevat kaotanud üle 2000 mehe. Ka boliivlaste vasakul tiival, Laguna Loa juures rauges 24. juunil üks paraguailaste pealetung. Siis tekkis vaikus. Võidukad boliivlased nähtavasti ei suutnud või ei tahtnud arendada oma edu. Nii võisid paraguailased novembri teisel poolel uuesti alustada pealetungi piki Pilcomayo jõge ja nende endi andmetel saavutada nimetamisväärseid tulemusi. Nad saavutasid suure võidu Canada—El Carmen juures, vallutasid Ballivian'i ja jätkasid pealetungi D'Orbigny—Villa Montes suunas. Boliivlased lükkavad ümber paraguailaste suure võidu ja seletavad taandumist paremate positsioonide oma alla võtmise vajadusega. Tõsiasi, et sõjalised ebaedud põhjustasid presidendi dr. Salamanca lahkumise, räägib boliivlaste väite vastu. Ka on kahtlane, kas suutsid boliivlased asendada suuri kaotusi relvvarustuse ja laskemoona alal.

Teiselt poolt aga näitab boliivlaste uute aastakäikude mobiliseerimine, et uue valituse, mida juhivad asepresident Corzana, vastupanutahe veel raugenud pole.

Sõja hilisema operatiivse ja taktikalise käigu kohta puuduvad praegu lähemad andmed ja nende kirjeldamine oleks seetõttu veel varajane.

Boliivia-Paraguai sõja tähtsamaid õpiseid.

(„Militär Wochenblatt“ nr. 35, 18. 03. 35.)

Kaasajal on peagu kõikides riikides tähtsamaks probleemiks sõjaväe kasvatamise, relvastamise ja varustamise küsimuste lahendamine. Katsetamiseks ja vajalikkude õpiste saamiseks korraldatakse manöövreid, mis peavad selgitama organisatsiooni ja relvastamise küsimuse otstarbekohasust. Peamiseks katseks sõjaväe organisatsioonile ja relvastusele on ja jääb ikkagi tegelik sõda. Viimaseks suuremaks sõjaks, kus kasutati kõiki moodsaid relvi ja sõjapidamiseks vajalikke abinõusid, on Boliivia-Paraguai sõda. Seepärast ongi väga tähtis ja huvitav õppida tundma neid tagajärgi ja õpiseid, mis andis ülaltähendatud sõda, et neid sel määral, mil nad on kohaldatavad meie oludele, otstarbekohaselt ja teadlikult rakendada meie riigikaitse küsimuste lahendamiseks.

Huvitava ja asjaliku kokkuvõtte ülaltähendatud sõja õpistest toob „Militär-Wochenblatt“ nr. 35, 18. 03. 35. a. pealkirja all

„Die wichtigsten Lehren des Chacokrieges“, millise kokkuvõtte toome allpool.

Boliivia-Paraguai sõda (edaspidi lühendatult Chacosõda) leidis aset El Chaco provintsis, troopilises põlismetsas, mis suured osad aastast on täiesti veeta. Sõdivate riikide kaugelolek üksteisest ja raske majanduslik olukord tegi võimatuks suurte suur-tükiväemasside kui ka raske-suurtükiväe tegevusse rakendamise. Sisuliselt oli see jalavägede sõda. Ka ratsavägi kaotas ebasoodsa kliima ja toidu puudumise tõttu oma hobused ja võitles jala. Põlismetsa läbipääsmatus tegi ratsaluure võimatuks ja transportvahendina oli siin jõuvanker hobusest kaugelt ülekaalus. Luure oli peamiselt lendurite ülesandeks, kes omades vajalikke kogemusi tähele panned ka tihedas metsas toimuvaid ettevalmistusi ja suuremaid väeosade liikumisi.

Chacosõjast saadud õpised on osalt vanade, tuntud põhimõtete kinnitamine, osalt aga on kogutud uusi õpiseid, millised ka Euroopa oludes on maksvad.

Oleks ekslik Chacosõjale anda põlastavat „Lõuna Ameerika“, „Võsasõda“ või „Asumaade olukord“ nimetust. Samuti kui buurisõda ja Edela-Aafrika sõjakäik andsid tähtsaid õpiseid, mis aga ei leidnud täit tunnustust, nii on ka Chacosõda viinud modernseid küsimusi nende lahendustele lähemale. Kui näiteks Lõuna-Aafrikas erilise tähtsuse omas varustamise ja raskekuulipildujate probleem ja selgus ratsarünnakute mõttetuse, nii on Chacosõda esimene sõda ajaloos, kus püstol-kuulipilduja omas aimamatu tähtsuse.

Ka küsimus: „Kas hästi relvastatud väike või massiline sõjavägi?“ on lõplikult lahendatud massilise sõjaväe kasuks. Boliivia rahuagne sõjavägi oli Lõuna-Ameerika parimaid ja tegevust alustasid ainult rahuageused lahinguüksused. Selle vastu paiskas Paraguai väga kiiresti rindele ruttu väljaõpetatud massilise sõjaväe. Esimeste edude järgi kulus väike hästi relvastatud sõjavägi kiiresti ja pidi hiljem alistuma massisõjaväele. Alles boliivlaste suurte masside mobiliseerimine seadis pikemaks ajaks jalule tasakaalu võitlevate sõjavägede vahel.

Sõjaväe väljaõpetamine modernsete relvade kasutamises ei ole eriti raske, vastuoksa, uued relvad, nagu püstol-kuulipilduja ja Stokes miinipilduja on käsitlemiseks üllatavalt lihtsad. Ka enamikus kirjaoskamatumatest

koostatud tagavaraüksused olid kolmekuise ettevalmistuse järgi sõjaks kõlvulised. Samuti õpetati autot juhtida ja kuulipildujat käsitleda oskajad mehed kolme kuuga ümber tankimeeskondadeks, kes neid ülesandeid täitsid laitmatult.

Lõpuks sunnib kaitse üleolek modernset sõda venima pikale ja mõlemaid pooli looma juurde järjest uusi sõdimisvahendeid, rakendades tegevusse sõdijate majanduslikud, tehnilised ja sõjaväelised ressursid.

Osa olemasolevast jõust kasutamata jätmise pole millegagi õigustatud. Ükski lahing maailma ajaloos ega ka Chacosõjas pole kaotatud seepärast, et kasutada oli liig palju sõjaväge; paljud aga on kaotatud seepärast, et üks sõdijaist suutis tegevusse rakendada liigväheseid. Loomulikult peavad sõjas kasutatavad massid juba rahuajal olema ette valmistatud nii hästi kui võimalik. Halvasti ettevalmistatud väeosad kannavad lahingus märksa suuremaid kaotusi kui hästi ettevalmistatud, samuti on halvasti ettevalmistatud sõjaväel rohkem ebaedusid kui hästi ettevalmistatud sõjaväel.

Boliivia astus sõtta puudulikult ettevalmistatud tehniliste väeosadega. Pioneer- ja sideüksusi oli väga vähe, kuna jõuvankrite-, sanitaarala- ja töömeeskonnad täielikult puudusid. Lisaks sellele kasutati jalaväelaste vähesuse tõttu tehnilise ettevalmistuse saanud tagavaraväelasi jalaväe osade täienduseks — jalaväelastena. Tagajärjeks oli korraldamata teedevõrk ja ettevalmistatud positsioonide puudumine lähemas tagalas. Peamiselt sellest olidki tingitud boliivlaste suured taandumised 1933. a.

Sõjateatri suur kaugus raudteejaamadest (kuni üle 1000 km) andis jõuvankritele erilist tähtsust. Autotranspordi organiseerimisel andis häid tulemusi sõjaväes mitteteeninud inseneride ja tehnikute assimileerimine ohvitseridena ja velteebliitena. Nende mitteteeninud eriteadlaste tegevusse rakendamise tulemuseks oli, et transport kiiresti elujõuliseks sai ja imestamisväärt tagajärgi saavutas. Vägede transporteerimisel kasutati jõuvankrite kandjõudu täielikult. Vaatamata sellele, et autodes pingid puudusid, kannatasid sõdurid välja igasuguste mugavusteta päevi kestvaid autosõite. Sõjas peab jõuvankreid täielikult ära kasutama ega tohi rahuaegset mugavuse nõudmist lasta avaldada oma mõju. Siia kuulub veel see, et ühele väeosale määratakse ainult nii palju jõuvankreid, kui palju tema tõstmiseks vaja on, kuigi sellega mõ-

nikord lõhutakse transpordiüksuste organisatsioon. Muidu aga võib mujal tekkida jõuvankritest puudus.

Parandamata väliteedel osutus kerge, 1½-tonniline veoauto raskest paremaks. Vägede vedamisel ei jäänud kergeveoautod kunagi ei liiva ega pori sisse kinni, kuna 15 autos olijat alati masinat vajaduse korral lükkamisega suutsid abistada. Vägede ümberpaigutamise kiirus on väga suur. Parandamata teedel saavutati reeglipäraselt 150—200 km. pikkuseid päevateekondi, mõnikord isegi pikemaid. Sellevastu aga väheneb motoriseeritud vägede taktikaline liikuvus. Positsioonisõjas piisab pataljonile ühest või kahest veoautost elutarvete ja lahingumoonna juurdeveoks. Suuremate taktikaliste liikumiste korraldamisel, eriti kui on vaja ümber paigutada raskekuulipildujaid ja miinipildujaid, tekib palju raskusi; taandumisel läheb palju mittekantavat lahinguvarustust kaduma.

Jalaväelaste lahingupidamise viise mõjustas eriti püstolkuulipildujate massiline kasutamine. Püstolkuulipilduja, kerge- ja raskekuulipilduja, kerge suurtükiväe ja miinipildujate tule kokkukõlastatud tegevus teeb kaevunud laskurid praktiliselt võitmatuks. Terve sõja kestes pole niihästi kui ükski rindepealetung õnnestunud. Siinjuures olgu märgitud, et lähenemine vaenlasele ka kõige väiksemate kaugusteni oli vaenlase raskendatud luure tõttu võimalik. Samuti olid positsioonid võrdlemisi hõredasti sisse võetud, hajutamine sügavusse ja varud puudusid peagu täielikult. Vaatamata sellele varisesid siiski kõik pealetungid kokku automaatrelvade massilises tules.

Laskuri pesad lamades laskmiseks leidsid väärikat tunnustust; kui granaat või miin ei tabanud otsekohe laskuri pesa, siis lendasid killud mõjutult üle pesa lamava mehe. Julgestuspositsiooni paigutamine vastupanupositsiooni ette asetab vaenlase suurtükiväe raskustesse, sest viimane ei saa täpseid andmeid vastupanupositsiooni asukoha kohta, mistõttu suurtükiväetule ettevalmistus ei anna küllaldaselt tagajärgi.

Taktikaline kaitse positsioonisõja olukorras sundis vaenulisi pooli tegema haaravaid manöövreid. Ka võrdlemisi nõrk väeosa võib vaenlase seljataga sulgeda elulise tähtsusega kommunikatsioonid. Puudulikult ettevalmistatud vastupealetungid peateede suunas

lõppesid alati ebaeduga. Otsustas aga haaratu läbi murda väljaspool teid, — andis läbimurre alati positiivseid tulemusi; igal tingimisel pidi hävitatama jõuvankrid ja mittekanav sõjavarustus. Kalvus aga haaratu paigale jääda või läbi murda teede suundades või ootas ta abivägesid väljastpoolt, siis oli kindlaks tulemuseks hävinemine.

Ootamatus ühelt ja pidev lennu- ja maaväeluure teiselt poolt tõestasid veel kord oma suurt tähtsust. Peagu kõik edud rajanesid ootamatusele. Ootamatuseta olid ka muidu hästi ettevalmistatud ettevõtted vaevalt teostatavad.

Uute relvade hulgas omas püstol-kuulipilduja kõrval suure tähtsuse 81-mm-Stokes-Brandt-miinipilduja. Tema mõju on lähedane kerge välikahuri mõjule: laskeulatus 3000 m., kusjuures relva kandsid ainult 3 meest! Väikesed — 47 ja 65 mm miinipildujad ei vääristanud endid, nende mõju oli liig väike. Peale selle pole sugugi oluline, kas relv ise on 10 sek. varem või hiljem lahinguvalmis, kuna kõik teised laskmiseks vajalikud ettevalmistused nõuavad võrdlemisi palju aega, mõnikord isegi tunde.

Ka alla 10,5 sm välisuurtükivägi omas ainult väikese tähtsuse. Kui suurtükivägi on motoriseeritud, nagu see oli tegelikult Chacosõjas, siis on jõuvankrite arvu suhtes ükskõik, kas vedada 10,5 sm, 7,5 sm või 6,5 sm suurtükke. Tankitõrje relva ja 10,5 sm kaliibri vahel pole vahepealsed kaliibrid olulised, kui suurtükivägi tervelt on motoriseeritud. Mõni aeg tagasi terava vaidluse all olnud Oerlikoni relvad ei annud Chacosõjas nimetamisväärteid tulemusi. Kahel relval lõhkesid laskmise ajal granaadid magasinis ja surmasid meeskonnad. Pärast seda ei leidnud liig tundelised granaadid enam kasutamist. Täis- ja valgustuskuulidega laskmisel on aga Oerlikoni relv halvem raskekuulipildujast, kuna kuulipilduja omab märksa suurema laskekiiruse. Vaatamata modernsetele sihtimisvahenditele ei lasknud Oerlikoni relvad sõjas maha ainustki lennukit.

Vickersi väiketankid, kui lahingus kõlbmatud, evakueeriti rinde taha. Seevastu selgitasid „light Vickers 32“ oma otstarbekohasust. Igal tingimisel olid õhuga

jahutatavad mootorid halvemad veega jahutatavaist. Rännakutel andis väga häid tagajärgi tankide vedamine autode järgi. 360° pöörlev tanki soomustorn võimaldas tanki heade tagajärgedega kasutada ka kaitselahingus kinnisel maastikul. Tankid viidi seks ehitatud varje taha, üle mille paistis välja ainult soomustorn, kus avati tuli pealetungivale vaenlasele täiesti ootamatult. Kaitselahingus võib suure eduga kasutada üksikuid tanke, kuna pealetungil neid tegevusse peab rakendama massidena.

Seni uurimata maastiku ja kaartide puudulikkuse tõttu omasid suure tähtsuse õhufotod ja mõõteasjandus. Sellele vaatamata aga jäid kaardid kogu sõja kestes puudulikeks, ainult harva olid kasutada uued ja laitmatud plaanid. Rännaku ja pealetungi suunad anti enamikus kompassi järgi — moodus, millel see hea omadus, et käsk on lühike ja selge.

Keemilisi relvi selles sõjas ei kasutatud. Boliivlastel ja paraguailastel oleks küll olnud võimalik suurtükidest lasta gaasimürske ja lennukeilt pilduda gaasipomme, kuid võimalikud tagajärjed ei tasunud seda ettevõtet. Sõjagaaside kasutamine ühelt poolt oleks toonud kaasa ka vaenlase poolt sõjagaaside tarvitamise. See aga polnud kuidagi soovitatav, sest siis oleks pidanud terve sõjavägi olema varustatud gaasimaskidega, mis antud olukorras oli täiesti võimatu. Gaasimaski kandmine troopilises kuumuses on ainult lühikest aega väljakannatav. Samuti oli juba ette näha, et võrdlemisi rumalate ja ükskõiksete indiaani-sõdurite väljaõpetamine gaasikaitseks oleks olnud asjatu ajakulu ja vaev.

Sõjagaaside kasutamine jäi ära, sest vaenlane võis vastata sama relvaga ja seepärast võisid kõik esialgselt saavutatavad paremused hiljem tekkivate pahede ees varju jääda. Ka euroopa olukorras pole sellised kaatlutlused tulevikus võimatud.

Samuti kui kõikides senistes sõdades, on ka tulevikus sõja tulemusi otsustavaks teguriks inimene. Sõduri füüsiline ja moraalne jõud, tema sõduriinstinkt, tema intelligents ja isamaa-armastus on tegurid, millele tuleb rajada sõjaväe väljaõpe ja relvastus, mitte aga vihale vaenlase vastu. Sõltuvalt mitmesuguste rahvaste rassilistest omadustest võib otstarbekohase kasvatuse ja propaganda abil saavutada suuri

tagajärgi. Sõja algul saavutatud edu annab pikemaks ajaks vaenlasest üleolekutunde. Füüsilist ja moraalselt väsimust, ka rinde rahulikkudes osades, ei tohi alahinnata. Mitte kunagi rahulikult magada saamine nõrgestab pika aja jooksul ka füüsiliselt tugevaima inimese. Sellele seltsib veel positsioonisõja olukorras aja jooksul kaugeleulatav muretuse tunne, millel võivad olla väga halvad tagajärjed. Väsimus ja muretus on välditavad ainult reeglipärase puhkusega. Muidu võivad tekkida äkilised, ootamatud inimeste kokkuvarisemised, eriti kui ilmuvad raskused ja puudused toitlustamises.

Mõlemal sõdival poolel olid kaotused ohvitserides sõja alguses suured. Asendamatud juhid langesid halbdal positsioonidel. Rahuaegsete ohvitseride ja kaadri tagasihoidlik rindele saatmine on suure tähtsusega, eriti sõja algul. Hiljem on raske läita kord tekkinud tühikuid. Väga õieti kõrgendati sõja kestes tublimad alljuhid ohvitserideks, vaatamata puuduvale erialalisele haridusele. Hea ohvitseri ei anna kool ega harjutamine, vaid loomupärased instinktid ja iseloom.

Lahingumasinate õhukaitse.

Mehanizatcia i motorizatcia RKKA.

Nr. 2 — 1935. a.

Õhuründeid motomehaniseeritud osadele sooritatakse kas kõrgelt või niitvalt lennult. Esimene ründamise viis on vähe tarvitav ja tagajärjekas ainult küllaldasile lahingumasinate kogudele, nagu pargid ja osaliselt ka rännakkolonniid. Lennuk püüab igal juhul alla laskuda niitva lennuni, et täiel määral kasutada ründe ootamatust ja saavutada tagajärgi. Väljudes sellest lennukite tegevuse põhimõttest, on tarvilik esitada eriti suuri nõudeid lahingumasinate õhukaitsele, valmisolekuks kiirelt tule avamiseks, tule ülekandmiseks ja paenduvuseks ründaja tulistamisel.

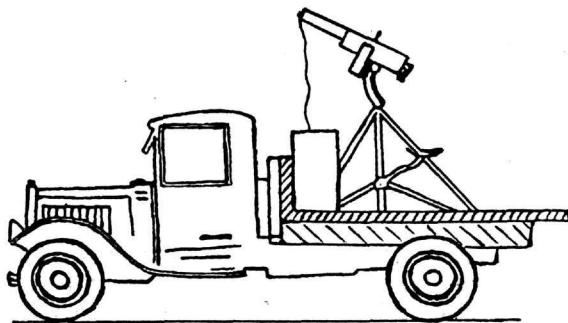
Kahtlemata iseloomustavamaks ja raskemaks osutub motomehaniseeritud kolonnile niitva lennu õhurünnete tagasilöömine. Antud juhul lennukite tulistamise edu sõltub õhukaitse organisatsioonist, samuti ka selleks kasutada olevaist abinõudest. Spetsiaalse õhukaitse relvade ülesandeks, mis

koosnevad väikesist ja keskmisist kaliibrast, on peajasjalikult võitlus kõrgel lennavate lennukitega, samal ajal niitval lennukite tulistamiseks tuleb kasutada enamasti kergekuulipildujaid. Viimaseid määratakse rännakkolonni pidevaks õhukaitseks ülesandega hävitada lennukid või sundida neid tõusma küllaldaselt kõrgusesse, kust lahingumasinate tabamine ei osutu enam tõenäoliseks. Õhurünnaku tagasilöömise raskused rännakul seisavad peajasjalikult selles, et ründe tagasilöömine ei tohi takistada rännakliikumist. Pikaks venitatud rännakkolonni on lennukile heaks märgiks, seepärast ründaja eesmärgiks rännakkolonni ründel ei ole mitte ainult viimasele kahju tekitamine, vaid ka tema rännakliikumise takistamine. Kui kolonnil pole õhukaitset, siis kaotuste ärahoidmise ainukeseks abinõuks on harvenemine ja moonumine, see aga viivitab operatiivsete korralduste otsekohest täitmist. Sellepärast igas liikuvast motomehaniseeritud osa kolonnis peab õhukaitse kindlustama takistusteta ja peatusteta liikumise.

Osade üleminekul vastase ründele masinad hargnevad maastikule ja seega väheneb õhurünnete ohtlikkus. Iga üksik masin võtab oma alla horisontaalprojektsioonis võrdlemisi väikese pinna, sellepärast tõenäolisus tema tabamiseks lennukilt on väike. Ründavate osade õhukaitse iseloomustavaks omaduseks on selle toimimine maastikul liikuvaist masinaist. Õhukaitseks teedel võib kasutada ratastel liikuvaid masinaid. Ründavate osade kaitseks masinad peavad liikuma lülikuil ja omama hea liikuvuse maastikul.

Õhurünnete eest nõrgalt kaitstud on alati voodid, köögid, samuti ka varustuse- ja remontosad lähedas tagalas. Ka neid peab kaitsma õhurünnete eest.

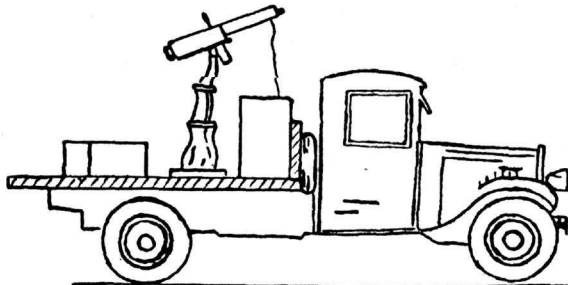
Rännakkolonni õhukaitseks lahingumasinaile asetatud kuulipildujaid võib kasutada

Joon. 1. Veoautol kolmjalal asetseva veejahutusega õhukaitse kuulipilduja asetuse skeem.

mitmel viisil. Õhukaitse relvade küllaldase arvu puhul ja nende suure liikumiskiiruse korral kolonni õhukaitse võib olla organiseeritud kindlatelt, liikumise teel valitud positsioonidelt. See viis aga ei ole iseloomulik motomehaniseeritud osadele. Enam vastuvõetav ja enam tarvitav on õhukaitse relvade viskamine lõigult lõigule. Sellel viisil on ka palju puudusi ja ta on sõltuv teedest, tema läbiviimiseks on tarvilik paralleelne liikumine piki kolonni samal teel. Viimane on läbiviidav ainult hääl teil. Harilikud külavaheteed on selleks otstarbeks liiga kitsad ja ainult erijuhul, kui mitu head teed lähevad paralleelselt lähestikku, võib õhukaitse relvi saata kõrvalteid mööda. Halbade teede puhul tõelisis lahingolukorras on see õhukaitse viis seotud raskustega. Iseendast mõistetakse on, et masinad õhukaitse relviga, viskamisel lõigult lõigule, peavad omama tublisti suurema kiiruse kui teised masinad rännakkolonnis.

Rännakkolonni õhukaitset võib teostada ka õhukaitse masinate ühtlase jaotusega piki kolonni. Sel puhul saavutatakse maksimaalne kaitse igal ajal ja igas olukorras; kolonni kaitseks tarvisminev õhukaitse kuulipildujatega varustatud masinate arv

Joon. 2. Veoautol alusel asetseva veejahutusega õhukaitse kuulipilduja asetuse skeem.

oleneb kolonni pikkusest. Õhukaitse masinad jaotatakse kolonni mööda niisuguse arvestusega, et nad oleks üksteisest teatud kaugusel ja vastastikku kataks surnud lehtlennuki teel.

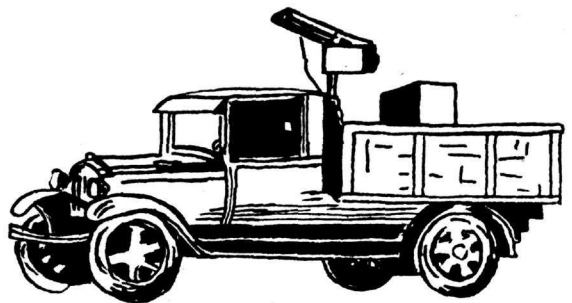
Et lennukit tulistades mitte sünnitada kahju oma väeosile, on nõuetav, et kuulipilduja ei tulistaks väikeste tõstenurkadega kolonni liikumise suunas, kui tõstenurkne kaugus on vähem kaugusest kolonni otsani. Kuulipildujate õigeaegne tule avamine lennukeile nõuab organiseeritud vaatlust, mille läbiviimine rännakkolonnis osutub raskeks probleemiks. Niitval lennul ründav lennuk viibib maast tulistamise piirkonnas ligikaudu 40 sekundit, sellepärast lennuki ilmumisel peab ta viibimata võetama tule alla.

Iga kaotatud sekundi tagajärjeks võivad olla rasked kaotused. Lennukite lähenemise kindlakstegemiseks on olemas kaks võimalust: vaatlemine ja kuulamine. Niitva lennu puhul nii esimese kui teise viisi järele lennuk avastatakse alles tulistamise piirkonda jõudmisel. Sellepärast peab eriti rõhutama vaatluse organiseerimist ja valmisolekut viivitamata tulistamiseks.

Lennukite ilmumisel mingist suunast kuulipildujad tulistavad neid, kuid et sooritada õhukaitse ülesannet eduga, mitte takistades kolonni liikumist, ei tohi samal ajal üheski suunas vaatlus katkeda ja iga kuulipildur peab olema võimeline lennukit tulistama kolonni kiirusega liikuvalt masinalt.

Ainult sel juhul, kui puudub igasugune võimalus tulistamiseks liikuvalt masinalt, masin sõidab tee kõrvale ja tulistatakse peatusel. Peale õhuründe tagasilöömist peab see masin järele jõudma kolonnile ja asuma seal tema endisele kohale. Säärased tegevused on seotud samade raskustega, mis tulevad ette masina liikumisel hüpetega lõigult lõigule. Masina sõit tee kõrvale osutub mõnesuguseis olukorras võimaluks: tee kõrval on sügavad kraavid või maapind on liiga pehme, samuti metsas teelt kõrvale sõites takistavad puud vaatlust. Neil juhtudel peab ikkagi jätkama liikumist ja liikumisel tulistamist.

Motomehaniseeritud kolonni õhukaitseks võivad olla korraldatud erimasinad, millede ülesandeks on ainult õhumärkide tulistamine. Mitte puudutades kõrgelt lendavate lennukite tulistamise küsimust, mis nõuab tugevajõulisi suurtükiväe relvi, rännakkaitse madalalt lendavate lennukite vastu võib saada tagatud kergekuulipildujate asetusega harilikele veoautodele. Kuulipilduja võib olla autole asetatud kas üksikult või paariskuulipildujana, alusel või kolmjalal. Kuulipildujate arvu, mis töötavad ühendatult ühise sihiku ja ühise käsitamisseadise, suurendatakse mõnikord kolme kuni neljani.

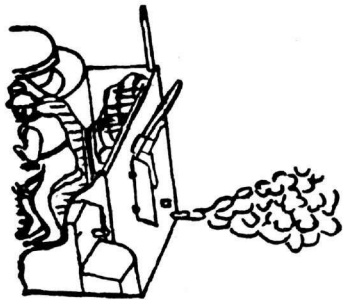

Joon. 3. Rännakseisukorras veoauto õhukaitse kuulipildujaga.

Joonistel 1, 2 ja 3 on näidatud üksiku USA kergekuulipilduja asetus veoautol. Üksikult asetatud kuulipilduja paremus on tema suunamise kergem läbiviimine, paaris-, kolmik- või nelikkuulipilduja juures on see raskendatud. Viimaste paremus seisab aga nende tule võimsuses. Piki kolonni jaotatud üksikkuulipildujatega masinad omavad suurema tulistamise ala, ka lennukite tabamise võimalused on suuremad, kui nad kõik üheaegselt iseseisvalt tulistavad. Peaparemus seisab selles, et kui lennukid rühmana ründele ilmuvad, on võimalik neid kõiki korraga tulistada. Ühe masina tarvitamisel kolmik- või nelikkuulipildujaga võib viimane korraga tule alla võtta ainult ühe märgi.

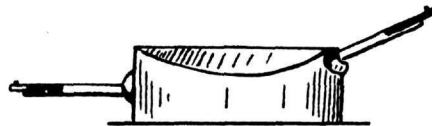
Veoaule on kuulipilduja asetatud kas alusele või kolmjalale, peale selle on sinna veel asetatud padrunite tagavara ja kuulipilduja veega jahutuse korral ka veepaak. Kuulipilduja numbrid asetatakse autole nii, et oleks tagatud üheaegne 360° vaatlus. Kuulipilduja asetuse alusel või kolmjalal peab võimaldama vaba laskmist 360°, tõstenurgaga kuni 90°. Kuulipilduja soodsamaks käsitamiseks paigalt laskmisel lastakse auto taga- ja külgluugid tugelele horisontaalseks. Nende masinate puuduseks on asjaolud, et neil on meeskonnad nii maast kui ka õhust tulistamise eest täiesti kaitseta ja masin võib oma liikuvusega järgneda motomehhaniseeritud osile ainult hääli ja mingil juhul ei saa neile järgneda maastikule. Viimast puudust võib osaliselt kõrvaldada selleks otstarbeks suurema liikuvusega autode tarvitamisele võtmine.

Motomehhaniseeritud kolonni kaitseks on võimalik korraldada erimasinaid, kuid mitte alati ei ole võimalik neid omada küllaldasel määral, et õigeaegselt igas kohas tõkestada ründavaid lennukeid. Sellepärast korraldatakse ka soomusmasinate kuulipildujaile lisa asetuse kohti lennukite tulistamiseks.

Joon. 4. Soomusmasina uksele asetatava õhukaitse kuulipilduja asetuse skeem.

Lahtiseil masinail on vaba avar ringvaatlus ja tulistamise võimalus. Soomusmasinail on see aga piiratud. Välisriikide mitmesugustes soomusmasinate tüüpides on see kuisimusi lahendatud mitmesuguselt. Kõige lihtsamaks lahenduseks osutub kuulipilduja asetamine lihtsale harkalusele soomusmasina peal. Lennuki tulistamiseks soomusmasin jääb seisma, kuulipildur väljub masinast sama kuulipildujaga, mis on maa pealsete märkide tulistamiseks, asetab selle harkalusele ja tulistab, olles ise kas masina peal või maas, vastavalt harkaluse asetusele masinal. Kuulipildur ise jääb selle lahenduse viisi puhul kaitsetuks. On levinud arvamine, et sarnase asetusega kuulipildujast masina liikumisel lennukite tulistamine on tagajärjeta, ning tulistada on võimalik ainult paigal seistes. Et õhu märkide tulistamiseks on tarvilik suur vaatluse ala ja tule paindumus, siis niisugune lahendus lihtsustab tunduvalt õhukaitse seadiste valmistamist, siiski see konstruktsiooni lihtsustamine kutsub esile terve rea praktilisi raskusi. On selge, et kuulipildur ei suuda ette valmistada niitval lennuk ründava lennuki tulistamiseks. Selle aja jooksul kui ta väljub masinast ja asetab kuulipilduja harkalusele, lennuk on jõudnud juba silmapiiri taha. Pealegi ei võimalda niisugune asetus 360° tulistamist. Kui lennuki tulistamise ettevalmistamiseks masin jäi seisma ja kuulipilduja on asetatud kohale, siis ikkagi võib kuulipildur lennukit tulistada võrdlemisi kitsas sektoris, tulistamiseks teises sektoris peab ta muutma oma asendit või

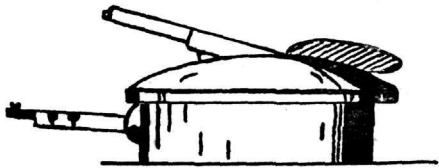

Joon. 5. Soomusmasina torni kallakseina asetatud õhukaitse kuulipilduja asetuse skeem.

asetama kuulipilduja teisele harkalusele, see aga on jällegi seotud aja kuluga, mis ajal lennuk jõuab õnnelikult väljuda hädaohu piirkonnast.

Mõnedel soomusmasinatel on kuulipildujad asetatud nii, et lennukite tulistamiseks pole tarvis väljuda masinast. Näiteks keskmises USA tankis T—2 on õhukaitse kuulipilduja asetatud tanki pärasse. Tulistamiseks peab kuulipildur avama ukse ja asetama kuulipilduja uksele (joon. 4). Tulistamise sektor on sealjuures piiratud ja kuulipildur ise peab tulistamisel asuma

ebamugavas asendis. Vickers tankidel on torni tagumine ülemine nurk 45° nurga all ära lõigatud ja sinna kallakseina on kuulilise kinnitusega asetatud õhukaitse kuulipilduja (joon. 5), millega on võimalik tulistada nii õhu kui ka maapealseid märke, kuid siiski ainult piiratud sektoris ja piira-

Joon. 6. Soomusmasina torni avatud luugile asetatud kuulipilduja asetuse skeem.

tud vaatlusel. Ühel USA soomusmasina tüübil on õhukaitse kuulipilduja asetatud torni ülemisele avatud luugile (joon. 6). Kõigil neil asetustel on vastuvaidlemata paremuseks tulistamise võimalus masinast väljumata ja liikuvalt masinalt. Positiivseks omaduseks osutub ka see, et neis on kuulipildur kas täiesti varjatud, nagu Vickersi tankil, või osaliselt, nagu kahel teisel masinal. —an.

SOOME.

„SOTILASAIKAKAUSLEHTI“ nr. 2 — 1935. a.

Kpt. J. Järvinen — „Vaatepunkte lahtisest ja metsamaastikust lahingumaastikuna“.

Autor juhib tähelepanu kol.-ltn. Sundman'i artiklile — mets lahingumaastikuna — „Sotilasaikakauslehti“ nr. 10 — 34. a. (vt. „Sõdur“ nr. 45 — 34. a.) ja asub selle järele üksikasjaliselt arutama lahtise ja metsa maastiku hüvesid ja pahesid nii kaitsel kui pealetungil.

Artikli kokkuvõttes ta kriipsutab alla, et neil on „metsavaimustuses“ mindud nii kaugele, et isegi suurtükiväega tugevasti kõvendatud pealetungija on asetanud löögi raskuspunkti u. 100 m. laiusele metsaribale, mis peale selle on veel gaasitatud, selle asemel, et ületada 200—300 m. laiust lagedat ala.

Teisest küljest on vastupanupositsioon venitatud otstarbetult mööda metsa. See kõik on ohtlik liialdus. Tuleb alati hoiduda sattumast ühest äärmusest teise. Pealetung lagedal maastikul ei ole sugugi võimatu, kui pealetungijal on vaid selleks tarvilikud abinõud, kõigepealt tugev suurtükivägi, rohkesti granaadipildujaid ja tanke. Kitsaid metsaribasid ja väikesi metsatuk-

kasid tuleb karta rohkem kui lagedat maastikku. Selle asemel laiemad metsa-alad pakuvad pealetungijale nii suuri paremusi, et need asetavad raskuspunkti valiku mõttes metsa esikohale. See on vaid maksev siis, kui pealetungijal puudub tugev suurtükivägi.

Kaitsja, kes asub positsioonile nii sügavasse metsa, et ta kaotab nii tulistamise kui ka vaatluse võimalused ja lubab seega pealetungijale metsa varjus oma tahtmise järele muuta rühmitusi, loobub mitmest metsa paremusest ning jääb juhuste tõugata. Selle asemel, et lageda maastiku paremuse pärast pikendada rinnet kahekordseks, jäädaugu parem metsa „varjasse sülle“.

Rahuaegses väljaõppes peab õppima põhjalikult tundma mõlemat maastikku, sest sõjas ei ole võimalik kumbagi vältida. Pealetungile metsas tuleb anda rohkem plaanikindlust, sest metsa ei saa mitte valutada ainult joostes ja lastes.

(Arvestades pealetungija soomusosade tegevusvõimalusi, tuleb kaitsepositsiooni viimisele metsa sageli anda eesõigus, eriti siis, kui metsa iseloom võimaldab kunstlike tõkete loomist. Soomusosade tegevus metsas — ka siis, kui mets erilist tõket ei paku — on piiratud vaatluse tõttu tugevasti raskendatud. Kui soomusosade juhtimise küsimus lahtisel maastikul tekitab teatud raskusi, siis metsas need raskused kasvavad mitmekordselt — ref)

Kpt. E. Hannula — „Soomelahe küsimus Tartu rahuläbirääkimistel“. (Järg.)

Major P. G. Waren — „Prantsus-, Saksa- ja Inglismaa õhujõud Maailmasõja algul“. (Järgneb) — Ohvitseride kogu poolt hinnatud töö (ref.).

Res.-kpt. L. Pihkola — „Mõõgavehklus praegusaja viievõitluses“.

Kol.-ltn. J. O. Hannula — „Marssal Mannerheimi elukäik“. Artikkel on toodud kokkuvõttena Kai Donneri teostest, mis ilmunud 1934. a. Helsingis. Siin mainitakse, et marssal Mannerheim on olnud 1903—1904. a. Peterburis ohvitseride ratsakooli eskadroni ülemaks, võtnud osa Vene-Jaapani sõjast kolonelina. Teose huvipakkuvam osa kirjeldab marssal Mannerheimi Aasia-matka. Selle matka ta sooritas Vene kindralstaabi ülema ettepanekul Vene Turkestaani Hiina Turkestaani ja läbi lääne Hiina ning Kansa, Šensi ja Šansi maade Pekingini. Matka ülesandeks oli osalt poliitiliste, osalt sõjaliste teadete kogumine. Muu seas Mannerheim kaardistas 2000 km. pikkuse tee.

Ta korjas sellel reisil väga palju vanaaja mälestusmärke, käsikirju jne. ja tegi u. 1500 ülesvõtet. 1910. a. ta kirjutas teose „A vint to the Sarö and Shera Yögurs“. Mannerheimi Aasia-retk ei olnud ainult sõjaline uurimisreis; see oli ohtlik, suur sportline saavutus. Kolonel Mannerheim ratsutas läbi 14.000 km, kus tuli ületada kõrgeid jääga kaetud mägesid ja tühje maakohti. Kaks kasakat, kes Mannerheimi teel saatsid, ei suutnud retke lõpule viia, mispärast ta oli sunnitud need koju saatma — ühe 7 kuu pärast ja teise Pekingi lähedal. Teoses kirjeldatakse marssal Mannerheimi teeneid Soome Vabadussõjas.

Välismaa sõjaajakirjandust. — (Prantsuse, Rootsi, Vene). — r.

„Sotilasaikakauslehti“ nr. 3 — 1935.

Kpt. J. T. Pajunen — „Tule kujutamisest“. Artiklis tuuakse rida näiteid, kuidas on võimalik kujutada jala- ja suurtükiväe tuld manöövritel ja harjutustel.

Kpt. H. Rakkala — „Suurtükiväe mõõtmismeetodite kasutamine jalaväes“. Artiklis seletatakse koordinaatide valmistamist ja nende kasutamist.

Mjr. P. G. Varén — „Prantsuse-, Saksa- ja Inglismaa õhujõud Maailmasõja algul“ (lõpp). Küllalt pika artikli kokkuvõttes tähendatakse, et sakslaste kaotuse põhjusi Marne'il on mitu. Üheks lüliks nende vigade ahelas on kahtlemata õhujõudude vale kasutamine, mida peale selle halvasti viletsad ühendused mitte üksi Ülemjuhatuselt armeedesse, vaid sealt veel alla poole. Oli suur viga — jätta IV res. korpus ilma lennuväeta. Veel suurem viga oli see, et korpuste staapides ei olnud organit, kes oleks juhatanud asjatundlikult staapidele allutatud lennuväeksuste kasutamist üldise olukorra kohaselt.

Prantsusmaal olid sõja algul nõrgemad õhujõud kui Saksamaal. Ja kui rindetaguses korralduses oli palju etteheitmist, siis rindel lendurid teenisid täielikult Ioffre'i rahuldust. French'ile ja tema armeele on tehtud kibedaid etteheiteid kiire taandumise ja pikaldase pealetungi eest, kuid inglise lendurid on jäänud süüdistustest väljaspoole. Nende luuretegevus nii oma kui prantsuse rindel on leidnud kiitust ja täit tunnustamist. Marne'i võidu järele saatis Joffre Inglismaale järgmise sõnumi: „Olge head ja andke minu tänu edasi marssal French'ile, eriti inglise lenduritele meile osutatud igapäevase teenistuse eest. Nendelt hangitud teadete täpsus, põhjalikkus

ja järjekindlus on tõenduseks nende suurepärasest korraldusest ja ka lendurite ja vaatlajate silmapaistvast väljaõppest.“

Kol. ltn. L. Schalin — „Õhujõudude kasutamise sõjagaaside levitamises“. Artiklis käsitletakse gaasimürskudega pommitamisi ja vedelate mürkainete pritsimisi õhust.

Kpt. V. Lundström — „Vaatepunktide ohvitseride kehalistest harjutustest ja praegusaja viievõitlusest“. Artiklis tuuakse mõningaid vastuväiteid res. kpt. Pihkola eelmistele kirjutustele.

Kol. ltn. I. Salmio. — „Taktikaline ülesanne Kõrgemasse Sõjakooli sissepääsu katsetel maikuu 1934.“

Kõvendatud pataljonil (rügemendi koosseisus pealetungil) vallutada X rajoon ja, tagades oma osadega edela suunda N—M vahel, olla valmis liikuma Y suunas.

Täita: 1. pataljoniülema otsus põhjendustega
2. pataljoniülema käsud.

Aeg — 1 t. 30 min.

Olukord II.

Rügement jätkab kallaletungi uues olukorras. Kõvendatud pataljonil (lahendatakse) vallutada Y rajoon.

Täita: 3. skeem pataljoni rühmitusest kell (antud) rühma täpsusega (tagalaorganid k. a.)

4. pataljoniülema olukorra hinnang ja otsus

Aeg — 1 t. 15 min.

Olukord III

Vastane on saanud uusi jõude ja asunud vastukallaletungile. Pataljonil katkestada pealetung ja vastase ülevõimul tõmbuda tagasi X rajooni, mida ei tohi jätta ilma käsuta.

Täita: Pataljoniülema käsud kell (antud), tagala kaasa arvatud

Aeg — 1 t. 15 min.

Suulised katsed:

Suulistel katsetel antud ülesanded olid kiireid otsuseid vajavad olukorrad kõv. komp. — rügem. raamides. Need ülesanded käsitlesid eelväe tegevust, rügemendi kallaletungi, viivituslahingut ja tagalat.

Välismaa sõjaajakirjandust (N. Vene, Saksa, Norra).

Tulemused Ohvitseride Kogu 1934. a. kirjutusvõitlusest. Juhatus on otsustanud esitada auhinna vääriliseks 6 tööd, neist 2 — à Smk. 2000 ja teised à Smk. 1000.

— r.

POOLA.

„PRZEGLAD KAWALERYISKI”

Nr. 2 — veebruar 1935.

Veel aktuaalsete küsimuste üle. Kol. A. Zakrzewski arutlus haridustöö läbiviimise võimaluste üle väeosades; üleajateenijate koosseisu täiendamise üle, seoses väeosade orkestrite küsimusega neis väeosades, kus neid pole ette nähtud.

Eskadroni õine kallaletung. Leitnant V. Kiersz.

Õisest tegevusest üldiselt. Kuidas välisriikide vastavad eeskirjad seda hindavad. Jalustatud eskadroni õine kallaletung, selle ettevalmistus, läbiviimine ja toetus suurtükiväe poolt.

R. K. sihturite ettevalmistamise projekt ratsaväes. Ltn. W. Wichert.

Pikemate vaidluste järk, mis ilmunud eelmistes ajakirja numbrites.

Uuemaja õppe meetodid ja nende kasutamist sõjaväes. Ritmeister T. Winski.

Tänapäeva väljaõppe meetodid sõjaväes jätavad palju soovida. On alaline nähe, kus sõdurid aru ei saa, mis ülesandeid nad täidavad ja milleks. Praeguse aja sõjavägi ei ole enam inimeste-automaatide mass, vaid iga sõdur on iseseisev, teadlikult teotsev liigend väeüksuse organismis. Et seda edukalt saavutada, tuleb ka vastavaid väljaõppe meetodeid kasutada. On esile toodud need negatiivsed näited, mis tingitud senistest iganenud väljaõppe meetoditest. Autor paneb ette üle minna uuematele ajakohastele õppemetoditele, neid kohandades sõjaväelise väljaõppe iseärasustele. Kohasem neist oleks Ameerika „Dalton Plane“ süsteem, mis rajatud põhimõtetele: õpilase vabadus töös, õpilase aktiivne osavõtt enda väljaarendamiseks, koostöö koondises. Seesugustele põhimõtetele rajatud uus kool peab moodustama ja töötama kui ühiskond. Iga tema üksikule liikmele peab andma maksimum võimalusi arenemiseks. Õppusi organiseerida selliselt, et õpilane tunneks end tegelikult kaasa elavana, rakendades kõike oma jõudu ning võimeid ülesande täitmisele.

Õpetaja on siin töö suunaja ja abistaja. Temalt õpilane ammutab neid teadmisi, mis veel puuduvad.

Õpilased, kes jaotatud gruppidesse, töötavad iga õppeaine alal eraldi ruumides — laboratooriumides (sellest ka nimetus „Laboratoorne süsteem“). Töö on antud sääraselt, et iga grupi liige on teisest ärarippuv.

Igas laboratooriumis on oma juht — õpetaja.

Tekib küsimus selle meetodi kasutamise võimaluse üle sõjaväelisel väljaõppel. Praeguse aja sõdur peab olema väljaõpetatud just kollektiivseks tööks, jäädes sealjuures iseseisvaks, aktiivseks teguriks omas kollektiivis. Sellest järeldus, et Daltoni süsteem oleks üks kohasemaid sõjaväe väljaõppe. Et seda läbi viia, tuleb alguses arvestada teatud raskesti — puuduvad vastavalt ettevalmistatud instruktorid, nii ohvitserid kui ka allohvitserid, puuduvad õppevahendid, vastavad ruumid jne.

Üldiselt tuleb rõhku panna, et sõjaväe juhid oleksid rohkem teadlikumad pedagoogilistes küsimustes. Selleks tuleb:

1. Sõjakoolide õppekavadesse sisse viia alalise õppeainena metoodika.

2. Sõjakoolide õpilasi läkitada ajutiselt väeosade juurde noorte õpetajateks.

3. Sõjaväel alaliselt sidet pidada pedagoogilise liikumisega, milleks ohvitseri läkitada vastavatele pedagoogilistele kursustele.

4. Iga väeosa ülem peaks nõudma, et talvistel ohvitseride õppustel vähemalt üks referaat peaks käsitama õppemeetodi küsimusi.

5. Muretseda väeosade raamatukogudesse vastavat kirjandust.

Võõrkeelte oskuse küsimusest. Ltn. A. Dabrowski.

Äratab tähelepanu, et võõrkeelte oskus viimase ajal ohvitserkonnas on langenud. See asjaolu piirab tunduvalt ohvitseride silmaringi laiendamist. Isiklikul algatusel seda puudust enda juures kõrvaldada on noorel ohvitseril väga raske, sest aeg puudub selleks, eriti veel ratsaväe ohvitseril, kellel suurem osa vabast ajast hobuse ja talli peale kulub. See küsimus väärib tõsiselt tähelepanemist, eriti sõjaväe õppeasutiste poolt. Ka väeosad võiksid siin kaasa aidata, organiseerides võõrkeelte kursusi ja andes praktikat sellega, et ohvitseride kasinodes läbi viiakse võõrkeele õhtuid, mil räägitakse ainult õpitavat keelt.

Noorte hobuste ettevalmistusest riviteenistuseks. K. S. Dembinski.

Väga tihti tuleb ratsaväes ette, et noored hobused enneagu ruineeruvad. Selle nähte põhjused peituvad noore hobuse ettevalmistuses.

Tuleb arvestada, et põhjamaade hobused, samuti kui inimesedki, võrsuvad aeglaselt. Meie (Poola) hobust võib täieeliseks lugeda 5½ aastase ja tema täieline füüsiline arenemine lõpeb 6-aastase vanusega. Mingisugused kunstlikud abinõud, (toitmine, treening) siin asja ei kiirenda, vaid loodus liigub ikka oma vankumata rada.

Remonthobused, keda ostetakse 3½ aastastena, on alles kasvamise ja arenemise ajajärgus. Aega tema täiealiseks saamiseni, tuleb kasutada ainult noore organismi täiejõuliseks arendamiseks ning kasvatamiseks.

Esimesel aastal, kuni 4½ aastani tagavara üksustes ei saa noorelt hobuselt suuremat midagi nõuda. Esimesed 6 kuni 8 kuud kuulub siin aklimatiseerimiseks, kohanemiseks uutele elutingimustele, mis järsult lahkuminevad senistest. Ratsutamine sünnib aeglaselt, nõuded peavad kooskõlas olema arenemisega. Siin noor hobune peab omama ümmargused vormid, läikiva karva ja alati peab temal leiduma üleliigse energia tagavara, mis väljendub rõõmsas meeleolus, vallatuses. Mõnigi ratsastaja on selletõttu sunnitud sadulast välja lendama, kuid mille üle sugugi pahaandada ei tohi.

Järgmise aasta töö, kuni 5½ aastani, sünnib rügementides, väeosa ülema hoole all. See on veel samuti arenemise ajajärk. Töö suureneb, kuid on kindlas kooskõlas arenemise ja võimetega. Parem vähem pingutada kui üle pingutada.

5½ aastast määratakse noor hobune rivisse. Siin on eskadroni ülem see pärisperemees, kelle silma ja hoole all ta lõplikult algab oma rasket riviteenistust. Tubli eskadroniülem tunneb igaüht oma noortest neljajalgsotest alluvatest, kasutades neid otstarbekohaselt, vastavalt nende võimetele, teades et tugevast hobusematerjalist on olemas ka eskadroni lahinguvõime.

Ratsaväehobuse rakmetest. Ritm. S. Kulesza.

Täienduseks eelmises ajakirjas ilmunud ritm. Starza-Majevski artiklile „Ratsaväehobuse koormatus ja töörohkus“.

Autor arvustab üksikasjaliselt praegu tarvitusel olevaid ratsahobuse rakmeid, leides nendes puudusi, mis nõuavad kindlasti asja kontrollimist ning parandamist, tuues esile tingimusi, millele rivi sadul peab vastama.

Sadul peab eeskätt olema võimalikult kerge, peab võimaldama ja soodustama õiget ning tugevat istakut ja hõlbust hobuse juhtimist. Samuti peab olema mõnus sadulas istumiseks ja kõlbama igale hobusele. Valjad peavad olema rajatud põhimõttele, et oleks ühtlasi ka päitseteks. Kangraud võiks ära jääda, mis lihtsustab hobuse juhtimist. Isegi noored ohvitserid ei oska õieti kasutada kangrauda, rääkimata ajateenijatest sõduritest. Suulisteks võiks kasutada nõndanimetatud „pelaam“ raudu, mis juhtimiseks lihtsad, kuid hobune siingi käes on.

Ohvitseri sadula eraldi tüüp on üleliigne. See peaks konstruktsioonilt sarnane olema sõduri sadulale.

Välismaade ratsaväe kroonika. Vene ratsavägi.

1. Ratsaväe diviisi moto-mehhaniseeritud rügement luurel. Ritm. Rosen-Zavadski.

Koostatud vene allikate järele, mis meile tuntud. Uudist ei paku.

2. Ratsaväe lahingu rivid. K. R.

On viidud eeskirjas sisse muudatusi seoses ratsaväe reorganiseerimisega: grupp, koosseis üks laskur ja üks k. klp. jagu. Jagude koosseis — 8 ratsanikku. Rühmas kaks gruppi, seniste kahe laskuri ja ühe k. klp. gruppide asemel. On kaotatud kolonnide moodustamine vasakust tiivast. Kavatakse üle minna kolmede kolonnist kahe, nelja, kolonni peale. Kindlasti nõutakse ratsarünnakuid: ahelikus — jala- ja suurtükiväe peale, koondravis — ratsaväe peale.

3. Näide ratsaväe väljaõppe meetoditest — „Luurepatrulli tegevus“. M. F.

Puht kabineti sünnitus, vaevalt tegelikus elus läbiviidav. Toodud „Krasnaja zvezda“ 1934 a. nr. 231 ja 240.

4. Ratsaväe sadula uus tüüp. T. V.

Kirjeldus muudatusist, mis ette võetud sadula kergendamiseks ja lihtsustamiseks, samuti kohasemaks hobusele ja sõitjale. On viisatud ära katus-sõba, selle asemel kasutatakse tekki. Raami alused vildid tehtud paksemad. Tiibade alla õmmeldud paks pehme vilt, nõnda et sõitja põlv asub vastavas asemes. Jalgraua rihmad viidud ettepoole. Jalgraua rihm on ühekordne ja rihma pannal, pikkuse reguleerimiseks, viidud alla jalgraua juurde. Endised kaks kitsast nahkvööd asendatud ühe laia nõõrist vööga ja kasutatakse obergurti. Valjad lihtsad, ühtlasi päitsed. Sadula paun järgmine — esikaarel madalad kotid, kottide peale asetatud palit. Esikaarele kinnitatakse ka labidas, kirves. Tagakaarel — kaerakotid, kaks annust; raami otsade peal mõlemal pool madalad taskud kabjaraudade asetamiseks. Uus tüüp on kergem 7—8 klg ja hinnalt 20—25% odavam.

5. Ettepanek ratsaniku kergendamiseks. M. F.

Ära jätta tääk, mille aset võiks täita mõök (!). Võtta tarvitusele kerged kaukaasia mõõgad. Pealegi on nende teritamine lihtne, mida iga sõdur võib ise teha ja pole tarvis relvatöökotta saata, nagu seniseid.

SAKSAMAA.

„VIERTELJAHRESHEFTE FÜR PIONERE“.

(Veerandaasta kaustik pioneeridele.)

Nimetatud ajakirjal on vaid teine aasta-käik. — Suurt rõhku on pandud ajakirja välimusele: head kaaned, ilus selge trükk kriidipaberil, ilusad hästi väljatöötatud pildid ja joonised. — Tänavuses jaanuarikuu kaustas õieti pioneeritehnilist on toodud vähe, sisu suurema osa täidavad artiklid, mis käsitavad pioneeride igakülgset väljaõpet ja seda mitte ainult Saksas, vaid ka Prantsusmaal ja P.-Ameerika Ühendriikides.

Tehnilistest artiklitest tuleks mainida plahvatuste mõju hoonetele. Artikkel on illustreeritud joonistega. Selgitatakse õhulainete liikumise suunda ja selle laine kõrvalnähtena „imevaid laineid“, mis just katuseid üles tõstavad plahvatustest varjatud hoonete külgedel.

Väljaõppe alal on Saksas suure tähtsusega pioneeri lahinguline ettevalmistus. Said ju Maailmasõjas esimesed löögirühmad loodud just pioneeride seast ja igast suuremast pealetungist võtsid nemad osa teerajajatena. — Teisal lhk. 37 on toodud Müncheni Pioneerikooli hoone pilt ja selle hoone saalis ülesseatud tahvlid sõjas langenute arvudega. Kaotusi lahingus langenutena on olnud kõige vähem 4. Bayeri pioneeripatalj. ja nimelt 16 ohvitseri, 101 allohv. ja 797 pioneeri, missugused kaotused on erakorraliselt väikesed võrreldes teiste pataljonidega, kus kaotused on 50—90 ohvitseri, 179—311 allohv., 1400—2300 pioneeri (umbes kolm korda komplekteeritud). Kaotused tõendavad, et pioneere on kasutatud peamiselt eesrindel ühiselt teiste välivägedega.

Lhk. 11 toodud pioneerrühma taktikaliseks väljaõppeks kolm ülesannet väärivad tähelepanu ja peaks huvitama mitte ainult pioneere.

Pioneerlöögiosad.

Arvates, et suurimat huvi pakub „Sõduri“ lugejatele n. n. löökosade „Stosstruppe“ organisatsioon, varustus, relvad ja tegevus, toon lühendatud kujul artikli „Kriegserfahrungen über Ausbilden von Pionerstosstrupp“. Autor kirjutab, et üldiselt arvatakse, et tulevikusõjas lähedamaa võitlus enam aset ei leia. Suurtükivägi vallutab — jalavägi okupeerib. Kuid sõdur peab iga võimalusega sõjas arvestama, nii ka lähedamaa võitlusega. Viimases võib tema aga edu saavutada, kui ta seda on

õppinud. — Maailmasõjas pea igas tõsisemas lahingus leidis aset lähedamaa võitlus. Sellepärast tuleb lähedamaa võitlust õppida. Lähedamaa võitluses jalaväe kõrval võtsid Saksas osa pioneerid. Nende löögigrupid juhtisid jalaväge raskelt vallutatavate märkide vastu. Nemad teostasid vastase positsioonide, vallutatavate esemete, vahemaa, tõkete luuret, märkisid kallale tungi teed, rajasid läbikäike tõketes ja olid eelvõitlejateks vastase vastupanupositsiooni vallutamisel.

Pioneeride löögigruppide mõjuvaks saaterehvadeks olid sageli leegipildujad. Leegipildujad algul olid jaotatud pioneerkompanite vahel, kuna pärastpoole moodustati eriline leegipildujate rügement reservkaardiväe pioneerrügemendist. Viimases võrsus esimene „löögipataljon“ (nimetatud Rohri patalj.) ja sellele järgnes rida teisi.

Löögirühma sõdur.

Löögigrupp oli väiksem üksik lähedamaa võitlusüksus. Grupp koosnes ühest või kahest allohvitserist ja neljast kuni kaheksast pioneerist. Harva sai löögipataljon teotseda täies koosseisus iseseisvalt. Harilikult jaotati pataljon löögigruppideks laiemale rindele. Tarbekorral anti löögigrupile juurde kk või rk või vaenlaselt sõjasaagina saadud 7,62 mm suurtükke, miinipildujaid ja leegipildujaid. Kõik need juurdeantud relvad saadi meeskonna löögi-

pataljonist. Nii saavutati kõige lähedam koostöö. — Löögipataljon koosnes staabist, 2 löögikompanist, 1 automaatrelvade kompanist, 1 miinipild. komp., 1 jal. saatesuurtükide patareist, leegipildujate rühmast.

Löögipataljon allus armee juhatajale. Kui kusagil pealetung seisatus ehk vastane oli rinde läbi murdnud, jätkus telefonilisest teatest ja löögiosa, mis alati oli valvel, saabus autodel. Luureosa saadeti ette.

Sageli enne pealetungi ehitati ka seljaguses vastase positsioonide teisedid, millel enne tegelikku pealetungi harjutati. Meeskonna eriväljaõpe seisis üldjoontes järgmises: luure teostamises lähenemine kallaletungi lähtealusele ja kallaletungi eriti kiires läbiviimises, et vältida kaotusi. — Et ootamatus on kallaletungi edu pant, siis harjutati kõlata ja mürata lähenemist kujutletud vastase vastu ja kiiret rünnakut. Eriti positsioonisõjas oli tähtis kiirelt läbistada positsioonide vahelist ala. Siin ei olnud tähtis korrapärasus, vaid iga mees iseseisvalt pidi tormama edasi, kõrvaldades tõkkesid ja jätkates sageli edasitungi vastase positsiooni sisemusse, et vallutada suurema ala ja siis juba asuda vallutatud positsioonil alalejäänud tulepesade või võitlusgruppide likvideerimisele. Löögiosa samuti õpetati vallutatud positsioonide ümbertegemises ja tõkete ehitamises (eriti kiirtõkkesid) ja purustatud tõkete lõhede sulgemises. Tõketest läbikäikude harjutusi teostati algul päeva ajal — lõpul öösiti. See pidi väga kiiresti toimuma. Ärkvel olevat vastast pilluti käsigranaatidega, millede viimane salv pilluti üheaegselt viimaste traatide läbilõikamisega ja rünnaku algusega.

Et aktiivvarjendeid (blockhaus'e, kapo-niire) vallutada, selleks esmalt korraldati luure. Harilikult automaatrelvadega ja miinipildujatega hoiti vallutatav objekt rindelt tule all seni, kui külje pealt käsigranaatidega või leegipildujatega läheneti nõutava kauguseni. Saatesuurtükid olid kasulikud; nendega tulistati laskeavasid seni kui löögiosa ennast korraldas ja automaatrelvade tulega suudeti asuda avade tulistamisele. Selle tulekatte all löögiosa lähenes kuni oli granaadipildumise kauguses. Vastase varuosade appiruttamist takistati juba enne kokkuräägitud tõketele avamisega. Samuti kasutati blockhauside vallutamisel vastase pimestamiseks suitsuküünlaid. Laskepiludesse ja väljapääsu avadesse pilluti käsigranaate või nende puntraid. Eriti harjutati koostööd löögigrupi meeskonnas. Kui vaja oli lõhkeaine laenguga purustada be-

tooni, terastorne jne. Vastulöökkide korraldamiseks pidi löögiosa alati valmis olema ja ootamata käsku seda alustama, kui selgus, et vastane kavatseb kaotatud positsiooni osa vasturünnakuga tagasi võita.

Löögrühma sõdurid olid relvastatud kas karabiini või pistoliga; padrunid kuuetaskutes, tääk asus vöörihma küljes tupes, 6—8 varrega käsigranaati olid kahes mullakotis vöö küljes; lisaks oli veel kaasas 4 mullakotti ja munakujulised käsigranaadid, need olid ümber kaela, rippudes üle õlgade. Sõdur kandis kuube, oli ilma palituta, peas — teraskiiver või müts, üle õla oli telgiriie, vöörihma küljes oli leivakott ühepäevase toiduga ja kaks täidetud veepudelit, gaasimask rippus paelaga üle õla, pioneerilabidas lühendatud varrega asus vöörihma küljes tupes; õlarihm labidavarre hoidmiseks puudus; kahel mehel grupis olid käärid (joonis).

Käsigranaatidest kasutati BZ — (Brennzünder) viitsüütajaga ja AZ (Aufschlagzünder) hetksüütajaga käsigranaate. Need olid tunnustatuimaks võitlusvahendeiks. Samuti kasutati vastase käest võetud käsigranaate ja meeskonda õpetati neid käsutama. Leegipildujatest leidis kasutamist kerge seljakantav tüüp. Saaterelvaks oli muudetud vene 7,62 mm välisuurtükk (sõjasaak). Miinipildujatest oli tarvitusel saksa kal. 7,58 kerge tüüp. Automaatrelvadest kasutati saksa omi, kuid meeskonda õpetati kasutama ka vastase omi.

Artikli lõpus autor kirjeldab väga üldiselt ja lühidalt sakslaste pealetungi 01. 06. 1914. a. Verduni all, millest võtsid osa arvukad pioneerosad ja pioneer-löögipataljon leegipildujatega. Pealetungi skeem on toodud.

See oleks lühidane kokkuvõte lühikesest saksa kirjeldusest, milles võibolla oleks olnud soovitav leida rohkem detaile (need lasevad ennast hõlpsasti juurde arvata). Meie löögiosad Vabadussõjas teotsesid sootuks teises olukorras kui saksa omad, selle tõttu oli nende organisatsioon ja tegevus hoopis teistsugune. — Käesolevat refereerin eriti selle tõttu, et saksa löögigrupid võitlesid edukalt tankide vastu, mida on leida mitmetes lahingukirjeldustes mujal.

V. R.

N.-VENE.

„ARTILLERIISKI ZURNAL”.

Veebruar 1935. a.

„Taktikalise väljaõppe kvaliteedideest.“ Artiklis avaldatakse näh-

tavasti RKKA suurtükiväe inspektuuri arvamusi taktikalise väljaõppe tähtsaimate küsimuste kohta. Praegusaja lahing nõuab kõikidelt väeliikidelt tihedat koostööd. Suurtükiväelane võib õigeaegselt ja initsiatiiviga toetada teisi väeliike ainult siis, kui ta täielikult saab aru väekoondise lahingutegevusest ja tunneb toetatavate üksuste taktikat. Seega taktikaline väljaõpe omab põhjapaneva tähtsuse. Taktikaline väljaõpe sisaldab endas mitte ainult lahingukordade ja lahinguväljal teostuva manöövri õppimist, vaid ka tuleküsimumisi. Seda põhjusel, et lahingus suurtükivägi teotseb oma tulega ja manöövriga täielikus koostöös toetatava teise väeliigi ühikuga. Seepärast taktikalist väljaõpet ei saa eraldada laskealalisest väljaõppest ja vastupidi. Kummagi väljaõppe ala vajab kindlat süsteemi, mis tagab suurtükiväe lahingulise kasutamise kõikide küsimuste täieliku omandamise. Taktikaline väljaõpe peab koosnema küsimuste teoreetilisest uurimisest ja mitmesuguste taktikaliste ülesannete lahendamisest. Suurtükiväejuhid peavad õppima väekoondise lahingutegevust, toetatavate üksuste taktikat ja üksikasjalikult ning põhjalikult omandama suurtükiväe taktika tervikuna ja üksikuid küsimusi võimalikult mitmesugustes taktikalistes olukordades. Taktikalist väljaõpet punaväes teostatakse grupi õppusena kaardil ja liivakastil, sideabinõudega väljasõitudel maastikul ja üksustega teotsemisel maastikul lahinglaskmiseta ja ühes lahinglaskmisega.

Juhtide väljaõpet teostatakse õige suurel määral grupiõppusena kaardil ja liivakastil. Kogemustest selgub, et kõige paremaid tagajärgi saavutakse siis, kui ühe ja sama ülesande lahendamisel kasutatakse kaarti ja liivakasti. Loomulik, et kaart ja liivakast peavad kujundama üht ja sama maastikku. Seejuures osa harjutust teostatakse kaardil, kuna liivakastil töötatakse konkreetset läbi üksikuid elemente. Suure väärtuse omab õppus, kus antud taktikalise olukorra elementide muutmise antakse rida õigeid lahendusi. Sellega arendatakse õpilastes oskust õieti analüüsida olukorda ja laiendatakse nende taktikalist silmaringi.

Iga lahing sisaldab palju raskusi ja ootamatusi. Nende võitmiseks juhtides on vaja kasvatada leidlikkust, initsiatiivi ja oskusi otsustavalt teotseda. Seepärast ei tohi lahendada šabloonilise olukorraga ülesandeid, mis loovad pettepidi lahingu kergusest. Näiteks kaitselahingu läbitöötamisel sageli käsitletakse olukorda, kus kaitse organiseer-

rimiseks on küllalt aega. Seejuures tihti ei puudutata kaitselahingu läbiviimist, lahingut kaitsepositsiooni sisemuses ja taandumist. Rohkem tähelepanu on vaja pöörata kaitse organiseerimisele kohtamislahingus ja taandumisel, kus vastane tihedalt jälitab neid osasid, kes peavad organiseerima kaitset. Ühe või teise lahingutegevuse viisi läbitöötamisel grupiõppuste tulemusena õpilased peavad täiuslikult omandama toetatavate väeliikide taktika, õpitava vastase taktika, lahingu organiseerimise ja teostamise mitmesugustes olukorra tingimustes ja oma väeliigi ja ühikute detailse lahingulise kasutamise. Pärast grupiõppusi samaliigiline lahingutegevus töötatakse läbi väljasõitudel maastikul ühes oma väeliigi üksustega ja ka koos teiste väeliikidega.

Palju tähelepanu vaja pöörata tulejuhtimisele, mis kuulub laskealalis-taktikalise väljaõppe hulka. Tulejuhtimise harjutusi vaja teostada võimalikult mitmesugustes, kord korralt keerukamaks muudetavates taktikalistes olukordades, nii et ülesande täitmisel tekiks ka raskusi. Lahinglaskmisega teostatavad laskealalis-taktikalised õppused nõuavad palju laskemoona, mistõttu neid võib teostada ainult väljaõppe lõppakordina. Kõik taktikalised ja tulejuhtimise küsimused vaja töötada läbi ilma väga kuluka laskmiseta, teotades võimalikult rohkem väljasõite maastikule ühes sideabinõudega. Väljasõite vaja teostada mitmekesisele maastikule ja käsitleda igasuguseid tegevusi võimalikult mitmesugustes olukordades. Neil väljasõitudel tehakse kõik tulede ettevalmistamise detailid, koostatakse tulekavasid ja teostatakse näilikke tulekoondisi, kusjuures õppusejuht määrab tuleletäpsuse arvestuste kontrollimisega. Iga õppus peab lõppema õpetliku taktikalise episoodiga, kus mängiv juht ja ta ühik asetatakse keerukasse olukorda ja kus lõppülesande täitmiseks on vaja kõikide jõudude pingutust, initsiatiivi ja leidlikkust.

Topograafiline ettevalmistus on selleks baasiks, millele rajaneb täpne ja ootamatu suurtükitali. Topoettevalmistust võib teostada mitmesuguselt, kuid põhinõudeks peab olema suurtükiväe õigeaegne laskevalmisolek. Topoettevalmistuse puudumine ei tohi takistada suurtükitali manöövrit. Ühtlasi juht peab alati kasutama kõiki võimalusi ja abinõusid suurtükitali täpsustamiseks ja tulede juhtimise hõlbustamiseks. Seepärast laskealalis-taktikalistel õppustel on vaja läbi töötada kõik topograafilise ettevalmistuse viisid. Samuti on

vaja juhtides arendada oskusi, vilumusi, leidlikkust ja initsiatiivi teostada tulede juhtimist ka keerukates olukordades, kus pole tehtud topoettevalmistust.

„Suure võimsusega suurtükiväe lahingulise kasutamise küsimusi“. Selivanov. Nõukogude 7. kongressil jaanuarikuul s. a. Tuhatševski väitis, et viimase 5 aasta vältel raskesuurtükide arv on punaväes kasvanud üle 2 korra. Seega on tunduvalt suurenenud raskesuurtükiväe %. Suurevõimsusega suurtükide all mõistetakse peamiselt haubitsaid ja müüstreid, mille kaliiber ületab 152 mm. Käesolevas artiklis käsitletakse esmakordselt punaväe sõjaajakirjanduses suurevõimsusega suurtükiväe lahingulist kasutamist.

Autori arvates suurevõimsusega suurtükiväe lahinguline jaotus võib olla 2 variandi järgi: 1) divisjonidest luuakse rühmitis, kes täidab tuleülesandeid kogu väekoondise huvides ja 2) divisjone määratakse PP rühmitiste koosseisu. DD rühmitis luuakse näiteks tugevasti kindlustatud rinde läbimurdmisel, kus on palju betoon- ja raudbetoon kaitseehitisi, millede purustamiseks on vaja massiliselt kasutada suurevõimsusega suurtükiväge. Kui vastase kaitsepositsioonis ei ole betoonehitisi, suurevõimsusega suurtükiväge kasutatakse peamiselt tugevate mulla- ja puuehitiste purustamiseks, s. o. ta täidab analoogilisi ülesandeid kui väekoondise haubitsapatareid. Sel juhul väekoondise pealetungiriba on laiem, sageli pole täpseid andmeid purustamisele kuuluvate vastase kaitseehitiste kohta ning suurevõimsusega suurtükiväe ühikutel on vaja tihedamat koostööd jalaväega. Seepärast nad määratakse vastavate PP rühmituste koosseisu. PP rühmitisse kuuluvaid suurevõimsusega suurt. divisjone reeglina ei määrata üksikute pataljoni toetusks.

Suurevõimsusega suurtükid teostavad eellaskmist normaalselt abimärgi pihta. Eellaskmine ei tohi teostuda litg kaudu enne suurtükiväe ettevalmistustule algust. Oma iseloomult suurevõimsusega suurtükiväe ettevalmistustuli on ühtlane purustustuli. Harilikult kaitseehitisi purustatakse nii, et iga suurtükk tulistab oma märki. Seega divisjon purustab kaunis palju märkisid, kuid tulistamise aeg on võrdlemisi pikk. See aeg oleneb paljudest asjaoludest, nagu märgi iseloomust, suurtükkidest, laskekaugusest jne. Keskmise ajakulu on järgmine. Kui patareile antakse 2 märki (iga suurtükk tulistab oma märki), siis betoonehi-

tise purustamiseks kulub 4—5 tundi ja mul-laehitise purustamiseks 1—1½ t. Kui patareile antakse üks märk, siis betoonehitise purustamiseks kulub 2½—3 t. ja mullaehitisele — ½—¾ t. Ühtlasi tuleb pidada meeles, et suurevõimsusega suurtükiväele kaitseehitiste purustamiseks vajalik aeg määrab kogu väekoondise ettevalmistuse kestuse ja suurevõimsusega suurtükivägi peab võtma osa ka vale-tuleülekannetest.

Suurevõimsusega suurtükiväe divisjoni tulekoondisi teostatakse võrdlemisi harva, kusjuures märkideks võivad olla näiteks: varjendis asuvad varud, tankide koonduskohad, asulad jne.

„Nähtamatute märkide pindalade suurendamisest turm-tule aja l“. Kirillov-Gubetski. Prantsuse laske-eeskirjade ja autori isiklikkude vaatluste põhjal tuuakse prantslaste vaateid märkide pindalade suurendamise kohta. Üldiselt nad sarnanevad meie Sv. E. V toodud normidele. Uudsused on vaid järgmised. Kui märgi pihta teostati ainult 1 tulekontroll lennuki abil, märgi pindala suurendatakse rinnetpidi 50 m võrra vasakule ja paremale, kuna sügavuti 100 m võrra ettepoole ja tahapoole. 2. tulekontrolli puhul pindala suurendamine rinnetpidi jääb endiseks, kuna sügavuti suurendatakse ainult 50 m võrra mõlemale poole. Pindala suurendamist rinnetpidi võib vähendada poole võrra ainult siis, kui lõhkemistekese kaugus märgist oli lendurvaatleja andmetel alla 50 m. [Võrdluseks võiks öelda, et vastase patarei tulistamisel pärast 1. tulekontrolli punavägi tulistab 300×300 m pindala (suurendus mõlemale poole rinnetpidi 110 m ja sügavuti 140 m), pärast 2. tulekontrolli 200×200 m pindala (suurendus vastavalt 60 ja 90 m) ja pärast 3. tulekontrolli — 170×170 m pindala (suurendus 45 ja 75 m)].

Maapealseist VP nähtamatute märkide asukohtade määramise abinõud ja saavutatav täpsus on järgmised. Õhufotolt leitud märgi koordinaatide täpsus loetakse nulliks, s. o. õhufotolt saadud nähtamatu märgi pindala suurendatakse ainult eellaskeviisile vastava suurenduse võrra. Lendurvaatlejalt või vaatluspalli-vaatlejalt silma järgi määratud märgi täpsus on 50—100 m vastavalt orienteerumise hõlpsusele kohalikkude esemete järgi; seejuures vaatleja ütleb igakord, missuguse täpsuse ta saavutas. Kõlamõõte abil määratud märgi täpsus on 25—50 m, olenevalt tingimustest, milles määrati koordinaate, ja saadud re-

gistreerimiste arvust. Helgimõõte abil leitud vastase patarei koordinaatide täpsus on 100 m, mille põhjused on järgmised. Helgimõõterühm määrab vastase patarei laskmisel tekkiva suitsu järgi. See suits tekib aga suurtüki ees mittekindlaksmäärataval kaugusel; ta omab teadmata kiiruse; kandub tuulest teadmata suunas ja kauguses; helgimõõterühm näeb teda ainult siis, kui ta tõuseb kõrgele; suitsu haihtumise ja kiire kadumise tõttu on võimatu garanteerida, et kõikide optilisabinõude teljed suunatakse ühte punkti. Sellistes tingimustes töötamisel helgimõõterühm määrab teadmata täpsusega punkti koordinaadid, kusjuures pole teada selle punkti täpset asukohta märgi, s. o. vastase patarei, suhtes. Seepärast prantslased arvavad, et sellise sälkimise keskmine täpsus on 100 m, kuna üksikjuhtudel ta võib ulatuda kuni 200 m.

„Teodoliidi-käigu teostamine öösi“. J. Ššelgov. Lahinguolukorras on vaja määrata toetuspunktide, tulepositsioonide, vaatluspunktide jne. koordinaate mitmesuguste viisidega ja mitmesugustes tingimustes. Kõige soodsam on seda teha päeval, hea nähtavusega ilmaga ja heal maastikul. Kõige halvemad tingimused on öösi ja halva nähtavusega ilmaga. Päeval teostatakse koordinaatide määramist õige sagedasti, kuid öösi pole seda üldse teostatud, või õige harva. Autor teostas katse otstarbel öösi teodoliidi-käike ja võrdleb neid päevaste töötingimustega. Seejuures selgus, et nurkasid on öösi parem mõõta kui päeval; kaugusmõõtjaga on võimalik kaugusi mõõta, kuid ei saada küllaldast täpsust; lindi abil kauguste mõõtmine on öösi raskendatud.

Peale eeltoodu veebruarikuu numbris on järgmised kirjutised: „Koordinaatide ümberorienteerimine analüütilisel meetodil“, „Divisjoni toetuspunktid ja laskmine fiktiivsete abimärkide abil“, „Arvestuste teostamine graafilisel meetodil kõrgete õhingatuga laskmisel“, „Vihi eellaskmine“ ja „Kilomeetriline paletka ja selle kasutamine AJR'is“.

INGLISMAA.

„THE ROYAL ENGINEERS JOURNAL“.

Detsember 1934 ja märtsi 1935 veerandaasta kaustades leiduvatest artiklitest pakub huvi kol. ltn. Fitzpatrick'i artikkel, mis käsitleb katset miinidega tõkestada vastase motomeh. ja tankide edasilikumist liikuvsoja oludes. Katse teostati Aldershoti õppeväljal. Pioneer-

töödeks oli moodustatud mehhaniseeritud veovahenditel pioneerosa: 3 komp. ja park. See osutus küllaldaseks, et div. rindel tv. miine maha panna. Mahapanekuks olid 3 viisi: I — 1500 miini — 1000 yardi peale, II — 1000 miini — 1000 yardi peale, III — 700 miini — 1000 yardi peale. Ühtlasi miinide panemisega teostati teedel suuremaid purustusi. Miinid ja teede purustus loetakse efektiivseks tõkkeks tankidele. Autor toob artikli lõpus inglise olukorra kohase lõppkokkuvõtte.

Huvitava kirjeldusena on toodud Harbiini vallutamise jaapanlaste poolt. Sündmuste tõtruulises kirjeldamises artiklis ei saa kahelda. Kirjeldusest selgub, kuidas jaapanlased nii väikeste jõududega vallutasid suuri maaalaseid Mandshuurias ja Jeholis.

Ilmunud raamatute kriitikatest väärib tähelepanu ägedas kohati pilketoonis kirjutis Lloyd George äsja väljaantud mälestuste kohta. Lugeses kriitikat, selgub juba nii mõndagi vastoludest, mis valitsesid Inglismaal valitsuse ja sõjaväe juhatuse vahel Maa-ilmasoja ajal. Passchendaele 1917 a. (Flandria pealetung) ebaedu näikse praegu veel häirivat inglise avalikku arvamist ja Lloyd George püüab omis mälestustes enese käed selles ettevõttes puhtaks pesta.

V. R.

PRANTSUSMAA.

„LA REVUE D'INFANTERIE“

nr. 508 — 1. jaan. 1935.

Turenne Türekheimi lahingus. (Suurtükiväe kapt. Vivet.)

Kindral Weygandi raamat marssal Turenne'i üle on leidnud sellise suure poolehoidu, et juba on ilmumas raamatu teine trükk. Colmari garnisoni õhvitsere armee kindralinspektori juuresolekul on hiljuti tutvunenud Türekheimi — Colmari lahinguväljaga, et saada reaalsemat ettekujutust Türekheimi lahingust 5. jaan. 1675 ja mõista Turenne'i geeniust selles lahingus. Liiduväed (impeerlased, brandenburglased ja teisi) asusid positsioonil Logelbachi kanaliga Türekheimi (paremal) ja Colmari (vasemal) vahel rindegas lõunasse. Prantslaste väed olid esialgu asetatud nii, et oletada võis võitlust frontaalselt rinne rinde vastu. Turenne, maastiku ja oma vägede asetuse raskustele vaatamata, grupeeris oma väed nii ümber, et võis anda löögi vastase paremale tiivale Türekheimi juures. Äge jalaväe lahing kestis kuni 4 tundi, milles prantslasi langes kuni 900 ja liitlasi kuni 1000 meest, millised arvud näitavad tolleaaja mõõtudes võitluse suurt visadust. Turenne ei

rahuldunud ainult võiduga lahinguväljal, vaid ta saatis 2 brigaadi ratsaväge vastast jälitama, et saavutada vaenlase elava jõu hävitamist. Prantslased arvult vähemuses saavad võidu liitlaste üle ka selle tõttu, et liitlastel (kuus iseseisvat väge) ei olnud ühist väejuhti.

Miks köidab kindral Weygandit Turenne'i kui väejuhi kuju? Turenne on väsimatu ja järjekindel strateegiliste eesmärkide taotlemisel: „Ükski sõjaväelane ei tohi enne jääda rahule, kuni viimane sakslane on välja aetud Elsassist“ —, Turenne on tagasihoidlik ettekannetes oma võitudest, ta on rahuldumatu oma saavutistes. Siin võib leida Turenne'is ja Weygandis võib olla ühiseid jooni.

Tankide sünd ja evolutsioon 1914—1918 a. sõjas Prantsuse armees (kolonelleitn. Perré). Et mõista täiesti üht ideed, peab tundma ta sünni ajalugu (Auguste Comte). Praegusaja sõjavägede motomehhaniseerimise mõistmiseks olevat vaja tutvuda tanki sünnilooga. Juba 1915 a. kind-

ral Estienne pärast rünnakuid Artois ja Champagne'is raporteerib vägede ülemjuhatusel, et suurtükiväe tulest, olgu ta kui võimas, — on vähe, et jalaväe rünnak saavutaks edu. Kindral nõuab soomustatud masinaid jalaväe toetuseks rünnaku faasil. Kindral Estienne'i idee leidis ülemjuhatuses poolehoidu ja veebruaris 1916 otsustati tankide sünd. Autor peatub pikemalt meile tuntud tanki tüüpidel ja tankide evolutsioonil.

Jalaväe lahing tankide toetusel. Pealetung.

Teoreetiline uurimus tankide kasutamisest pealetungil. Kaks õpist: esimene — ettevalmistus ja lähteala organiseerimine nõuab väga palju aega, teine — kuigi koostöö nõuab jalaväelt pingutust „takti“ pidamises pealetungi teostamisel, tasuvad tankid selle „vaeva“ kokkuhoiuga oma jalaväe veres.

Jalaväe kaadrite taktikaline väljaõpe. Ülesanne haaramise manöövriks. (Järgneb.) Ke—

Kaitseväe elu.

Raamatukogudest ja kaitseväe kaadri vaimuüritusest 2. diviisis.

Ei ole teadust, mis oleks sündinud üle öö, ei ole ka ala, mis oma arengus tänini oleks saavutanud täiuslikkuse. Pääaegu kõik edeneb, täieneb ja muutub.

Sõjapidamine kui teadus ja kui omaette ala teeb suuri edusamme ja murrab teid igasugustele uuendustele just meie ajajärgul. Seda nii tehnilistes saavutistes kui võitlusviisides. Et ajaga sammu pidada ja mitte ootamatult end leida mingite kurbade tõsiasjade ees, oleme sunnitud kogu aeg jälgima ja teadma, mis tehakse sel alal teistes riikides, mis on tehtud ja mida kavatakse teha tulevikus.

Üks lihtsamaid ja otstarbekohasemaid lahendamise moodusi oleks loomulikult see, kui igakord isiklikult koha peale välja sõidaksime ja koha peal omale asja selgeks teeksime. Neid sõite aga massiliselt ja järjekindlalt teostada ei ole võimalik nii mitmeil väga kaaluvail põhjusil. Sellepärast peame lahenduseks leidma teise tee ja see oleks — võõra riigi kirjandus ja selle tundmine. Kirjandusest, s. o. raamatutest, ajakirjadest, ajalehtedest ja muist seesugustest dokumentidest meie leiame peaaegu

kõik, mis vajame ja muidugi määral, millisel üks või teine on meile kättesaadav.

Iga väärtuslik teos on suurte kogemuste ja katsete vilj, mis nõuab aega ja tihti suuri materiaalseid kulutusi, milliseid väikerahval ei ole võimalik ohvriks tuua. Selle tõttu väikerahva kirjandus ei suuda kunagi

Tartu kaitseringkonna raamatukogu esimeste vagude ajamisel.

pakkuda seda, mis suure riigi oma. Sellest tingituna, meie kui väike-rahvas, vajame suuremate riikide kirjandust peami-

selt enese täiendamiseks ja arendamiseks. Et aga võõra riigi kirjandust uurida ja sellest aru saada, on tarvis osata ka selle rahva keelt. Seega keel ja raamat (literatuur) on üksteisest täiesti rippuvad. Ei evi me üht neist, ei ole midagi peale hakata ka teisega.

Neist seisukohtadest ja arusaamisest lähtus ka meie diviisi juhatus ja läinud aasta lõpul 15. jõulukuu päeval pandi maksuma kaks juhendit. Esimesega kutsuti ellu kaitseringkondades raamatukogud, kuna teine käsitas võõrkeelte kursuse korraldamist. Need kaks juhendit määrasid üldalused ja andsid kindla suuna nii raamatukogude kui võõrkeelte kursuste korraldamiseks.

Valga kaitseringkonna raamatukogu igapäevases töös.

Mainitud kuupäevast asusid ka kaitseringkonnad oma raamatukogude organiseerimisele. Esialgse raamatukogu põhjal või n. ö. loote moodustasid väeosadelt ja ohvitseride kogudelt (viimastelt muidugi ainult kasutamiseks) ülevõetud raamatud. Ülevõetud raamatute nimestikud koostas komisjon suure ettevaatuse ja põhjaliku kriitikaga (iga liige oma erialal), kuna nimekirjad lõplikult võttis vastu komisjoni üldkoosolek diviisiülema eesistumisel. Säärasel teel komplekteeriti kaitseringkondade raamatukogud tõesti ainult väärtuslikemate teostega ja diviisiülema põhimõtte järgi: „raamatukogu väärtus ei seisa mitte eksemplaride arvus, vaid sisus“. Sama komisjon jälgib ka edaspidi pidevalt ilmutavat kirjandust ja koostab nimestiku uute raamatute muretsemiseks.

Raamatukogud ise koosnevad lugemislauast, käsikogust ja laenukogust ning on tarvitaajaskonnale avatud igapäev enne- ja pärastlõunat. Nende kasutamine on ette nähtud iga kaitseringkonna raamatukogu kodukorras.

Peale kirjeldatute on igal väeosal veel omad sõdurite raamatukogud, mis koosnevad peaaesjalikult ainult ilukirjandusest ja üldteaduslikest teostest.

Võõrkeelte kursused algasid 15. jaanuaril ja neist osavõtjatena on registreeritud peaaegu kõik kohalviibivad ohvitserid. Oma algteadmiste suhtes on õpilased jagatud mitmesse gruppidesse. Vilunud õpetajate ja õpilaste suure töötahte tunnuseks on märgatavad edusammud kõikides gruppides.

Mõlemate avamist teostas diviisiülem Tartu garnisonis pidulikult. 14. jaanuaril keelte kursusi — ja täpselt kaks kuud hiljem s. o. 14. märtsil raamatukogu avades meie lugupeetud kolonel hoogsas, sütitavas ja selgitavas kõnes tõi ette eelpool mainitud mõtteid, raamatukogude tarvidusest ja tähtsusest ning oma isklikkude kogemuste varal näitas, kuidas keelt tuleb õppida ja millisel määral meie, kui ohvitserid, üht kui teist peame teadma.

Diviisiülem kui raamatukogude loomise algataja ja tegelik juht, meie Kaitseväge Ülemjuhataja kui selle idee sanktsioneerija ja heakskiitja, need kaks nime lubavad ja annavad tagatise, et 2. diviisi kaitseringkondade, eriti aga Tartu kaitseringkonna diviisistaabi asukohas, raamatukogud juba lähemas tulevikus suudavad võistelda meil olemas olevate parimate raamatukogudega.

P. N.

Õhukaitse suurtükiväe gruppi üleajateenijate kogu.

Õhukaitse suurtükiväe gruppi üleajateenijate kogu valimiste tulemused: Juhatusse valiti: Esimees velty. N. Susi, abiesimees v.a.o. M. Varik, sekretär n.a.o. H. Vainola ja laekahoidja v.a.o. E. Mölder.

Majavanemaks v.a.o. A. Eber. Kogu kroonikuks n.a.o. P. Jansikene. Revisjonikomisjoni: velty. A. Sootla, v.a.o. A. Park ja v.a.o. O. Kornel.

Ametlik osa.

RIIGIVANEMA KÄSUKIRI KAITSEVÄGEDELE

Nr. 10.

28. märtsil 1935. a.

Käsin riigikaitse korraldamist ja juhtimist teostavate või tegelikus kaitseväeteenistuses olevate, samuti ka riigiteenijatena Kaitseministeeriumis, kaitseväes, kaitseliidus või piirivalves teenivate Vabadusristi kavaleride nimetamisel käsukirjades ja ametlikus kirjavahetuses märkida Vabadusristi kavaleri nime juures ka Vabadusristid, millised kavaleri omab, — vahetult nime järel, kui auaste on asetatud nime ette või kui auastet ei ole, ja auastme järel, kui auaste on asetatud nime järele. Seejuures Vabadusrist tuleb tähendada tähtedega VR, liik ladina numbriga ja järk araabia numbriga, lahutades viimase ladina numbrist murdoonega, näiteks: VR I/3, VR I/2 ja 3, VR I/2 ja 3, II/3.

Vabadusristi kavaleri nime kordumisel ühes ja samas käsukirjas või kirjutises Vabadusristi märkimine eeltähtendatud viisil on sunduslik ainult nime esmakordsel mainimisel.

K. Päts,
Peaminister

Riigivanema ülesannetes.

J. Laidoner, kindral-leitnant, Kaitsevägede Ülemjuhataja.
P. Lill, kindral-major, Kaitseminister.

KAITSEVÄGEDE ÜLEMJUHTAJA KÄSUKIRJAD

Nr. 76.

Tallinnas, 16. märtsil 1935. a.

(Kaitsevägede staap.)

Avaldan teadmiseks, et 1933/34. a. talvise õppeperioodi vältusel väeosades ohvitseridelt täidetud paremate iseseisvate tööde — loengute ja praktiliste õppetundide eest kaitsevägede staap on määranud järgmised auhinnad:

I. Loengud.

1. Kapten K. Veelman'ile — 1. diviisi suurtükiväe juhatausest — töö eest „Triangulatsioonivõrk Virumaal ja selle kasutamine suurtükiväel“ — Kr. 75.—

2. Kapten A. Kalve'le — lennukoolist — töö eest „Meie lõunarinde maastiku hinnang lennukiväe tegevuse seisukohast“ — Kr. 40.—

3. Leitnant O. Soots'ile — üksik lennukiväedivisjon nr. 1 — töö eest „Vaenlase aerodroomi päevane pommitamine Sm. salgaga“ — Kr. 20.—

4. Leitnant N. Peterson'ile — 2. suurtükiväegrupist — töö eest „Jalaväe suurtükk. Selle kasutamise põhimõtted“ — Kr. 15.—

II. Praktilised tunnid.

1. Leitnant A. Kärsna'le — 3. üksikust jalaväepataljonist — töö eest „Kk Madseni luku ülesanded padrui pessaviimisel, padrui pesa sulgemisel, avamisel ja raua tagasijooksul“ — Kr. 50.—

2. N.-ltn. O. Jaakon'ile — 5. suurtükiväegrupist — töö eest „Eesti rahvas oma kodumaal kaitsemisel“ — Kr. 30.—

3. Kapten V. Nortman'ile — kaitseväe ühendatud õppeasutistest — töö eest „Jalaväepataljoni ja käsutuspatarei koostöö kohtamislahingus“ — Kr. 20.—

J. Laidoner,
kindral-leitnant,
Kaitsevägede Ülemjuhataja.

Nr. 80.

Tallinnas, 19. märtsil 1935. a.

(Kaitsevägede staap.)

§ 1.

Allpooltähtendatud ohvitseridele ja kv. ametnikkudele on Siseministri poolt lubatud muuta seniseid perekonnanimesid ja võtta uuteks perekonnanimedeks:

— merelaevastiku divisjoni ülemal mereväe kapt. Rudolf Porkman'il (Borgmann'il) — „Linnuste“,

— kv. staabi IV osakonna ülemal kohustetäitjal kolonel-leitnant Otto Janson'il (Jaanson'il) — „Jaanso“,

— 1. diviisi staabi ülemal kohustetäitjal kolonel-leitnant Hans Matson'il — „Matsalo“,

— pioneerpataljoni ülemal kolonel-leitnant Johann-Bernhard Grünberg'il — „Haljaste“,

— major Peeter Kälmann'il 1. diviisi staabist — „Kahja“,

— major Eduard Margusson'il kv. ühendatud õppeasutistest — „Marguste“,

— major Mathias-Axel-Egbert Grenzup'il 2. suurtükiväegrupist — „Karge“,

— major Hans Diitemann'il (Tiidemann'il) soomusrongi-rügemendist — „Tiide“,

— major Boris-Oleg-Ernst Drachenfels'il soomusrongi-rügemendist — „Kaljuveri“,

— kapten Richard Puskov'il kv. ühendatud õppeasutistest — „Purre“,

— kapten Harri Treilmann'il 5. üksikust jalaväepataljonist — „Toomaste“,

— kapten Robert-Otto-Paul Eichvaldt'il 7. jalaväerügemendist — „Tavaste“,

— kapten Otto-Aleksander Reinvelt'il sidepataljonist — „Reinlo“,

— kapten Voldemar Schwalbe' sidepataljonist — „Saarni“,

— kapten Aleksander Simson' sidepataljonist — „Viire“,

— kapten Evald-Voldemar Schmitt'il kv. ühendatud õppeasutistest „Saidra“,

— kapten Peeter Johanson'il üksikust lennukiväedivisjonist nr. 1 — „Juhala“,

— leitnant Osvald-Friedrich Schwarzstein'il 3. suurtükiväegrupist — „Mustkivi“,

— leitnant Otto Peterson'il kv. ühendatud õppeasutistest — „Särgava“,

— leitnant Heinrich Sakermann'il 4. üksikust jalaväepataljonist — „Agu“,

— leitnant Aleksander Lillevors'il 5. üksikust jalaväepataljonist — „Kaljuste“,

- leitnant Peeter Meeks'il 7. jalaväerügemendist — „Meeksi“,
- leitnant Richard Ritsar'il 7. jalaväerügemendist — „Riitsaar“,
- leitnant Anton Schäfer'il pioneerpataljoni — „Saluste“,
- leitnant August Kiidemann'il kv. ühendatud õppeasutistest — „Kiidla“,
- leitnant Feliks Tržetskevitš'il (Tretjakevitš'il) kv. ühendatud õppeasutistest — „Tarm“,
- leitnant Alfred-Johannes Roosberg'il 2. suurtükiväegrupist — „Raidla“,
- leitnant Alfred-Voldemar Kuusmann'il 2. suurtükiväegrupist — „Kuuskla“,
- leitnant Aleksander Schmidt'il kv. ühendatud õppeasutistest — „Soinla“,
- kv. ametniku asetäitja Martin Sermann'il kv. staabist — „Särme“.

Õiendus: Lj. nr. 4.

§ 2.

Allpooltähendatud ohvitseridele ja kv. ametnikkudele on Siseministri poolt lubatud muuta seniseid ees- ja perekonnanimesid ja võtta uuteks ees- ja perekonnanimedeks:

- 3. diviisi intendandil kolonel-leitnant Nikolai-Roman Ermann'il — „Nigul Ermaste“,
- kapten Panteleimon Sergejev'il kaitseväge staabist — „Pärtel Salmar“,
- kapten Vladimir Munner'il kaitseväge staabist — „Vello Muruma“,
- kapten Johannes Kuutmann'il kaitseväge staabist — „Juhan Kuutma“,
- kapten Konstantin Veelmann'il 1. diviisi suurtükiväe juhatausest — „Kosti Veelma“,
- kapten Fortunat Margevitš'il 2. suurtükiväegrupist — „Mait Margiste“,
- kapten Heinrich Stundel' õhukaitse suurtükiväegrupist — „Henn Sarmiste“,
- leitnant Ferdinand Veitmann'il kaitseväge staabist — „Priidik Vellema“,
- leitnant Valter Martinson'il kv. ühendatud õppeasutistest — „Valdo Matela“,
- noorem-leitnant Johannes Jürison'il soomusrongi-rügemendist — „Juhan Kaevando“.

Õiendus: Lj. nr. 4.

§ 3.

Leitnant Hans Koik'il kaitseväge staabist on Tallinna linna perekonnaseisu ametniku poolt lubatud muuta senist eesnime ja võtta selle asemele uueks eesnimeks „Ants“.

Õiendus: Lj. nr. 4.

Nr. 92.

Tallinnas, 6. aprillil 1935. a.

(Kaitseväge staap).

§ 1.

Viin üle ja määran teenistuse huvides kapten August Jaakson'i kv. ühendatud õppeasutistest kaitseväge juhataja adjutandi kohustetäitjaks, arvates 4. aprillist s. a.

Alus: O.T.S. § 121 p. 1 ja § 133 p. 1.

§ 2.

Viin üle teenistuse huvides, arvates 4. aprillist s. a.:

- kapten Ernst Miili 5. suurtükiväegrupist — kaitseväge staapi;

- kapten Evald Saidra kv. ühendatud õppeasutistest — kaitseväge staapi;
- kapten August Kask'i kv. ühendatud õppeasutistest — kaitseväge staapi;
- kapten Albert Pessor'i VR III/3 10. üksikust jalaväepataljoni — kaitseväge staapi;
- kapten August Nõmnik'u kv. ühendatud õppeasutistest — 1. diviisi staapi, määramiseks 1. jaoskonna ülema abi kohustetäitjaks;
- kapten Oskar Pollisinsky VR II/3 kv. ühendatud õppeasutistest — 2. diviisi staapi, määramiseks 1. jaoskonna ülema abi kohustetäitjaks;
- kapten Martin Nurk'i kv. ühendatud õppeasutistest — 3. diviisi staapi, määramiseks 1. jaoskonna ülema abi kohustetäitjaks ja
- kapten Otto Kalikorm'i kaitseliidu Viru malevast — kaitseliidu peastaapi, määramiseks mobilisatsiooni-operatiivjaoskonna pealiku kohustetäitjaks.

Alus: O.T.S. § 101, 121 p. 2 ja § 133 p. 1.

§ 3.

Kustutada ohvitseride nimekirjast surma puhul kaitseväge juhataja adjutant kapten Arnold Kersten, arvates 2. aprillist s. a.

Alus: Kvt. seadus § 192.

Õiendus: Lj. nr. 13.

J. Laidoner,
kindral-leitnant,
Kaitseväge Ülemjuhataja.

KAITSEMINISTRI KÄSUKIRJAD

Nr. 51.

Tallinnas, 12. märtsil 1935. a.

(Varustusvalitsus.)

Luban alates 1. aprillist 1935. a. võtta tarvitusele maaväe vormi kirjelduses ettenähtud (Kaitseministri ksk. nr. 36 — 1926) suvimütsi asemele Kaitseministeeriumi nõukogu poolt 7. märtsil s. a. (protokoll nr. 1929 p. 11) heakskiidetud maaväe ohvitseri, maaväe üleajateenija ja maaväe (lennuväe) ajateenija suvimütsi käesoleva käsukirja juurde lisatud kirjelduse ja jooniste kohaselt.

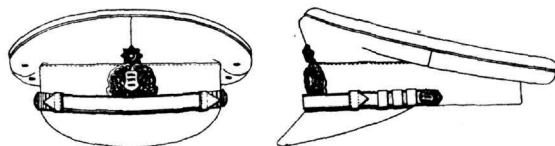
Alus: Kv. kraamigavarustamise seadluse (RT 44 — 1931) pr. 12.

Lisa: Maaväe ohvitseri, maaväe üleajateenija ja maaväe (lennuväe) ajateenija suvimütsi kirjeldus ja joonised.

P. Lill,
Kindral-major,
Kaitseminister.

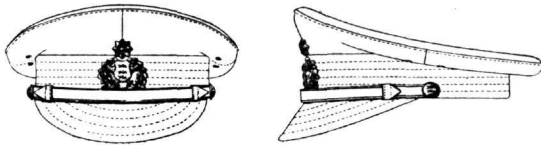
Maaväe ohvitseri suvimüts.

(Kapten)

Lisa Kaitseministri ksk. nr. 51 — 1935. a.

Maaväe (lennuväe) ajateenija suvimüts.

Lisa Kaitseministri ksk. nr. 51 — 1935. a.

Nr. 56.

Tallinnas, 20. märtsil 1935. a.

(Kaitsevägede staap.)

§ 1.

Allpooltähendatud ohvitseridele ja kv. ametnikkudele on Siseministri poolt lubatud muuta seniseid perekonnanimesid ja võtta uuteks perekonnanimedeks:

- major Arthur Smironin'il varustusvalitsusest — „Sillard“;
- kv. ametnik Johannes Ohman'il (Hoffman'il) varustusvalitsusest — „Hielo“;
- kv. ametniku asetäitja Valentin Lepberg'il varustusvalitsusest „Lepamäe“.

Õiendus: Lj. nr. 4.

§ 2.

Allpooltähendatud ohvitseridele on Siseministri poolt lubatud muuta seniseid ees- ja perekonnanimesid ja võtta uuteks ees- ja perekonnanimedeks:

- leitnant Johannes-Alfred Jaanson'il varustusvalitsusest — „Juhan Jaansoo“;
- leitnant Vladimir Antsov'il varustusvalitsusest — „Valdur Ainsoo“.

Õiendus Lj. nr. 4.

§ 3.

Riigiteenija Vilhelm-Ernst Stegmann'il varustusvalitsusest on Tallinna linna perekonnaseisu ametniku poolt lubatud muuta senist ees- ja perekonnanime ja võtta uueks ees- ja perekonnanimeks — „Villem Silla“.

Õiendus: Lj. nr. 4.

P. Lill,
Kindral-majoor,
Kaitseminister.

Nr. 60.

Tallinnas, 28. märtsil 1935. a.

(Kaitsevägede staap).

Avaldan siinjuures teadmiseks ja täitmiseks Riigivanema poolt 20. märtsil 1935. a. antud „Sisemäärustiku § 760 muutmise seaduse“.

Õiendus: minu ksk. nr. 3 — 1935. a.

Lisa: nimetatud seadlus.

N. Reek,
Kindral-majoor,
Kaitseministri eest.

Sisemäärustiku § 760 muutmise seadlus.

Antud Riigivanema poolt 20. märtsil 1935. a.

Alus: Riigikaitse rahuaegse korraldamise ja juhtimise seaduse (RT 18 — 1934) § 4.

I.

Sisemäärustiku (kinnitatud Vabariigi Valitsuse poolt 17. augustil 1927. a.) § 760 (Riigivanema poolt 7. detsembril 1934. a. antud Sisemäärustiku § 738 ja 760 muutmise seadlus) muudetakse ja pannakse maksma järgmises redaktsioonis.

§ 760. Kaitseväes peetakse järgmised pühad: uusaasta (1. jaanuar), Vabadussõja lõpppäev (3. jaanuar), kolmekuningapäev (6. jaanuar), iseseisvuse päev (24. veebruar), palvepäev, suur reede, ülestõusmise pühad — 3 päeva, kevadepüha (1. mai), taevaminemise püha (ristipäev), nelipühi — 2 päeva, võidupüha (23. juuni), jaanipäev (24. juuni), usupuhastuse püha (31. oktoober), surnutepüha, jõulupühad — 3 päeva, väeosa aastapäev.

Töö lõpetatakse kell 12 päeval: vaiksel laupäeval, nelipühi laupäeval, võidupüha laupäeval (22. juunil), jõululaupäeval (24. detsembril), vana-aastal (31. detsembril) ja väeosa aastapäeva eelpäeval.

II.

Käesolevat seadlust kohaldatakse arvates 17. detsembrist 1934.

K. Päts,
Peaminister
Riigivanema ülesannetes.

P. Lill,
Kindral-majoor,
Kaitseminister.

Laskepalavik.

Veste.

1. Pikne löi sisse.

Palvepäeval, varakevadises pühapäeva vaikuses ja karges külmas kostsid linnalähedastelt laskeradadelt pussipaugud. Üsna mõõdukalt ja rütmiliselt, üks-kaks, siis väike paus ja jälle harvad paugud. Ja kuuled taas, et vaatamata pühapäevale, rõkkas laskerada hommikust õhtuni, — nagu igal muul päeval viimastel nädalatel. Ninad rah-

val vesised, aga pussirauad aina suitsevad ja kujud saavad omad keretäied kuule, mis suure hoole, vaagimise ja ähkimisega lendu lastud.

Nõnda need lood. Mõödunud päevade tegevusest eraldub heredalt see ootamatult sisselülitatud võistlus, mis kujunes väeosa-des sõna tõsisel mõttes laskepalavikuks. Ei olnud enam hoo ega hoobi vahet, rääki-

mata pühapäevast või kõhutäitmisest. Tuli see ksk. nr. 41 nii järsku, kesk muud, niigi tihedat — korralise õppekava kohast tegevust ja löi mõneks ajaks pisut nagu roopast välja.

2. Ühest kahekõnest.

On mehi mitmesuguseid. On neid, kes kõiki ettejuhtuvaid töid võtavad endastmõistetava kerguse ja lihtsusega, nagu mängides. On aga teisi, nõndaöelda „raskekaalu“ mehi, kel viisiks eeskätt mõtestada maailma asju ja oma toiminguid, küsitleda ja kriitiliselt hinnata. Nende, suure kaaluvahega meeste pealehakkamist on huvitav ja õpetlik jälgida. Sissejuhatavalt areneb tavalikult väike dialoog.

Teem, näit. — relvade materjalosa testid, „teoreetiliselt“ ja praktiliselt. Osalised A ja B.

A: „Ehee, see on naljaasi“.

B: „Mm, kena nali! See on hullem, kui mustkunst ja mõõganeelamine. Lausa tsirkus“.

A: „Sa ju õpetad seda asjandust oma alluvatele, järelikult peab ise teadma ja hästi teadma“.

B: „Kes siis ei tea. Teadmiseks ei ole ometi tarvis püssi lõhkuda ja sekundeid lugeda. Ka kiirusel ja rekorditel on omad piirid, mis üle selle, see tigidast!“

A: „Mis ühele „üle“, see teisele „paras“. Seda parajust ongi tarvis viimistleda ja ühtlaselt kõigil saavutada“.

B: „Vaata, vaata! Parajus tähendab mõõdukust, mitte rabelemist, eriti seal, kus seks praktilist vajadust ei ole!“

A: „Kuidas võime, armas mees, neid vajadusi kõiki ette näha. Seesama osavus ja väledus võib hädakorral su nahka päästa.“ Mis sa õieti teed, kui püss ei kuula tegelikus olukorras järsku sõna? Saadad töökotta parandusele, vahekirja, nõudmise ja kaaskirja juures, stambi, pitsati ja allkirjaga... Seniks oled seitse korda siruli.“

B: „Siruli oled samuti, kui hakkad lahingolukorras ise oma relva muukima ja kunsti näitama. Tõrkuv relv asendatakse uuega, see on hoopis mõistlikum.“

A: „Muidugi, kui sul arsenal on igalpool kaasas. Ei, oskused ei jookse mööda külge maha, mis käes see käes. „Aita isennast“, on maksev igas olukorras ja meile eriti.“

B: (mürgiselt) „Igal linnul oma laul“.

Praktilise külje juurde asudes võib näha üsna traagikoomilisi pildikesi. Ühe käes

läheb asi soravalt, nagu kellavärk, juba mõne katse järgi. Teine higistab, siunab ja väänab küll mehemoodi, aga kivid ja kändud on ikka ees. Kui aga sekundimõõtja pika rassimise peale, nagu imekombel hakkab „normaalseid“ aegu näitama, siis lööb nagu laialt naerule. „Joah, ega need „ajad“ nii hullud polegi, nagu esialgu paistis.“ Võitluskirg võidab eelarvamused, võidab takistused ja lisab parajaid annuseid seda indu, mis lööb kohe kontidesse. Ja kus ta siis pääseb.

3. Tagajärgi.

„Lõpp hea, kõik hea“. See olekski kõik, aga... Ühes palavas heitluses, kui just surnuid pole, on ometi haavatuid. Nõnda siingi. Vaene materjalosa sai kaunis süütult kannatada. Tunneme temale otsekohele kaasa. Vana „vint“ on nagu visam ja vastupidavam, temal kuigi märgatavaid terviserikkeid ei ilmenud. Kuigi unustati vahest ammuõpitud ja õpetatud keeld — ära tühjalt plöksuta. Püstol aga näib olevat õrnemat ja saksemat tõugu, temal oli pärast nohu. Mõnel ehk koguni palavik. Taandurvedrud löid ärevais kätes küüru ja looka, nagu noored angerjad, rauad tegid kohale asetamisel iseäralisi „nõkse“, riivid ei kuulanud enam hästi sõna. Ja mõnda muudki sündis komisjoni tõsiste pilkude all ning sekundimõõtjate kärsitul tiksumisel.

Lõppkokkuvõttes saavutused ja õpised kaaluvad neid väikseid kaotusi kindlasti üles. Peab aga küll imetlema virtuooslikkust, millega lahendati ülesandeid. Ettenähtud ajad osutusid hoopis pikkadeks, neid ületati järjest uute rekorditega, üle poole lühematega. Näiliselt ühe ainsa rahuliku ja osava käeliigutusega lahutati relv üksikosa-deks, laaditi, tühjendati ja koostati, nii et silm vaevalt suutis eritleda üksikvõtteid. Ja kes võis varemalt kunagi aimata, et näit. püstoli pidet saab tühjendada üheainsa sekundiga, lihtsalt nagu suletõmbega. Võistlusdrillis leiutati hoopis uusi, relvadele ohutuid võtteid ja konkse.

Laskmised, kui võistlusala väärinuks küll ehk pikemat ja põhjalikumalt eeltreeningut. Nende ridade vestja tutvus näit. oma uue, varustusele tulnud relvaga vast nädalapäevad enne võistlust. Ei saanud veel mahti õieti „sisse töötada“ ja oma käe peal tundma õppida. Rääkimata lasketehnikast ja sest intiimsest usaldusest, mida vajab iga kütt oma relva käsitamisel.

Püstolid omakord valmistasid eeltreeninguil rohkeid pettumusi. Hajumised on suured ja ebahütlased, ei saa ega saa õiget

pilti. Neid toekaid ja soliidseid relvi on juba kaugelt üle kümne aasta kantud, küljel ja tagataskus. Selle aja jooksul on palju lastud ja veel rohkem puhastatud ja nüüd

on ehk küll rauad osalt „vormist väljas“. Uuteks võistlusteks vajatakse paratamatult uusi, vähemalt raudu.

Klv.

Pühade veste.

Kui vaigse-nädala esmaspäeval kompaniülem saabus kasarmusse, nägi ta, kuidas rivistatud kolmanda rühma ees rühmaülem tõsisena sõdureid küsitles.

Kompani korrapidaja ruttab kompülile vastu ja kõvemini kui harilikult kannab ette:

„Härra kapten, 1. kompanis täna öösel kell 12.30 anti eksikombel häirekella. Kogu kompani seadis end rivvi ja kohale ilmus ka korrapidaja ohvitser, kes olevat asja kannud ette pataljoniülemale...“

„Kes alarmeeris?“ küsib üllatatud kompaniülem.

„Ei ole teada — härra kapten. Ma viibisin sel ajal teise rühma juures.“

Kompaniülem pöörduv kantseleisse ja lasseb oma juurde kutsuda kolmanda rühma ülema.

„Mis on kolmanda rühmaga?“ oli näiliselt tusase ja ärritatud kompaniülema esimene küsimus rühmaülemale.

„Teie rühm, härra kapten, on öösel hakkanud saanud lubamatu koerusega,“ ja rühmaülem leiab, et esikord oma teenistuse kestvusel siin ta seisab ülemuse etteheitva pilgu ees.

„Kolmas rühm on eeskujulik! Seal pole helistatud,“ asub kõhklematult oma mehi kaitsma rühmaülem.

Korrektstust ja korda nõudev kompaniülem on näiliselt ärritatud. Kogu kompani alarmeeritud, ja nüüd ükski ei tea, kes öösel helistas!

Kuulati üle pataljoni kõik päevnikud ja korrapidajad. Uuriti häirekellale lähene misvõimalusi salaja. Ja aina enam paistis, et helistada võidi ainult kolmandast rühmast.

„Seda lähen ma selgitama!“ — nende sõnadega rühmaülem suundub oma rühma ruumi.

Näost veidi punane, kulmud tõsiselt kirpas ta ilmub rühma ruumi uksele.

„Püsti! Valvel!“

Nagu üks mees, on sõdurid tikuna püsti, kelle igaühe silmelt võib lugeda ootust: nüüd läheb maruks!

„Kes teist helistas öösel?“ küsib rühmaülem.

Vastuseks on vaikus.

„Kes helistas?“ kordab ta küsimust, kusjuures omal hääil muutub juba ähvardavaks.

Ringi endiselt surmavaikus. Keegi ei liiguta end.

„Tähendab, te vaikite. Ilus. Allohvitser A., teie olite korrapidaja.“

„Just nii, härra kapten!“ Ja allohvitser kordab jälle oma juttu, mida kuulnud kompaniülem, rühmaülem, veltveebel ja kapral. —

„Poisid! see lõhnab päris tubli peavahi järele!“

Kogu rühm oleks nagu kivistanud kohale.

„Ilus, minu rühm on kaotanud kõnevõime ja mälu. Väga ilus... Mürtsu teha oskate, aga ei julge oma tegude eest vastutada!“

Sel hetkel üks sõdur vajus oiates kokku.

„Mis teil viga?“

„Härra leitnant, rängad valud on sees. Mõnd päeva need sees lõikavad.“

Velsker oli käepärast. See tuli, kraadis, katsus sõduri kõhtu ja lausub: „Härra leitnant, äge pimesool. Kiire lõikus...“

„Kas ehk te ei eksi?“

„Ei, härra leitnant.“

Saatke ta ambulantsi ja laske arst teeb vastavad korraldused.“

Sõdur väljus sanitari toetusel.

„Kuid teie, teie vaikijad, või põete kõik pimesoolt? — Kogu rühm linnalube ei saa seni, kuni on selgunud, kes alarmeeris.“

Leitnant väljus, heitnud pilgu üle rühma, nagu oodates oma karistuse masendavat mõju, kuna esikord ta karistas kogu rühma.

Oli rühmaülem lahkunud, tuli omakorda veltveebel, sünge nägu ees ja kurja ennustavalt vaatas kord lakke, siis nurkadesse ja põrandale.

„Miks pole vooditel tekkide-triibud ühel joonel?“ küsib ta ja lükkab esimesel voodil padja tagasi. Selle alt paistab — labidas. Reamees K., teie magate kasarmus voodil, aga mitte kaevikus! Milleks labidas padja alla?“

„Härra veltveebel, minu pea ei talu pehmet patja. Pehme peal verd jookseb liialt pähe, mis teeb mu uniseks.“

„Siis tahtsite olla virk ja panite pea alla labida.“

„Just nii, härra veltveebel.“

„Ja miks on järgmise voodi kohal kapil padrunitask?“

„Härra veltveebel, kuulnud häiret ja panin kohe vajalised esemed välja, et ehk läheb laskmiseks. Siis on hea, kui padrunitask on kohe peos.“

„Reamees T., miks te võõrihmapannal on sõrme laiuse võrra viltu?“

„Härra veltveebel, kartsin pimesoolega haigestuda. Otse pandla all on valud.“

„Miks kolmel sõduril on seljas uued riided, kuna täna vanadega pidi mindama välisõpustele?“

„Vanadel lendasid nõõbid eest ja uusi polnud varahommikul veel käepärast.“

„Kuulge, kolmas rühm, kas te teenite sõdurit või ei?“

„Oleme sõdurid, härra veltveebel!“

„Siis saab kogu rühm neli päeva töötoimkonda,“ ja veltveebel lahkub, olles õnnelik, et pühadenädalal, mil eriti raske töötoimkondi koostada, avanes õnnelik võimalus kolmandat rühma karistada.

„Ei noh, see on nõök!“ lahutab käsi rühma suurim sõdur, seistes keset põrandat.

Juba seisab uksele lähike kapral ja algab üle ruumi kõmiseval häälel:

„Hoiatan, võite sattuda veel sõjakohtu alla! Karnisoniülemale on tehtud juba ettekanne, et meie pataljon on öösel end häire seisukorda seadnud. Seal muidugi järeldati, et jumal teab, mis on lahti, mäss või muud.“

„Kes helistas.“

„Mina ei helistanud!“ „Ma magasin!“ „Ei tea!“ on enamik vastuseid.

„Ei ole!“ Selle küsimusega kapral käib kõikide meeste ees, kuid vastus on sama: ei ole.

Sel hetkel tuli tagasi ruumi rühmaülem, käsutas mehed rivisse ja viis nad välja kasarmu taha liivalagendikule. Varakevad valitseb kõikjal. Porilombid vahelduvad otse jõgedega.

„Nüüd me teeme vähe rividrilli,“ algab rühmaülem mahedalt. „Joostes marss...! Kõhuli...! Üles...! Joostes marss...!“ kostsid liivakünkalt veerandtundi, pooltundi... Siis tehti väike vaheaeg, ja õppus jätkus jälle veerand-, pooltundi uue vaheajani. Üleni poristena, näod higipisarate ja varakevadise virtsaga segi, väevalt suutes jalgu järele vedada, tuli kolmas rühm lõunaks tagasi kasarmusse.

„Ilusat sõitu on täna tehtud,“ silmitseb veltveebel tulijaid. „Nüüd oskate juba kõnelda?...“

„Ilus, ükski rühmast ei saa pühade puhkust.“

Kuna kõrvalruumist kostis juba sööginõude ja lusikate klõbinat, asub rühm lõunale minekuks.

„Küll annavad tampi!“ oigas rühma tüsedaim sõdur, ja igaühe hinge löikab nagu saega teadmine, et pühade-puhkust ei anta.

„Ma tellisin maalt vastu juba hobused...“ toriseb üks hääl. „Alati sai pühiks koju...“

Lõunasõök söödud, möödus õhtupoolik uutel õppustel. Ja õhtul kella 9 kuni kella 11 — pool kolmandat rühma kooris köögis kartuleid; järgmisel õhtul teine pool rühma, ja nii järgimööda neli õhtut... Ei kunagi varem köögis õhtuti valitsenud säärane vaikus kui nüüd kolmanda rühma töötoimkonna ajal.

Vaid viimasel, Suure Neljapäeva õhtul, mil väljast kostsid õhtuse ülelugemise järele pühalikult hünni mängiva orkestri helid, argnes siin jutt.

„Kes siis õieti helistas? Ma ise teeksin talle säärast drilli, millist kapralgi teha ei oska...“, oigab rühma suurim sõdur.

„Õieti tegi. Kallis palmipuudepüha öö. Kõik ristirahvas on valvel. Aga sõdurid, — kel valvamise kutseks — magavad,“ arutab rühma piseim mees.

„Poisid! hüüab rühma suurim sõdur. Kõikide pilgud pöördusid ta peale.

„Kust sai see nii äkki pimesoole põletiku?! Ma aiman... Tema see oli, kes helistas ja siis kui skandaal läks lahti, ehmatas omale pimesoole põletiku...“

„Ei või jah ülemust vihastada, ta teeb sulle säärast seaduslikku tampi...“ arwab rühma vähim sõdur.

Suur-Neljapäev ja Suur-Reede möödusid. Kolmanda rühma sõdurid on näost kahvatud, ja vaatavad kasarmuaknaist välja: teiste rühmade mehi kogu aeg lahkub pühi pidama. Vaid kolmas võib pühi näha läbi akende.

Kuid pühade laupäeval, lõuna paiku kompaniülemale juurde hakkab ilmuma üksteise järel kolmanda rühma sõdureid.

„Härra kapten, lubage puhkust — Võrus õel on pulmad...“

„Te olete kolmandast rühmast. Või õel on pulmad... Aga kui see jutt on vale!“

Kompaniülem loeb kirja. Pulmad tõotavad uhked. Sõdur asitõendusena esitab ka veel „Päevalehe“ varema numbri, milles õe kihlakuulutust.

Abiellumine — kah riiklikult tervitatav ja igal juhul kaunis tegu, arutleb endamisi kompaniülem. Sõdur ei tohiks sealt puududa...

„Kirjutage sellele kolmandast rühmast pühadepuhkus...“

Vähekeste aja pärast tuleb teine sõdur.

„Jälle kolmas rühm!“ huriutab kompaniülem.

„Isa on surnud. Siin telegramm...“

Kompaniülem trööstib sõdurit ja laseb ta pühiks koju, kus aga osutus, et surnud oli — vanaisa. Kodus oli kardetudki, et vahest vana-

isa matma koju perepoega ei lasta, oli jäetud ära siis telegrammis isa eest „vana“.

Kolmas kolmanda rühma sõdur tuli uue põhjusega: tema ise pidanud kihlrama end pühadel; kui nüüd välja ei pääse, läheb pruut teiseaga.

Kompaniülem naeratas ja otsekohe lasi kirjutada pühadeks sellele kodukäimisloa, kinnitades vaid:

„Kui kihlusi pole olnud, ootab peavaht!“

Kompaniülem muheleb — kõikjal tunduks pühademeeleolu, ja ta laseb teatada, et kolmanda rühma koju-lubade keeld on lõppenud.

Pühade laupäeval kolmanda rühma ülem tuleb oma saatusest tabatud rühma vaatama, võib-olla paar sõna trööstiks lausuma, vahest oma poistele siin lohutuseks sõjalugusid jutustama ja leiab eest — peaaegu tühja rühma ruumi!

Enamik ta sõdureid oli kas nii või teisiti, neil või teistel põhjustel lastud koju. Ka rühmaülemale huultel lehvits vaevalt märgatav muige, nagu tahaks ta lausuda: minu rühmas on siiski tublid poisid..

Pühade järel oli kolmas rühm tipp-topp kohal. Meeste põsed punetasid ja kaelad lõkendasid — kõik pühade söökide-jookide teene. Üks sõdureist oli end isegi esimese nõusoleku andnud neiega kihlanud. Kõigil oli kaasas kodust pühade-aardeid, et kolmandas rühmas lihavõtted võisid jätkuda veel päevi.

Ka veltveebilil polnud põhjust uusi toimkondi määrata: voodid ja tektriibud olid nagu niiti mööda ühel joonel. Ei unustanud ka keegi pea alla enam labidat ega õppusteks selga uusi riideid.

Sõdur-Juan.

Sport kaitseväes.

Sport Tallinna garnisonis.

30. ja 31. märtsil s. a. peeti „Sõdurite Kodu“ ruumes garnisoni spordikomisjoni korraldusel garnisoni väeosadevahelised kreekarooma maadlusvõistlused.

Kohtadele tulid ja omandasid auhindu järgmised kaitseväelased:

Sulgkaalus.

1. Asp. kpr. A. Tars — Sõjakool. 2. II j. madr. J. Tani — M/p. „Suurop“. 3. Noor E. Sakeus — Sidepataljon.

Kergekaalus.

1. Asp. kpr. R. Kinsiraud — Sõjakool. 2. Reamees H. Tomingas — Pionerpataljon. 3. II j. madr. E. September — M/p. „Suurop“.

Kerge-keskkaal.

1. V. a. o. E. Tõnts — 10. üks. jal. pat. 2. Noor E. Pettai — Sidepataljon. 3. Reamees E. Mitt — Auto-tankirüg.

Keskkaalus.

1. Noor H. Aus — 10. üks. jal. pat. 2. Reamees A. Jaamul — Suuropi komandantuur. 3. Noor H. Sõrvend — Pionerpataljon.

Poolraskkaalus.

1. Noor V. Froomann — Pioneripataljon. 2. Reamees J. Kõts — Auto-tankirüg. 3. Noor V. Pettoffer — Kalevi üks. jal. pat.

Raskekaalus.

1. V. a. o. J. Löve — Merev. õppekompani. 2. Noor A. Leismann — 10. üks. jal. pat.

*

Ülalmainitud maadlusvõistlustega lõpeb garnisoni spordikomisjoni 1934/35. tegevusaasta. Sel tegevusaastal toimused järgmised võistlused:

29. aprillil — murdmaajooks. Lähe Nõmmel, Mustamäel ja lõpp Tallinnas, Falgi aias. Osa võttis 10 väeosa 175 võistlejaga. K.-Ü. „Vaba Maa“ karika võitis Sidepataljon.

5. ja 6. mail — garnisoni väeosade ja K.L. Harju maleva vahelised maadlusvõistlused. Võitis Tallinna garnison.

Maikuu — garnisoni väeosadevahelised jalg-

pallivõistlused. Osa võttis 3 meeskonda. K.-Ü. „Päevalehe“ karika võitis Merevägi.

12. juunil — jao orienteerimisjooks. Osa võttis 3 meeskonda. Garnisoniülemale rändauhinna võitis Sõjakool teistkordselt.

20. juunil — murdmaajooksu märgivõistlused. Osa võtsid 117 kaitseväelast ja 64 eraisikut.

20. juulil — väeosadevahelised pesapallivõistlused. Osa võttis 5 väeosa. Võitis Sidepataljon.

30. ja 31. augustil — üleajateenijate tennisvõistlused.

3. septembril — ohvitseride tennisvõistlused.

11. septembril — seitsmendad garnisoni ohvitseridevahelised kergejõustiku võistlused. Osa võttis 23 võistlejat.

12. septembril — kuuendad garnisoni üleajateenijatevahelised kergejõustiku võistlused. Osa võttis 72 üleajateenijat.

15. septembril — 25 klm jalgrattur-laskurjao rännakvõistlused. Osa võttis 3 väeosa. Võitis 10. üksik jalaväepataljon.

20. oktoobril — väeosadevahelised kergekuulipildujajao kolmikvõistlused. Osa võttis 4 meeskonda. Võitis Kalevi üksik jalaväepataljon.

28. oktoobril — Tallinna garnisoni ja K.L. Tallinna maleva poolt korraldatud murdmaajooksu märgivõistlused.

8. ja 9. detsembril — maadlusesivõistlused 1934. a. meistri nimele. Osa võttis 32 võistlejat.

Detsembrikuul — ohvitseride ja üleajateenijate kogudevahelised korv- ja võrkpallivõistlused. Osa võttis ohvitseridest 9 meeskonda ja üleajateenijatest 10 meeskonda. Võrk- ja korvpallivõistl. ohvitseridele võitis Kõrgem Sõjakool. Üleajateen. võistlustel võitis — korvpallis — Autotankirüg. meeskond ja võrkpallis — Kv. Ü. õpeasutise meeskond.

19. ja 20. jaanuaril — garnisoni poksi võistlused. Osa võttis 34 võistlejat.

26. ja 27. jaanuaril — Tallinna garnisoni ja K.L. Harju maleva vahelised maadlusvõistlused. Võitis K.L. Harju maleva.

2. ja 3. veebruaril — Talispordiliidu poolt korraldatud talimängudest osavõtmine.

Veebruarikuul — korraldatud garnisoni ohvitseridevaheline maleturniir.

Veebruarikuul — garnisoni väeosadevahelised võrk- ja korvpallivõistlused. Osa võttis 20 meeskonda. Võitis mõlemal alal Sõjakooli meeskond.

17. veebruaril — suusatamismärgi võistlus. Võttis osa 85 võistlejat.

2. ja 3. märtsil — Tallinna garnisoni ja K.L. Harju maleva vahelised poksvõistlused. Rändauhinna võitis K.L. Harju maleva.

30. ja 31. märtsil — garnisoni väeosadevahelised maadlusvõistlused. Võttis osa 28 võistlejat.

Peale võistluste korraldati spordikomisjoni poolt kolmed maadlus- ja poksikursused: esimesed aprilli- ja maikuul, teised oktoobri-, novembri- ja detsembrikuul ja kolmandad — jaanuari-, veebruari- ja märtsikuul. Igast kursusest võttis osa 50—60 kaitseväelast.

Spordikomisjon lõpetas oma aastategevuse Kr. 329,95 ülejäägiga. Aastane sissetulek oli Kr. 1,222.—, mida spordikomisjon hankis peamiselt võistluste sissetulekust. M.

BRIDŽ.

Bridžiülesanne nr. 7.

♠	Ä						
♥	Ä, S						
♦	Ä, 8, 7, 6,						
♣	—						
E, 10, 9, 8, 7,	♠	B	♠	—			
K	♥	Y	♥	10			
—	♦	Z	♦	K, E, S, 10			
9, 8	♣	A	♣	E, S 10			
	♠		♠	K, S			
	♥		♥	E			
	♦		♦	9			
	♣		♣	Ä, K, 7			

Ärtu on trump. A. käib välja ja A—B annavad ära ainult ühe tihi.

Lahendus ülesandele nr. 6.

1. A risti — Ä, E, pada Ä, risti — S.
2. A pada — K, ärtu — K, ärtu — Ä, pada — E.
3. A ärtu — E.

Kui Y viskab ruutu — E, saab B kõik ruutu-tihti.

Kui Y viskab risti — K, saab A risti — 10 ja B ruutu — Ä.

Male.

Toimetaja A. Burmeister.

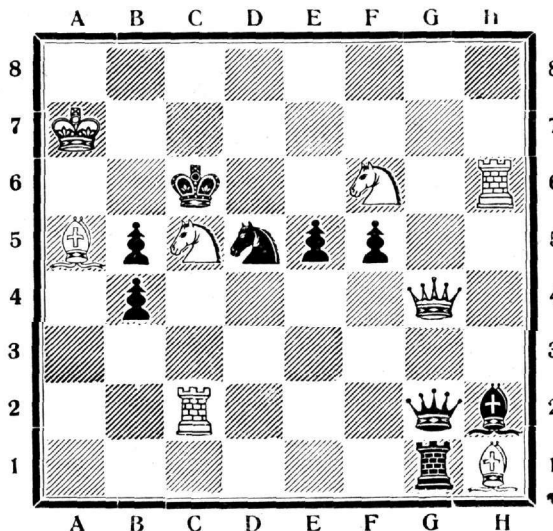
Kirjade aadress: Nõmme, Nurme t. 29

ÜLESANNE.

Kokku seadnud M. Segers.

1. auhind „Brit. Chess Magazineti” turniiril

Mustad.

Valged.

Valged: Kar, Lgr, Vc2 ja h6, Oa5 ja h1, Rc5 ja f6.

Mustad: Kc6, Lg2, Vg1, Oh2, Rd5, Eb4, b5, e5 ja f5.

Valged algavad ja annavad matt kahe käiguga.

Tellige kohvik koju

Hinnad harilikud.

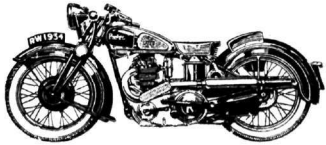
Telef. 461-64.

Kõiksugu pagari- ja kondiitrisaaduste tellimiste vastuvõtt ja kojusaatmine.

Viru tän 13.

Üldine telef. 467-62.

Vastutav toimetaja kolonelleitnant J. Rimmel. Tegev toimetaja major J. Kõrge.

ESINDAJA:

K. m. Lier & Rosshaum

Tallinn, Viru tän. nr. 7.

Varustage end aegsasti mootorrattaga !

B. S. A. suurima tootanguga inglise mootorratta vabrik pakub Teile 150 ccm kuni 1.000 ccm mootorrattaid.

B. S. A. on tarvitusel kogu maailmas.

B. S. A Briti sõjaväe mootorratas.

Nõudke kõikjal
kõrgekvaliteedilisi

vorste, sinke, lihakonserve

j. n. e.

Ühisus „Estonia Eksporttapamajad”, Tallinnas

Häid pühi soovib

Restoran - öölokaal - kohvik

„MERIKLUBI“

Tallinn, S. Karja 18. Telef. 449-93.

HOTELL BRISTOL

end. „PETERBURG“

TALLINN, RATASKAEVU 7.

TELEFON 426-33.

Moodsaim linnas. Soe ja külma jooksev vesi.
Toad vannitoa ja tualetiga. Kõik mugavused.
Tubades telefon. Parim köök.

RESTORAN.

Eesti Vastutavate Ametnikkude Ühing

Tallinn, Väike Karja 3.

Telefon 458-66.

Annab oma liikmeid vastutavateks ametnikkudeks ja vastutab nende kätte usaldatud varanduste eest.

Ühing on asutatud 1920. a.

Vastutuskapital ja tegevus seisab Börsikomitee järelevalvel, arvepidamise ja asjaajamise sundusliku välisrevisjoni toimetab

Eesti Kindlustus-Keskselts

Kalosse, potikuid,

veekindlaid kaluri- ja jahimeeste saapaid, veesaapasääri

Nahakaupade suurladu.

Müük suurel ja väikesel arvul.

Soodsaim sisseostukoht.

Naha-, jalanõude- ja hobuseriistade kauplus

N. Böstrov

Tallinn, Veneturg 1.
Telefon 313-13.

TKV

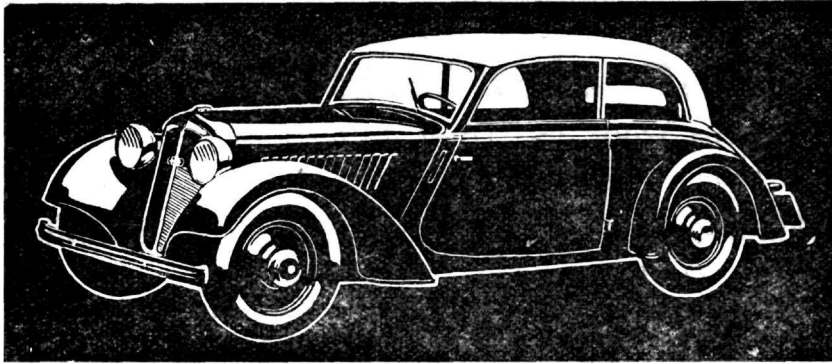
TALLINNA KÖIEVABRIKU

Jaava sisalvaibad

on kaunimaks toaehteks, sobivad moodsa sisustusega ja on otse põlised vastupidavuses.

Nõudke kõikjal!

Ladu: Kopli 33, telef. 439-79.

D. H. W.

mootorrattad

ja esiratta veoga **väikeautod** on ökonoomsemaid ja odavamaid Eestis.

Dodge Brothers sõidu- ja veoautod

Büssing - K. A. G.

autobusse ja veoauto alused bensiini- ja diiselmootoriga on maailmakuulsad.

Ainuesindaja:

Eesti A.-S. C. SIEGEL, Tallinn,

Uus tän. 2

Telefon 450-86

Külastage
Restoran - öölokaali

„*Du-Nord*“

TALLINNAS.

Metsa- ja puutööstuse
A.-S. „VIKTORIA“

Tallinn, Koppel, Vene-Balti tehas.

Telef. Kopli 13 ja 14.

Telegr.-aadress: Victoria—Tallinn.

Soovitab

pakk-kaste

igasuguseis mõtudes kõikide kodumaa saaduste pakkimiseks suurel ja väikesel arvul.

F. STRAUSS & K^o

SPEDITSIOON

Tallinn, Valli 10.
POSTKAST 321.

Telefon: Kontor . . . 445-27
Tolliamet . 459-23

Telegr. aadr.: „STRAUSSCO“.

A-s. Grünberg & Ko

Asutatud 1863.

Tallinn, Valli 10.

Kõnetraat: Kontor 445-16
Tolliamet 459-23

Telegrammi aadress: „GRÜNBERGCO“.

Ekspeditsioon. Tolliklareerimine. Hoiupeale võtmine. Inkasso ja kinnitus.

A-S. Tartu Pank

Asutatud 1868. a.

Peapank: TALLINNAS.

Osakonnad: TARTUS ja
PÕLTSAMAAL.

*Toimetab kõiki
pangaoperatsioone
sise- ja välismaal.*

Panga juures
Eesti
Kinnitus- Aktsia- Selts
„POLARIS“e“
peaagentuur.

Pandimaja kauplused

soovitavad odavalt:

Narva mnt. 18, tel. 306-84:

jalgrattaid (meest. ja naist.),
õmblusmasinaid (käsi- ja jalg-),
kirjutusmasinaid,
mitmesug. mööblit,
muusikariistu, grammof.,
teemasinaid, peegleid jne.

Maneeši tän. 4, tel. 301-23:

ülikondi, kupongpükse,
kevade- ja suvimantleid,
vaipu, jalanõusid,
päevapildiaparaate,
sporditarbeid, binokleid,
jahipüsse, revolvreid,
tasku- ja käekelli jne.

Rikkalik valik hooajakaupadest.

KOLONIAAL-KAUPLUS

JOH. KÄRM

Tallinn, Kopli tän. 2, tel. 470-84.

Müün võistlemata odavate
hindadega igasugu saiajahu,
rukkijahu, kruupe, odratangu
jne. Peale selle saadaval kõik
tubakakaubad ja maiustused.

Müük suurel ja väikesel arvil.

Carvitage

kui soovite head vastuvõtted

FERRANTI

transformaatoreid ja osi,
vastuvõtjad ja moodsuriistad on
parimad.

Esindaja Eestis dipl. ins. **A. Lukk.**

Tallinn, S. Pärnu mnt. 17,
telef. 460-41.

K-m. „Tallinna Tekstiil“

V. Karja 1. Telef. 446-34.

*Müügil on suures valikus
siid-, villased ja puuvillased kaubad*

kodu- ja välismaa vabrikust.

K-m. Th. Kaarmann

TALLINN,
Raekoja 10-12.
Tel. 432-83.

Klaas,
portselan,
maja-
tarbed.

PLEKISEPA TÖÖKODA

A. AMAN

RÜÜTLI 4. TALLINN.
TELEF. 430-16.

*Tehakse igasugu pleki- ja vasesepatöid
antud kavandite järele, nii-
sama ka ehitusetöid, katuste
katmisi jne.*

Joh. Trump

EHITUSETTEVÖTJA

Tallinn, Vilmsi 20 oma majas
telef. 306-95.

*Igasuguste ehitustööde
teostamine*

**kiiresti, odavasti ja
hästi.**

Geelarved tasuta.

Kompveki- ja šokolaadi-
tööstus

„Endla“

oman. V. Palias.

Tallinn, Endla t. 9. Telef. 454-60.

Litograafia
J. Männik

valmistab

kõiksuguseid värvilisi trükitöid.

Tallinn, Soo t. 23. Tel. 436-86.

KAUBANDUS-TÖOSTUS A.-S.

KREENBALT

**Järgmiste kodumaa tekstiilvabrikute
müügi keskkohit ja pealadu:**

Balti Puuvilla Ketramise ja kudumise Vabriku A.-S.
Kreenholmi Puuvillasaaduste Manufaktuuri O.-Ü.
Sindi Tekstiilvabrikute Ühisus, end. Vöhrmann ja Poeg
Eesti Niidivabriku Ühisus

***Kõudke
kodumaa
kaupa***

TALLINN

SUUR KARJA 13

TELEFON 425-14

POSTKAST NR. 346

TELEGR. ADDRESS:

KREENBALT, TALLINN